Translation of
observations on the London
and Edinburgh dispensatories

AANHANGSEL
TOT DE
NIEUWE BRITSCHE APOTHEEK.

AANHANGSEL TOT DE NIEUWE BRITSCHE APOTHEEK.

BEHELZENDE

AANMERKINGEN

OP DEZELVE:

Benevens een

BERICHT

Nopens

DE KRAGTEN VAN VERSCHEIDE ONDERWERPEN DER MATERIA MEDICA, DIE IN DE BRITSCHE APOTHEEK NIET BEGREEPEN ZYN.

Door den onlangs overleden

JOHN RUTTY, M. D.

SCHRYVER VAN HET KORT BEGRIP OVER DE MINERALE WATEREN, EN ANDERE WERKEN.

Uit het Engelsch vertaald

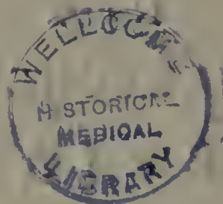
DOOR

THEODORUS VAN BRUSSEL.

Te AMSTERDAM,

By GERRIT BOM, 1778.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

VOORREDE.

Indien wy door de MATERIA MEDICA alleen verſtaan moeten een Lyſt van zodanige enkelde Geneesmiddelen als tegenwoordig in gebruik zyn, en waar van een Apotheekers Winkel in eenige volkryke Stad voorzien is, dan mag deeze myne onderneeming wel als een overbodig werk aangezien worden; maar als wy door de *Materia Medica* verſtaan, gelyk ik doe, een Lyſt van zodanige enkelde Geneesmiddelen, die om hunne wezendlyke nuttigheid en overvloedigheid behoorden in gebruik te weezen, en geſchikt naar 't land in 't algemeen overal, daar dezelve bekend wordt, en van onmiddelyken dienſt voor allen, zoo wel die op afgeleegene plaatſen, als in volkryke Steden de Geneeskunſt oeffenen; zoo is het te hopen, dat ſtoffen op te leeveren voor zulk een Lyſt bezwaarlyk kan veroordeeld worden, als een nutloos AANHANGSEL tot de BRITSCHE APOTHEEK; en de Opſtellers van dezelve verdienen ongetwyfeld onzen dank, dat zy ons van veele overvloedige dingen ontlaſt hebben: dewyl nogthans geen menſchelyk Opſtel volmaakt kan zyn, zoo is te vermoeden, dat, aan de andere zyde, eene pooging om eenige ontbreekende dingen te vervullen, en ſtoffen op te leeveren voor eene toekoomende Apotheek, niet zal gewraakt worden.

Wanneer een Leerling der Geneeskunſt zich begeeft tot het beſtudeeren van de ſtoffen, met welke hy zal moeten werken, moet men onderſtellen, dat hy zyne toevlugt zal neemen tot alles wat vaſtgeſteld is als de maatregel in het Land, waarin hy woont: Zulks is in *Engeland* de MATERIA MEDICA, voor de *Londonſche* Apotheek van 1746 geplaatſt, en welke als onze maatregel in *Ierland* vaſtgeſteld is, door het Collegie der Geneesheeren te *Dublin*; welk nogthans, byzonderlyk ten aanzien van de Planten, eene MATERIA MEDICA behoeft, die meer byzonderlyk voor dat Land zelf geſchikt is.

V O O R R E D E.

In het Jaar 1724 gaf het Collegie van *London* een der rykſte Lyſten van de Enkelde Geneesmiddelen der Winkels in *Europa* uit; maar in hunne laatſte Overziening van de zelve in 1746, hebben zy met het grootſte recht veele overtollige Artikels verworpen; des niettegenſtaande is het meer dan waarſchynlyk, dat zy met het beſnoeijen van deeze overtolligheden, verſcheide uitſteekende en nuttige Enkelde Geneesmiddelen niet geſpaard hebben, die niet alleen de beveſtiging hebben van de Oudheid, maar ook de Ervaarenheid tot hunne aanpryzing voor zich hebben.

Het Collegie van *Edinburgh*, thans de School der Geneeskunde, ſchynt nog verder gegaan te zyn in het toegeeven van den geeſt der affnyding; en inderdaad beide Collegien hebben eene onbillyke verachting doen blyken voor onze inlandſche Planten, zelfs voor de zulken, die even nuttig en veel algemeener en gemakkelyker te bekoomen zyn, dan verſcheiden van dezulken, die zy goed gevonden hebben te behouden. Waarlyk zy ſchynen dien ingebeelden grondregel *Cara quae rara*, & *vice verſa*, de dingen die zeldzaam zyn, zyn dierbaar, en wederkeerig, al te veel beveſtigd te hebben; daar wyze Mannen de goedheid der Godlyke Voorzienigheid met dankbaarheid zullen erkennen, dat dezelve het menſchelyk Geſlacht in den grootſten overvloed voorzien heeft van zulke dingen, die te gelyk de nuttigſte zyn: en zekerlyk, dewyl eene MATERIA MEDICA voor algemeen gebruik moet geſchikt zyn, zoo moet dezelve niet toebereid worden voor Stedelingen alleen, maar ook tot dienſt van zulke Geneesheeren, die in afgelegene plaatſen op het platte Land woonen.

Een Geneesheer toch van *London* of *Dublin*, die geen anderen maatregel voor zyne MATERIA MEDICA heeft, dan een van de twee bovengenoemden, als hy naa eenig gedeelte van het Land, moet verplaatſt worden, zal zich in veele gelegenheden grootelyks verleegen vinden; daar hy, die zyne ſtudien tot de Kruidkunde en Natuurlyke Hiſtorie uitgeſtrekt

heeft,

heeft, ruime aanvulling vinden zal, door de milde hand der Natuur aangebooden, gelyk in den weg van Voeding, zoo ook van Geneezing; zoodat, gelyk het in een tyd van hongersnood voor een Kruidkundige naauwlyks mogelyk zoude zyn, van honger te moeten ſterven, zoo zal 'er zich aan een Geneesheer in de praktyk eene verſcheidenheid van Geneesmiddelen van gelyke hoedanigheden en werkingen, en even dienſtig tot zyn oogmerk, gereedelyk opdoen. En dewyl ik dit bedoelde, zoo heb ik niet zoo zeer die Planten byzonderlyk opgenoemd en bygebragt, welke, wat voor kragten zy ook mogen bezitten, of vreemd aan onze Luchtſtreek, of zeer moeijelyk te bekoomen zyn, gelyk daar zyn *Colchicum*, *Flammula Jovis*, *enz.* als veel liever zodanigen, die by ons, byzonderlyk in *Ierland*, in overvloed zyn.

Daarenboven, wanneer men overweegt welk een ongeſtadig onderwerp de MATERIA MEDICA is, en hoe zeer de mode, zelfs in deeze gewigtige zaak, ſomtyds heerſcht, in zoo ver, dat een Geneesheer, die in den eenen tyd tot de wolken toe verheft wierd, in een omtrek van minder dan veertig of vyftig Jaaren in vergeetelheid zal wechzinken, en plaats maaken voor eenen anderen, die in zyne behandeling meer naar de mode is; zoo zal het voor den Leerling in de Geneeskunſt noodzaakelyk weezen, zyn uitzigt veel verder uit te breiden, dan tot zulke Geneesmiddelen, als nu in algemeen gebruik zyn, of in een van beide bovengemelde Apotheeken gevonden worden, en zelfs toevlugt te hebben tot de Oude Vaders der Geneeskunſt, welker getuigeniſſen, van den omſlag der oude en nieuwe benaamingen gezuiverd, waardig zyn om opgemerkt te worden, en veele van de kragten, door hen tot ons overhandrykt, hebben den toets der Eeuwen doorgeſtaan; door gebrek aan kennis van welke, wy niet zelden waarneemen, dat de kragten van veele Enkele Geneesmiddelen, wel bekend by de Ouden, aan het Algemeen voor nieuwe Ontdekkingen worden opgedrongen.

De

VOORREDE.

De Aanmerkingen op de Bereidingen in beide Apotheeken zyn ten deele de uitkomſt van myne eigene Proeven, ten deele medegedeeld door eenige Oordeelkundige en ervaarene Apotheekers, en ten deele van die nuttige Proeven, welke door Doctor *Macbride* zyn in 't licht gegeeven, in zyne Ondervindelyke Proeven, en byzonderlyk die omtrent het ontbindend Poeder van ongebluſchte Kalk; en wegens de overeenkomſt en betrekking van het onderwerp zyn zy nu gevoegd by de Aanmerkingen op de Enkele Geneesmiddelen, als nuttige Waarſchouwingen voor de Opſtellers van eene volgende Apotheek.

VOORBERICHT
VAN DEN
VERTAALER.

De bovenſtaande Voorrede des Schryvers toont genoeg aan wat zyn oogmerk in dit AANHANSEL, en van hoeveel belang het zelve is; weshalven ik niets daaromtrent te berichten heb: alleenlyk zal ik 'er byvoegen, dat het my onder het vertaalen in 't beloop van 't geheele Werkje is voorgekoomen, dat de Planten, welker kragten de Schryver naauwkeuriger onderzocht, en welker nuttig gebruik, om de plaats van andere veel koſtbaarer en moeijelyk te bekoomene te vervangen, aangeweezen heeft, als inboorlingen van *Ierland* en daar in overvloed te krygen, zoo wel in ons Land, als in Ierland te vinden, en in genoegzaamen overvloed zyn, althans voor verre het meeſte gedeelte; en dat 'er zelfs weinigen in 't eerſte zullen zyn, die ook in 't laatſte niet gevonden worden; immers voor zoo verre men uit derzelver benaamingen heeft kunnen opmaaken.

Hier uit volgt dan, dat dit AANHANGSEL om een Apotheekers Winkel min koſtbaar, en nogthans rykelyker van kragtige Geneesmiddelen, en die gemakkelyker te bekoomen zyn, voorzien te maaken, even nuttig en voordeelig is voor onze Landgenooten, als voor die des Schryvers; en dat dit het gelukkig gevolg van deeze myne Vertaaling zyn moge is myn hartelyke wenſch.

Amſterdam den 6. *May* 1778. TH. v. B.

AAN-

AANHANGSEL
TOT DE
NIEUWE BRITSCHE APOTHEEK.
DE
MATERIA MEDICA.

I. HOOFDDEEL.

Behelzende

Een Lyst van Artikelen, die in de LONDONSCHE APOTHEEK *van* 1746; *en in die van* EDINBURGH *van* 1774. *overgeslaagen zyn.*

LOND. APOTHEEK.

A.

Abies. De roode Denneboom.
Acetosa arvensis lanceolata. Veldzuuring met spieswyze bladeren.
Acetosa vulgaris. Gemeene zuuring.
Adeps anserinus. Ganzevet.
Adiantum album. Wit Venushair.
Agrimonia. Boelkenskruid.
Alliaria. Look.
Alnus nigra baccifera. Zwarte nootendraagende Elzenboom.
Ambragrysea. Ambergrys.
Anonidis radix & folia. Stalkruid de wortel en bladeren 'er van.
Angelica in hortis nostris & alibi. Engelwortel, die in onze tuinen, en elders groeit.
Apium. Pieterselie.
Aquilegia. Akelyen.

EDINB. APOTHEEK.

A.

Abies. De roode Denneboom.
Acetosa arvensis lanceolata. Veldzuuring met spieswyze bladeren.
Acetosella, seu Lujula. Wilde zuuring.
Acetum. Azyn.
Adeps anserinus. Ganzevet.
Adiantum album. Wit Venushaair.
Agrimonia. Boelkenskruid.
Alliaria. Look.
Alnus nigra baccifera. Zwarte nootendraagende Elzenboom.
Amylum. Styffel.
Anonidis radix & folia. Stalkruid, de wortelen en bladeren.
Apium. Pieterselie.
Aquilegia. Akelyen.
Asari radix. Mansooren wortel.
Asparagi radices. Aspargie wortels.

A *Ara*

LOND. APOTHEEK.

Asari radix. Mansooren wortel.
Asparagi radices. Aspargie wortels.

B.

Balanus myrepsica. Pistaches.
Bardana. Klissenkruid.
Berberis. Barberisse.
Brassica. Kool.
Bryoniae albae radix. Witte kwartelbesie wortel.
Bugula. Wondkruid.
Butyrum. Boter.

C.

Calamintha montana. Berg-Munt.
Calendulae flores. Tuin-Goudsbloemen.
Cannabis semen. Kennepzaad.
Caprifolium. Kamperfoelie.
Cardiaca. Moederkruid.
Cerasus. Karseboom.
Caryophillatae radix. Nagelkruid wortel.
Chaerophyllum. Kervel.
Cheiri, seu Leucojum luteum. Muurbloem.
Chelidonium majus. Stinkende of groote Gouw.
Cichoreum sylvestre. Wilde Cichorey.
Cicuta. Wilde Kervel.
Cochlea terrestris. Landslakken.
Consolida major. Wondkruid.
Convolvulus major & minor. Groote en kleine Klokjes-Winde.
Corallina. Koraal, of Zeemos.
Cotula foetida. Wilde Kamillen.
Cucurbita. Kauwoerde.
Cupressus. Cypressen-boom.
Cynoglossum. Hondstong.
Cynosbati flores. Wilde Doornbloemen.

EDINB. APOTHEEK.

B.

Balanus myrepsica. Pistaches.
Beccabunga. Waterguichel.
Berberis. Barberisse.
Brassica. Kool.
Bugula. Wondkruid.
Butyrum. Boter.

C.

Calamintha montana. Berg-Munt.
Calendulae flores. Tuin-Goudsbloemen.
Calx viva & aqua calcis. Levendige Kalk en Kalk-water.
Cancrorum chelae. Kreefts-schaalen.
Cannabis semen. Kennepzaad.
Caprifolium. Kamperfoelie.
Cardiaca. Moederkruid.
Caryophillatae radix. Nagelkruid wortel.
Cerasus. Karseboom.
Chaerophillum. Kervel.
Cheiri, seu Leucojum luteum. Muurbloem.
Chamaedrys. Maanderkruid.
Chelidonium majus. Groote, of stinkende Gouw.
Cichoreum sylvestre. Wilde Cichorey.
Citrullus. Watermeloen.
Cochlea terrestris. Landslakken.
Convolvulus major & minor. Groote en kleine Klokjes-winde.
Corallina. Koraal, of Zeemos.
Cotula foetida. Wilde Kamillen.
Cucumis hortensis & agrestis. Tuin-Kommers en wilde komkommers.
Cucurbita. Kauwoerde.
Cupressus. Cypressenboom.
Cynoglossum. Hondstong.
Cynosbati flores. Wilde Doornbloemen.

LOND. APOTHEEK.

D.

Daucus sylvestris. Wilde Krooten.
Dens Leonis. Paerdebloemen.
Digitalis. Vingershoeds kruid.
Dulcamara. Bitterzoet, of houtagtige Nachtschaduw.

E.

Ebulus. Hadig, of laage Vlierboom.
Erigerum. Kruiskruid, of kruiswortel.
Eruca. Rakette.
Erysimum. Edele Rakette, of Heeskruid.
Eupatorium cannabinum. Kennep-boelkens-kruid; Leverkruid.
Euphorbium. Persiaansche Toortsche Gom.

F.

Fabae. Boonen. Tuinboonen.
Fel tauri. Stieren gal.
Filipendula. Roode Steenbreeken.
Filis mas. Mannetjes Varen.
Foeniculum vulgare. Gemeene fenkel.
Fragaria. Aardbeziën plant.
Fumaria. Duive kervel.

G.

Gallium luteum. Onzer lieve Vrouwen-bed-stroo.
Genista. Bremboom.
Gentianella. Kleine Gentiaan.
Geranium moschatum. Moschaat Kraansbek.
Gramen caninum. Hondsgras.
Gummi cerasorum, amygdalae & pruni. Gom van karsen-, amandelen- en pruim-boomen.

H.

Hedera arborea. Boomveil.
Hippofelinum. Lavas.
Hyposcyamus. Bilzenkruid.

EDINB. APOTHEEK.

D.

Digitalis. Vingerhoeds kruid.

E.

Ebulus. Hadig, of laage Vlierboom.
Erigerum. Kruiskruid, of kruiswortel.
Eruca. Rakette.
Erysimum. Edele Rakette, of Heeskruid.
Eupatorium Cannabium. Kennep boelkens-kruid, Leverkruid.
Euphorbium. Persiaansche Toortsche Gom.

F.

Fabae. Tuinboonen.
Fel tauri. Stieren gal.
Ficus. Vyg.
Filipendula. Roode Steenbreeken.
Filis mas. Mannetjes Varen.
Fragaria. Aardbeziën plant.

G.

Gallium luteum. Onze lieve Vrouwen-bed-stroo.
Gentianella. Kleine Gentiaan.
Geranium moschatum. Moschaat Kraansbek.
Gramen caninum. Hondsgras.
Gummi cerasorum, amygdali, & pruni. Gom van karsen-, amandel-en pruim-boomen.

H.

Hedera arborea. Boomveil.
Hippofelinum. Lavas.

LOND. APOTHEEK.

J.

Jasmini flores. Jasmyn bloemen.
Ichthyocolla. Vischlym.
Imperatoria. Meesterwortel.
Iris vulgaris, seu Germanica. Gemeene, of Duitsche Lisch.
Juglans. Walnoot.

L.

Lac lunae. Maan-melk.
Levisticum. Lavas.
Ligustrum. Liguster.
Lilium album. Witte lely.
—— *Convallium.* Lelie van den dale.
Linaria. Vlaskruid.
Lingua cervina. Hertstong.
Linum catharticum. Purgeervlas.
Lupulus. Hop.
Lysimachia spicata purpurea. Doornagtig purper Jooden-kruid.

M.

Malva sylvestris pumila. Wild Kaasjeskruid.
Malus hortensis & sylvestris. Tamme en wilde Appelboom.
Marrubium nigrum foetidum. Zwarte stinkende Andoorn.
Melilotus. Steenklaver.
Millefolium. Duizendblad.
Mezereon. Dwerg-Olyfboom.

N.

Narcissus. Tydeloos.

EDINB. APOTHEEK.

J.

Jasmini flores. Jasmyn bloemen.
Ichtyocolla. Vischlym.
Iris vulgaris, seu Germanica. Gemeene, of Duitsche Lisch.
Juglans. Walnoot.

K.

Kermes succus. Karmozynboomsap.

L.

Lac lunae. Maan-melk.
Ligustrum. Ligurter.
Lilium convallium. Lelien van den dale.
Linaria. Vlaskruid.
Linum catharticum. Purgeer-vlas.
Lupulus. Hop.
Lysimachia spicata purpurea. Doornagtig purper Jooden-kruid.

M.

Malva sylvestris pumila. Wild Kaasjeskruid.
Malus hortensis & sylvestris. Tamme en wilde Appelboom.
Marrubium nigrum foetidum. Zwarte stinkende Andoorn.
Matricaria. Moederkruid.
Mel. Honig.
Melilotus. Steenklaver.
Minium. Menie.
Morus. Moerbezie-boom.

N.

Narcissus. Tydeloos.

O. *Oxu-*

LOND. APOTHEEK.

O.

Oxulapathum. Patientie.

P.

Persica malus. Persikboom.
Persicaria urens. Bytend persik-kruid.
Petasites. Dokke bladen.
Petroselini folia & radix. Pieterselie bladeren en wortels.
Pinus. Pynboom.
Polygonatum, *Sigillum Salomonis*. Salomons Zegel.
Populus nigra. Zwarte populier boom.
Porrum. Look, of pry.
Primula veris. Sleutelbloem.
Prunella. Smeerwortel.
Pruni sylvestris flores. Sleepruimen bloemen.

Q.

Quercus. Eikenboom.

R.

Ranunculus bulbosus. Hanenvoet, of bolboterbloem.
Ranunculus flammeus. Gevlamde boterbloem.
Raphanus hortensis. Radys.
Rapum. Raapen.
Rhaponticum. Rhabarber der Ouden.
Ribegia, *Ribesia*. Roode Aalbeziënstruik.
Ricinus. Wonderboom.
Rubus vulgaris. Brummelbezie struik.
Ruscus. Steekpalm.

S.

Salix. Wilgeboom.
Salvia agrestis. Wilde Salie.
Sambuci folia & cortex. Vlierboomen bloemen en bast.

EDINB. APOTHEEK.

O.

Oleum olivarum. Olyfolie.
Origanum. Wilde marjolyn.
Ovum gallinaceum. Hoender ey.
Oxulapathum. Patientie.

P.

Poeonia. Piocene.
Papaver rhaeas. Roode maankop.
Paralysis. Sleutelbloem.
Pentaphillum. Vyfblad.
Persica malus. Persikboom.
Petasites. Dokke bladen.
Petroselini folia. Pieterselie bladeren.
Pinus. Pynboom.
Pix liquida. Teer.
Populus niga. Zwarte populierboom.
Porrum. Look, of pry.
Primula veris. Sleutelbloem.
Prunella. Smeerwortel.
Pruni sylvestris flores. Sleepruimen bloemen.

R.

Ranuculus bulbosus. Haanenvoet, of bolboterbloem.
Ranunculus flammeus. Gevlamde boterbloem.
Raphanus hortensis. Radys.
Rapum. Raapen.
Rhaponticum. Rhabarber der Ouden.
Ribegia, *Ribesia*. Roode Aalbeziën struik.
Rubus idaeus. Braambozen struik.
Rubus vulgaris. Brummelbezie struik.
Ruscus. Steekpalm.

S.

Salix. Wilgeboom.
Salvia agrestis. Wilde Salie.
Sambuci folia. Vlierbloemen.
Sanicula. Breukkruid.

Lond. Apotheek.

Sanicula. Breukkruid.
Saponaria. Zeepkruid.
Satyrion. Orchis.
Scabioſa. Apoſteumkruid.
Scrophularia. Speenkruid.
Secale. Rog.
Sedum majus. Groote huislook.
Sedum minus luteum. Kleine huislook.
Sedum minus vermiculatum acre. Kleine ſcherpe huislook.
Serpillum. Wilde thym.
Stramonium, *Datura.* Doornappel.
Succiſa, *Morſus diaboli.* Duivelsbeet.

T.

Thymus. Thym.
Tithymalus. Spurgie.
Tritici furfur, *fermentum*, *panis.* Tarwen zemelen, zuurdeeg, brood.

V.

Vaccinia paluſtria. Poel-heidelbeziën.
Valeriana hortenſis. Tuin-Valeriaan.
Valeriana ſylveſtris. Wilde Valeriaan.
Verbaſcum. Wolkruid.
Verbena. Yzerkruid.
Veronica mas. Mannetjes Eerenprys.
Vinca pervinca. Maagdepalm, Vinkoorde.
Virga aurea. Gouden roede, of gulden Wondkruid.

U.

Ulmaria. Weidenzoet.
Ulmus. Olmboom.
Urtica. Brandnetel.

Z.

Zincum. Zink, Spiauter.

Edinb. Apotheek.

Sapo. Zeep.
Saponaria. Zeepkruid.
Scabioſa. Apoſteumkruid.
Scrophularia. Speenkruid.
Secale. Rog.
Sedum majus. Groote huislook.
Sedum minus luteum. Kleine Huislook.
Sedum minus vermiculatum acre. Kleine ſcherpe huislook.
Sevum ovillum. Schaapen vet.
Stramonium, *Datura.* Doornappel.
Succiſa, *Morſus diaboli.* Duivelsbeet.

T.

Terebinthina Argentoratenſis. Straatsburgſche Terpentyn.
Terebintina Chia. Terpentyn van Chio, of Cyprus.
Thlapſi. Boeren moſterd.
Thus Vulgare. Gemeene Wierook.
Tiliae flores. Lindenbloeſem.
Tithymalus. Spurgie.
Tritici amylum, *furfur*, *fermentum*, *panis.* Tarwenbloem, zemelen, zuurdeeg, brood.

V.

Vaccinia paluſtria. Poel-heidelbezien.
Valeriana hortenſis. Tuin-Valeriaan.
Valeriana montana. Berg-Valeriaan.
Verbena. Yzerkruid.
Veronica mas. Mannetjes Eerenprys.
Virga aurea. Gouden roede, of gulden wondkruid.

U.

Ulmaria. Weidenzoet.
Ulmus. Olmboom.
Uvae paſſae majores. Lange rozynen.

AAN-

AANMERKINGEN.

De meeste deezer Artikelen zyn enkele Geneesmiddelen, niet minder gemeen dan nuttig, en als zodanigen leveren zy ons eén sterk bewys uit van eene weldoende Voorzienigheid, die ons met geen geringe menigte en verscheidenheid van Geneesmiddelen, die blykbaar gelyke hoedanigheid, werkingen en kragten hebben, begunstigt; en dat deezen de voortbrensels zyn van verscheidene plaatsen en Landen, gelyk ook van verscheidene jaarsaizoenen; waar door de Geneesheer in staat gesteld wordt om, als het één feilt, een ander van gelyke uitwerking te beproeven, tot groot voordeel van zynen Lyder in menigte voorvallen.

Het schynt derhalven niet onnut te zyn, eens hoofdzaakelyk te overzien, welke in beide de Apotheeken ontbreeken, en dezelven naar de verscheidene rangen der Geneesmiddelen met naamen op te tellen, dus:

In die van Londen ontbreeken,

Onder de Zuuren (*a*), de *Acetosa vulgaris & lanceolata*, *Berberis fructus*, *Sedum majus*, *Vaccinia palustria.*

Onder de bitteren (*b*), *Cichoreum sylvestre*, *Eupatorium cannabinum*, *Gentianella*, *Salicis cortex*, *Salvia agrestis*, *Succisa*, *Verbena.*

Onder de speceryagtige (*c*) en welriekende, *Angelica in hortis nostris*, *Calamintha montana; Caryophillatae radix*, *Daucus sylvestris*, *Imperatoria*, *Leucojum luteum*, *Levisticum*, *serpyllum*, *Thymus verus.*

Onder de stinkende (*d*), en die tegen de Moederkwaalen dienen, *Cardiaca*, *Cotula foetida*, *Marrubium nigrum foetidum*, *porrum.*

Onder de Meelagtige (*e*), slymagtige, of die daar naar gelyken, *Cochlea terrestris*, *Consolida major*, *Fabae farina*, *Gummi cerasorum*, *Ichthyocolla*, *Lilium album*, *Malva sylvestris pumilla*, *semina frigida.*

Onder de Buikzuiverende (*f*), *Alnus nigra baccifera*, *Asari radix*, *Bryoniae albae radix*, *Convolvulus major & minor*, *Cynosbati flores*, *Iris vulgaris seu Germanica*, *Linum Catharticum*, *Mezereon*, *Oxylapathi radix*, *Pruni sylvestris flores*, *Rhaponticum*, *Sambuci cortex.*

Onder de Braakmiddelen (*g*), *Asari radix*, *Erigeron*, *Narcissus*, *Primula veris*, *Raphanus hortensis*, *Sedum minus vermiculatum acre.*

Alhoewel men moet toestaan, dat het Collegie van Edinburgh by de Lyst van hunne voorige Apotheek verscheide nieuwe Artikelen gevoegd heeft, die tot hiertoe veroordeeld waren niet veel minder dan vergiftig te zyn, maar door geneeskundige schranderheid in kragtige geneesmiddelen veranderd; nogthans blykt, by eene herschouwing van de voorgaande Lyst, dat het 'er zoo verre van daan is, dat zy getracht zouden hebben, de ontbree-

(*a*) *Acida.* (*b*) *Amara.* (*c*) *Aromatica & fragrantia.* (*d*) *Faetida & hysterica.* (*e*) *Farinacea, mucilaginosa, & his similia.* (*f*) *Cathartica.* (*g*) *Emetica.*

breekende, in de Lyst der *Londonsche Apotheek* gemeld, te vervullen; dat zy veel eer schynen den geest van verdere affnyding toegegeeven, en niet minder een verzuim van verscheide nuttige Artikels, als van onze inlandsche planten getoond te hebben.

Dus hebben zy, onder de Zuuren (*h*), ons inderdaad voorzien van verscheide verbytende bergstoffelyke Zuuren (*i*); maar zyn by uitstek kort en gebrekkig in die der plantgewassen (*k*), schoon in veele gevallen boven de anderen te verkiezen: want zy hebben geen *Acetum*, *Acetosa lanceolata*, *Acetosella* of *Lujula*, noch *Cynosbati fructus*, noch *Sedum majus*; en zy gaan met een volkomen stilzwygen voorby die zagte, aangenaame, zeepagtige zuuren, welke ons, door de milde hand der Natuur, zyn toebedeeld in onze Vrugten; waarvan de meesten in alle jaarsaizoenen kunnen bewaard worden, en die van een zonderling nut zyn; te weeten: Die van *Berberis*, *Morus*, *Rubaeus idæus*, *Vaccinia palustria*, en *Uvae Corinthiacae*.

Onder de Speceryagtige en Welriekende (*l*) ontbreeken, *Calamintha montana*, *Caryophillatae radix*, *Jasmini flores*, *Leucojum luteum*, *Origanum*, *Subdanum* en *Thus*.

Onder de Stinkende en die tegen de Moederkwaalen dienen, (*m*) *Cardiaca*, *Cotula foetida*, *Marrubium nigrum foetidum*, *Matricaria*, *Nepeta*, *Porrum*.

Onder de Meelagtige (*n*), Slymagtige, of die naar dezelven gelyken, worden niet gevonden, *Amylum*, *Cochlea terrestris*, *Fabae farrina*, *Gummi cerasorum*, *Ichthyocolla*, *Malva pumila*, noch de koude Zaaden.

Onder de Buikzuiverende (*o*) vindt men geen van de volgende, *Alnus nigra baccifera*, *Asari radix*, *Convolvulus major & minor*, *Cynosbati flores*, *Ebulus*, *Iris vulgaris seu Germanica*, *Linum catharticum*, *Oxylapathum*, *Pruni sylvestris flores*, *Rhaponticum*.

Onder de Braakmiddelen (*p*) koomen geene van de volgende voor; *Asari radix*, *Erigerum*, *Narcissus*, *Primula veris*, *Raphanus hortensis*, *sedum minus vermiculatum acre*.

Onder de Bitteren (*q*) worden niet gevonden *Chamedrys*, *Cichoreum sylvestre*, *Eupatorium cannabinum*, *Gentianella*, *Salicis cortex*, *Salvia agrestis*, *succisa* noch *Verbena*.

Wat de zoeten betreft; zy hebben den Apotheekers winkel niet alleen ontbloot gelaaten van dat der Vygen, Rozynen en Dadels; maar ook van Honig, en zelfs van Suiker voor zyne Syroopen en Honigdrankjes.

Thans gaa ik over, om de boven opgetelde Artikelen aan het verzuim en de vergeetelheid te ontrukken, tot het geeven van eene korte schets van derzelver kragten en nuttigheid in menige gelegenheden, gegrond op gezag en ondervinding; en om aan te toonen waar dezelven ontbreeken, zal ik de Letters L. & E. of L. of E. voor elk voorzetten; alleenlyk laat ik deeze aanmerking voor af gaan, dat de werking van eenig geneesmiddel zoo verre af is van een zeker en bepaald middel te zyn, dat het integendeel aan verandering onderworpen is naar de Jaaren, of den ouderdom, de kunne, den verschillenden staat der gezondheid, en het verschillend bestier van den Lyder.

L. en E.

(*h*) *Acida*. (*i*) *Acida mineralia corrosiva*. (*k*) *Vegetabilia*. (*l*) *Aromatica & fragrantia*. (*m*) *Foetida & antiphysterica*. (*n*) *Farinacea, mucilaginea, & his similia*. (*o*) *Catarthica*. (*p*) *Emetica*. (*q*) *Amara*.

L. en E. ABIES RUBRA, *de roode Denneboom, gemeene Vuurenboom, of Harsboom.*

Deeze Boom verdient wel een plaats in een *Britsche* of *Iersche Materia Medica*, dewyl hy vol is van eene balsemagtige stoffe; en voor een afkooksel van de toppen der bladeren in koeldrankjes voor de scheurbuik, moet hy niet zonder reden boven die van uitheemsche boomen verkoozen worden. Zie PINUS, de *Pynboom.*

L. en E. ACETOSA ARVENSIS LANCEOLATA, C. B. *Schaaps Zuuring.*

Dit Artikel, hoe wel by geen van beide Collegien gemeld, is de gemeenste en de sterkst zuure van alle de Zuurings, en wordt gezegd aangenaamer voor de maag te zyn: en dewyl de zuuren van plantgewassen van geen gering gebruik in de Geneeskunst, en in veele gevallen te verkiezen zyn boven de zuuren van bergstoffen (*r*); en limoenen en oranje appelen overal niet te krygen zyn; zoo zullen deezen dat gebrek rykelyk vergoeden; en van het sap kan men een Conserf (*s*) maaken om voor gebruik in alle jaarsaizoenen te bewaaren.

E. ACETOSELLA. TRIFOLIUM ACETOSUM VULGARE. LUJULA. C. B. *Wilde Zuuring.*

Deeze verdient inzonderheid in aanmerking te koomen, om dat ze veel aangenaamer zuur uitleevert, dan de gemeene zuuring.

E. ACETUM, *Azyn.*

Behalven dat dezelve in verscheide saamenmengsels komt, zyn deszelven verscheide en blykbaare nuttigheden onlochenbaar: doch ter deezer plaatse zal het genoeg zyn alleen te melden voor 1, dat dezelve ons voorziet van een Wey in koortsen, zynde een zeer nuttig geneesmiddel, dat gemakkelyk te bekoomen is: Ten 2de, dat de Professor *Sylvius* zich in zyne vizieten by de zieken, geduurende de pest te Amsterdam, bewaard heeft voor de besmetting, door elken morgen een lepel vol azyn inteneemen: Ten 3de, by gebrek van vlugge geesten (*t*), kan dezelve in de neusgaten opgeblaazen worden, om slaapzieken (*v*) op te wekken.

L. en E. ADEPS ANSERINUS, *Ganze vet.*

Dit kan als eene verandering onder de vette zelfstandigheden aangenomen worden, als zynde erkend fyner en doordringender te weezen dan Varkens vet.

L. en E. ADIANTUM ALBUM. *Ruta muraria*, C. B. *Wit Maagdenhaair, Muurruit.*

Hier zyn de Collegien van *London* en *Edinburgh* geen leidslieden voor ons in *Dublin*; want van alle de soorten van Maagdenhaair is deeze hier de gemeenste, zynde inderdaad in onze nabuurschap zeer overvloedig op oude muuren; alhoewel beide, de *Edinburgsche* en *Londonsche* Collegien dezelve voorbygaan, behoudende alleenlyk het Engelsch Vrouwenhaair (*Trichomanes*; welk zoo gemakkelyk niet te bekoomen is; waarmede het wit Maagdenhair overeenkomt in alle de kenbaare hoedanigheden, zo wel als met het Venushaair (*capillus Veneris*); en heeft naar alle waarschynlykheid dezelfde kragten.

L. en E. AGRIMONIA. *Boelkenskruid.*

Dit is een zagt saamentrekkend en speceryagtig kruid, en als zodanig waerdig om gehouden te worden. Het poeder van het gedroogde kruid, in een bekwaam voervogt ingegeeven, is sterk aangepreezen door *Riverius*, in tegenwillig afloopen van de pis.

L. en E. ALLIARIA. C. B. *Look zonder Look.*

Dit is waerdig behouden te worden, zoo wel wegens zyne overvloedigheid als kragten, gelyk aan die van knoflook, gelykende daarna zoo wel in reuken als in smaak; en

(*r*) *Acida mineralia.* (*s*) *Rob.* (*t*) *Spiritus volatiles.* (*v*) *Lethargici.*

en het sap, of het kruid, gestooten en met zout, azyn en water gemengd, wordt zeer aangepreezen in vuile en rottige zweeren.

L. en E. ALNUS NIGRA BACCIFERA *zwarte nooten draagende Elzenboom.*

De binnenste bast, die geel is, en aan water en geest van wyn eene hooge kleur geeft, is een van onze inlandsche buikzuiverende middelen, en wordt tot dat einde in poeder tot een drachma ingenomen; en tot twee drachmas in een afkooksel, in zes oncen water, tot vier verkookt.

L. AMBRAGRYSEA; *Ambergrys.*

Wy zyn uitgelokt om dit in aanmerking te neemen, dewyl het somtyds op onze kusten geworpen is; en het is hier eene plaats waerdig als een hartversterkend middel (*x*), zoo wel als Muskus, en andere geneesmiddelen van denzelfden rang.

E. AMYLUM. *Styffel.*

Deeze komt naby aan de natuur van de slymagtige Gommen, en heeft de verzekering van de Oudheid en de hedendaagsche praktyk ten aanzien van haare goede uitwerking, zoo wel in uitwendig als inwendig gebruik; want niet alleen heelt het poeder, op ontvelde deelen gestrooid, dezelven; maar het wordt ook inwendig ingenomen tot geneezing van buikloopen (*y*), die met scherpheid verzeld gaan, en in bloedspuwingen (*z*).

L. ANGELICA SATIVA. C. B. *Engelkruid, dat in onze tuinen groeit.*

Het Collegie van *London* ordonneert den wortel van dit kruid uit *Spanje* te brengen; maar Doctor *Alston* merkt aan, dat Angelica een inboorling is van zeer koude Landen, als *Lapland*; en dat het daar zoo wel, als in onze tuinen specery agtig en windbreekend is (*a*).

L. en E. ANONIS SPINOSA & SPINIS CARENS. C. B. *Stalkruid met en zonder doorns.*

Deeze plant is by ons zeer gemeen, en niet onwaerdig in aanmerking te koomen, hoewel thans uit de mode. De bladeren en wortels hebben byna dezelfde merkbaare hoedanigheden, zynde zoetagtig met eenige scherpheid. Het sap der bladeren toont eenige helling naa het loogzoutagtige, dewyl het klaar blyft met loogzouten (*b*), maar dik word met zuuren (*c*). De bast of schil van den wortel, welke voornaamelyk gebruikt wordt, heeft den reuk van zoethout, met een zoetag-bitteren smaak, en een weinig walgende. Voor deezen was het onder de vyf ligter openende wortels geplaatst, en mogelyk niet onwaerdig; dewyl deszelfs afkookfel sterk aangepreezen wordt in verstoppingen van de nieren en lever.

L. en E. APIUM PALUSTRE, C. B. *Water-Eppe.*

Dit is waardig behouden te worden, al was het om geene andere reden, dan zyne overvloedigheid, en de nuttigheid van het kruid, (alhoewel de *Edinburgsche* Apotheek alleen den wortel en 't zaad vermeldt) in uitwendige toepassing, als een verdryvend middel, byzonderlyk in klonters van verdikte melk in de borst te ontbinden: nochte heeft de wortel zyne plaats ook niet gevestigd onder de openende wortels, of schoon hy van een zagter reuk is dan de bladeren, en van een zoetagtigen smaak, meest gelykende naar pinksternakelen; en dus is het onder de zagte pisdryvende (*d*) middelen geplaatst.

L. en E. AQUILEGIA SYLVESTRIS. C. B. *Wilde Akelyen.*

Dit kruid wordt veel in 't wild by *Dublin* gevonden, en de bladeren hebben eene zagte (doch de zaaden een veel sterker) saamentrekkende kragt, en zy worden dikwyls, en zulks niet ten onrecht, gebruikt

(*x*) *Cordiale.* (*y*) *Diarrhaea.* (*z*) *Haemoptosis.* (*a*) *Aromatica & carminativa.* (*b*) *Alcali.* (*c*) *Acida.* (*d*) *Diuretica.*

in ziekten van den mond en de keel; dewyl derzelver ſaamentrekking met eene zoetheid gematigd wordt.

L. en E. ASARUM. C. B. *Mansooren.*

De wortel dezer plant is in geen van beide de Apotheeken gemeld, alhoewel dezelve ſterker is en by de Ouden meer in gebruik was dan de bladeren, en opwaards en nederwaards zuivert; doch door denzelven lang in water te kooken kan hy van zyne hoedanigheid om braaking te verwekken (*e*) beroofd worden, en wordt dan een kragtig veranderend (*f*) en zweetdryvend (*g*), pisdryvend (*h*) en de maandſtonden bevorderend (*i*) middel; even als de *Ipecacuanha* in kleine giften ingegeeven, en als Tabak na lang aanhoudend kooken.

L. en E. ASPARAGUS SATIVA. C. B. *Aſpergies.*

De wortels deezer plant zyn een welbekend pisdryvend middel (*k*), zoo wel als de toppen; en zy worden onder de vyf openende wortels geplaatſt.

L. en E. BALANUS MUREPSICA, GLANS UNGUENTARIA, MYROBALANUM PLINIO & AETIO, & OLEUM BALANINUM. *Ben, een ſoort van Piſtaches, Ben Olie.*

Dit Artikel ſchynt waerdig in gedachtenis gehouden te worden, en zulks te meer om de vrugt; welke, met opzigt tot de hoedanigheid van het geen zy bevat, een groote overeenkomſt heeft met dat van den *Ricinus*, wonderboom, of *Cataputia major*, groote ſpurgie, C. B; want de geheele vrugt met de huid heeft een grooten trap van ſcherpheid, zoo dat ze zelfs braaking verwekt en buikzuivert (*l*): maar de kern is zoetagtig en vet, en levert door perſing eene olie uit; welke Olie, gelyk de Olie van den Wonderboom (*m*), ook zagtelyk buikzuiverende is, en deeze byzondere uitſteekendheid heeft, dat zy door ouderdom niet duf wordt; en daarom worden verſcheide welriekende enkele geneesmiddelen, als Jasmyn, Muskus, enz. door dezelve bewaard; en dewyl zy zelve zonder reuk is, neemt zy de fyne geuren aan, en behoudt dezelven een langen tyd.

L. BARDANA, LAPPA MAJOR MONTANA LANUGINOSIS CAPITULIS, *ſive* ARCTIUM DIOSCORIDIS, C. B. *Kliſſenkruid.*

De *Edinburgſche* Vergadering heeft dit Artikel met recht aangenomen. De wortel is van een zoetagtigen en een weinig ſlymagtigen ſmaak, met eenen geringen trap van ſcherpheid. *Simon Pauli* verkieſt het afkookſel hier van, tot een half pond in een kwart* wyn en een kwart water, boven *Sarſa* en de uitheemſche houten, in zwakke en vermagerde lichaamen, in geneezing der Venusziekten; om dat het een zagt zweetdryvend (*n*), en in eenige maate een zenuwkoeſterend en de kragten vernieuwend, middel (*o*) is.

E. BECABUNGA, ANAGALLIS AQUATICA, FOLIO SUBROTUNDO, MINOR, C. B. *Waterguichel.*

Deeze plant heeft eene zagte ſcherpheid en is een weinig ſaamentrekkende, en is niet voorbaarig, als een inmengſel in de ſappen tegen het ſcheurbuik (*p*), aangenomen geweeſt; want daar ontbreeken geene Schryvers van goed gezag voor derzelver uitwerking, zelfs als zy alleen gebruikt wordt, in uitwendige toepaſſing, in de geneezing van ſcheurbuikagtige zweeren en ander huidziekten.

L. en E. BERBERIS DUMETORUM, C. B. *Barberiſſen ſtruik.*

Deeze ſtruik is waerdig vermeld te worden wegens het ſterke zuur van haare vrugt, welk

(*e*) *Emetica qualitas.* (*f*) *Alterativum.* (*g*) *Diaphoreticum.* (*h*) *Diureticum.* (*i*) *Emmenagogicum.* (*k*) *Diureticum.* (*l*) *Emeticum & catharticum.* (*m*) *Oleum Ricini.* (*n*) *Diaphoreticum.* (*o*) *Analepticum.* (*p*) *Succi ſcorbutici.* * Een Engelſch kwart is een vierde van een *Gallon*; zie de BRITSCHE APOTHEEK, bl. 35.

welk van nut is in rotkoortsen, verzeld met galbraaking en stoelgang.

L. en E. BRASSICA ALBA CAPITATA & NON CAPITATA, C. B. *Witte Kool en Kapper Kool.*

De Ouden kenden haar gebruik wel, zoo wel in de Geneeskunst als in de keuken, en zelfs in kwaadaartige zweeren en kankers, als het deel gestoofd werd met warm water, en de bladeren gestampt tweemaal daags opgeleid; en dewyl derzelver inhoud nu meer byzonderlyk nagespeurd is, en door de Nieuwere klaarlyk eene suikeragtige zelfstandigheid in dezelve ontdekt is, zoo zou het jammer zyn, dat ze, als een Geneesmiddel, zoude verworpen worden.

Zy heeft eenige overeenkomst met raapen, ten aanzien van de zoetheid met eenen trap van scherpheid vereenigd; en de aanpryzing van *Dioscorides*, dat men ze moet kaauwen en het speeksel doorslikken, om de heesheid te geneezen, komt wel overeen met het Likmiddel uit steelen (q), door de Nieuweren tot dat zelfde einde bereid, en met de kragten van het afkooksel in hoesten, en dat ze in sommige gevallen een goed herstelmiddel (r) is.

L. BRYONIA ALBA BACCIS RUBRIS, C. B. *Witte kwartelbezie.*

Dit Artikel is te recht in de *Edinburgsche* Apotheek aangenomen, en is menigvuldig by ons, en van veel gebruik zoo wel uitwendig als een verdryvend middel, als inwendig in gevallen van waterzugt, zuiverende door braaking en stoelgang; de gifte in zelfstandigheid is tot een drachma, en in het sap, van twee drachmas tot een half once: ook bevordert het de maandstonden (s) en verdryft de wormen (t). Wanneer het gedroogd en in wyn gedoopt is, en dan weder gedroogd, wordt het zagt in zyne werking.

L. E. BUGULA. CONSOLIDA MEDIA PRATENSIS CAERULEA, C. B. *Wondkruid.*

Dit is een zeer zagt saamentrekkend middel; en van 't zelve wordt verzekerd, dat het rottige zweeren in den mond, en de spruw (v) geneest, als men die met een afkooksel van 't zelve wascht; het welk deszelfs benaaming van *Consolida media* bevestigt.

L. E. BUTYRUM. *Boter.*

Dit zuivel verdient aangenomen te worden wegens deszelfs veelvuldig gebruik en nut niet alleen tot spyze, maar ook als een geneesmiddel; dewyl het de ettermaaking (x) bevordert, even als andere vette zelfstandigheden, en inwendig de borstontlasting (y) begunstigt; en *Baglivius* pryst klonten versche boter met suiker aan in zinkinagtige hoesten: daarenboven kan het, in gevallen van vergift ingenomen zynde, waar men geene Olie bekoomen kan, derzelver plaats eeniger maate vervullen.

L. en E. CALAMINTHA MONTANA. CALAMINTHA VULGARIS OFFICINARUM GERMANIAE, C. B. *Bergmunt.*

Het Collegie van *Londen* heeft alleen de *Calamintha pulegii odore*, de veld Munt, in zyne Apotheek gevoegd, welke by ons naauwlyks te krygen is; daar de andere niet ongemeen is, en een zeer goed gedistelleerd water met overvloedige wezendlyke olie uitleevert.

Deeze is een van die planten, welke ons van de Ouden overhandrykt zyn, te recht aan dezelve toeschryvende dezelfde kragten als aan de poly, doch zy is sterker dan die. Zie het bericht van de gedistilleerde wateren.

L.

(q) *Lohoch de caulibus.* (r) *Restaurans.* (s) *Emmenagogicum.* (t) *Antihelminticum.* (v) *Aphthae.* (x) *Suppuratio.* (y) *Expectoratio.*

L. en E. CALTHA VULGARIS, C. B. CALENDULA. *Goudsbloem.*

Wy hebben geen genoegzaame reden om deeze bloemen, als een zweetdryvend (*z*) middel te verwerpen, dewyl derzelver reuk, en te gelyk een groote trap van fcherpheid met zulk eene werking fchynen overeentekoomen. Ook zyn de bladeren voorzien van een grooten trap van fcherpheid, zelfs grooter dan de bloemen; en *Matthiolus* geeft een breedvoerig getuigenis van beider werking als een middel, dat de Maandftonden bevordert (*a*).

E. CALX VIVA & AQUA CALCIS. *Ongebluschte Kalk en Kalkwater.*

De invoering van dit laatfte in de praktyk, in ruime giften, doet de tegenwoordige Eeuwe eere aan; want, behalven dat deszelfs gebruik als een fcheivogt zeer groot is, zoo is het een kragtig geneesmiddel in ziekten van de eerfte wegen, zoo wel als in gevallen van fteen.

E. CANCRORUM CHELAE. *Kreeftsfchaalen.*

Dit is geen nutteloos byvoegfel tot het getal van onze opflorpende (*b*) middelen, te meer om dat het beter koop is, en minder aan vervalfching onderworpen dan de Kreeftsoogen.

L. en E. CANNABIS SATIVA. C. B. *Hennep* of *Kennep.*

Het zaad deezer plant is flymagtig en zeer Olieagtig; het is verzagtende, en wordt gehouden voor wat verdoovends (*c*) te bezitten. Het is wel bekend, dat het kleine vogels en hoenders vet maakt, en in de handen van voorzigtigen kan het buiten twyfel nuttig zyn voor de menfchen, byzonderlyk in een melkdrank voor den hoeft (*d*).

L. en E. CARDIACA, J. B. MARRUBIUM, CARDIACA DICTUM, FORTE, PRIMUM THEOPRASTI. C. B. *Moederkruid.*

Dit kruid is voorzien van dezelfde kennelyke hoedanigheden, als andere middelen tegen de moederkwaalen (*e*), dewyl het ftinkend, bitter, en zuur is, en dus fchynt het zynen Engelfchen (gelyk ook den Nederduitfchen) naam niet zonder réden verkreegen te hebben, als zynde in gevallen van moederkwaalen by ervaarenheid goed bevonden. Het wordt gemeenlyk in de tuinen gekweekt, en men zegt, dat het by *Dublin* ook in 't wild gevonden wordt.

L. en E. CARYOPHYLLATA VULGARIS. C. B. *Nagelkruid.*

Deeze plant is by ons zeer gemeen, en de wortel wel waerdig om aangenomen te worden, als zynde een fpeceryagtig faamentrekkend middel, als kruidnagelen, waar van het zynen naam ontleent, maar is lang zoo heet niet; en om deeze reden is het een zeer aangenaam inmengfel in koeldrankjes en andere geneesmiddelen.

L. en E. CERASUS SATIVA. C. B. CERASUS RUBRA & NIGRA. *Roode en zwarte Karffenboom.*

Deeze boomen zyn waerdig om aangehouden te worden zoo wel om de Gom, als om de vrugt; en byzonderlyk de roode Karfen om de Conferf, welke daar van gemaakt kan worden, en van nuttig gebruik is in koortfen.

L. en E. CHAEROPHILLUM SATIVUM. C. B. *Tuinkervel.*

Dit kruid is niet alleen een aangenaam, zoet, zagt fpeceryagtig inmengfel in foep en faladen, en overeenkoomende met fenkel; maar deszelfs fap is inzonderheid aanmerkenswaerdig, dewyl het beroemd is als een kragtig pisdryvend (*f*) middel in waterzugten,

(*z*) *Diaphoreticum.* (*a*) *Emmenagogicum.* (*b*) *Abforbentia.* (*c*) *Narcoticum.* (*d*) *Emulfio.* (*e*) *Antihysterica.* (*f*) *Diureticum.*

ten, tot drie of vier oncen, om de vier uuren, met wyn ingenomen.

E. CHAMEDRUS MINOR REPENS, C. B. *Maanderkruid.*

Dit kruid is met recht behouden in de *Londonsche* Apotheek, dewyl het een van de specceryagtige bitters der Ouden is en te gelyk saamentrekkend; en wy hebben het gezach van *Aetius*, dat deszelfs afkooksel de derdendaagsche koorts (*g*) geneest, hetwelk eenigzins bevestigd wordt door het getuigenis van *Chomel*, wegens een treksel (*h*) van 't zelve, gevoegd by dat van duizend-guldenkruid (*i*), in witten wyn, als geneezende koortsen, die den koortsbast wederstaan hebben.

L. en E. CHEIRI, LEUCOJUM LUTEUM VULGARE. C. B. *Muurbloem.*

De Muurbloem pryst zich zelve aan tot ons gebruik door haare groote menigvuldigheid, zoo in 't wilde als in onze tuinen, dewyl ze welriekend en speceryagtig is, en een grooten trap van bitterheid en scherpheid bezit, en een kragtig middel is om de maandstonden te bevorderen (*k*), volgens het getuigenis beide der Ouden en der Nieuwere Geneesheeren; gelyk ook eene olie, door een treksel van 't zelve bereid, wordt aangepreezen om koude gezwellen te ontbinden, en als een pynstillend middel (*l*) voor wonden en ontsteekingen (*m*) in de zenuwagtige deelen.

L. en E. CHELIDONIUM MAJUS VULGARE. C. B. *Groote of stinkende Gouw.*

Het geele sap is bitter en brandend, en wordt gebruikt om wratten te verdryven; en drie of vier droppelen van 't zelve zyn wel voorgeschreeven geweest in een drank van wyn in kwaadsappige en waterzugtige gevallen; ook wordt de wortel aangepreezen, zoo wel by de Nieuwe als by de Ouden, vermengd met, of getrokken in, wyn, in de Geelzugt.

L. en E. CICHOREUM SYLVESTRE, *sive* OFFICINARUM, C. B. *Wilde Cichory.*

Deeze plant is by ons zeer gemeen, en te gelyk veel bitterer dan de meeste van de melkagtige soorte, waar van het ook den naam van *Picris* ontleend heeft; dewyl het een zeepagtig bitter is, en als zodanig schynt het niet zonder reden aangepreezen te zyn in beginnende verstoppingen van de ingewanden.

L. CICUTA MAJOR, C. B. *Wilde of dolle Kervel.*

Dit kruid verdient behouden te worden, niet alleen als een pynstillend (*n*) middel, met andere van dien rang, maar ook anderszins; want alhoewel het inderdaad niet alles uitgewerkt heeft, dat men 'er zich van beloofde, zoo kan het nogthans niet ontkend worden, dat het zeer goede uitwerkingen gehad heeft, zoo wel in uitwendig als in inwendig gebruik; byzonderlyk als een kragtig verdryvend middel in kropgezwellen (*o*), in de geneezing van vuile en invreetende zweeren, en zelfs als een streelend middel in Kankers. Zie de bereiding daar van onder de Uittreksels.

L. en E. COCHLEA TERRESTRIS, *de Landslak of Huisslak.*

Het vleesch der slakken was by de Ouden in groote achting als een herstellend middel in den leefregel; nochte heeft hetzelve als zodanig onze oplettendheid niet verbeurd, maar behoudt dezelve in die fraaije bereiding van 't zelve in *Bate's* Apotheek, welke *Decoctum Limacum* genoemd wordt. — Ook blykt het uit hunne schriften, dat zy niet vreemd waren van 't gebruik der huisjes raauw en tot kalk gebrand, in gevallen van graveel en steen, het voornaamste inmengsel in *Steven's* steenverdryvend (*p*) middel, en inderdaad de grondslag zelfs van de voortgangen, die wy gemaakt hebben tot het ontdekken van een waar

(*g*) *Febris quartana.* (*h*) *Infusio.* (*i*) *Centaurium.* (*k*) *Emmenagogicum.* (*l*) *Anodynum.* (*m*) *Inflammatio.* (*n*) *Anodynum.* (*o*) *Tumores scrophulosi.* (*p*) *Lithontripticum.*

waar fteenverdryvend middel in den verbranden kalkfteen.

L. CONSOLIDA MAJOR, C. B. *Wondkruid.*

Dewyl de wortel van dit kruid een grooter menigte van flym, en zulks veel lymiger, uitleevert dan Althaea, en dus nader komt aan Arabifche Gom, en in veele gevallen derzelver plaats kan vervangen; zoo is het waerdig om behouden te worden, byzonderlyk om deszelfs nuttigheid in bloedfpuwingen, in de vermaarde Syroop van *Boyle* (q) in *Fullers* Apotheek van opftaande voet te bereidene Geneesmiddelen (r), waar van dit een voornaam inmengfel is.

L. en E. CONVOLVULUS MAJOR & MINOR, C. B. *Groote en kleine Klokjes-winde.*

Dit kruid, hoewel in beide Apotheeken overgeflaagen, verdient opmerking, dewyl het een van onze inlandfche buikzuiverende planten is, en hier zeer gemeen, en voor den Geneesheer tot gebruik kan dienen in plaatfen, die verre van de winkels verwyderd zyn. *Hoffman* noemt het Hoogduitfche Scammony (s); en *Privotius* plaatft het, in zyne Geneeskunft der Armen (t), onder de zagte buikzuiverende (v) middelen; zynde de gifte van een handvol of twee in een afkookfel.

L. en E. CORALLINA, ZEEMOS, *Koraal.*

Dit Zeegewas wordt op onze kuften gevonden, en by fommigen gekoozen, als een wormen verdryvend middel, boven de meefte bittere kruiden; dewyl het de wormen niet alleen verteert door zyne fcherpheid, maar dezelven ook uitdryft door een zekeren trap van buikzuiverende hoedanigheid, die het bezit; terwyl het te gelyk een opflorpend (v) middel in zuuren is.

L. en E. COTULA FOETIDA, CHAMAEMELUM FOETIDUM. *Wilde Kamillen.*

Deeze plant verdient hier ook wel eene plaats wegens haare overvloedigheid en nuttigheid. Derzelver ftank, fcherpheid, en bitterheid belooven groote kragten; door diftilleeren leevert ze eene Olie uit van eene fchoone blaauwe kleur, als die van een fapphier; en *Tragus* pryft het kruid aan als gelyk aan bevergyl (x) in moedertoevallen; en *Langrifh*, een Schryver van gezach, geeft een voorbeeld op van een langduurige verkoudheid (y), met verlies van leven, die geneezen is door een afkookfel van 't zelve, met theriaca als een zweetmiddel zoet gemaakt.

E. CUCUMIS SYLVESTRIS, C. B. *Wilde Komkommer.*

Deeze plant voorziet ons van het *Elaterium*, of verdikte fap, dat wel bekend een nuttig buikzuiverend middel, wanneer fpoedig en fterk werkende buikzuiverende middelen vereifcht worden.

L. en E. CUCURBITA MAJOR SESSILIS FLORE ALBO. C. B. *de groote Kauwoerde.*

De zaaden van deeze vrugt, en de overige der koude zaaden, zyn te recht behouden in de *Edinburgfche* Apotheek van 1756. alhoewel in de laatfte verworpen; want zy voorzien ons van eene verfcheidenheid in onze melkdranken (z); welke, als ze met deeze zaaden bereid zyn, van fommigen verkoozen worden, om dat ze meer waterachtig en minder oliagtig zyn, dan met Amandelen.

L. en E. CUPRESSUS, C. B. *Cypreffenboom.*

Dit Artikel is te recht in de *Edinburgfche* Apotheek van 1735. ingevoegd, om deszelfs kegels, of vrugten, als zynde een balfem-

(q) *Syropus Boylianus.* (r) *Pharmacopoea Extemporanea.* (s) *Scammonium Germanicum.* (t) *Medicina Pauperum.* (v) *Abforbens.* (x) *Caftoreum.* (y) *Rheumatifmus Chronicus.* (z) *Emulfio.*

ſemagtig, ſpeceryagtig, ſaamentrekkend middel, en een geneesmiddel dat veel begeerd is zoo wel by de Ouden als nieuwere Geneesheeren; en in de *Merkwaardige Mengelwerken* (*a*) worden verſcheide voorbeelden opgegeeven van tuſſchenpoozende koortſen (*b*), welke geneezen zyn door drie drachma's van het poeder, in ſterken witten wyn ingegeeven, in 't begin van den aanval.

L. en E. CUNOGLOSSUM MAJUS VULGARE. C. B. *Groote Hondstong.*

De *Londonſche* Apotheek ordonneerde voor deezen pillen van deeze plant; en alhoewel dezelve thans in beide Apotheeken verworpen is, om dat ze verdacht gehouden wordt van verdoovende (*c*) te zyn, nogthans kan ze, zelfs als zodanig nuttig zyn in voorzigtige handen; en in uitwendige oplegſels in pappen en zalven, is ze kragtig pynſtillende (*d*), byzonderlyk verzagt een zalf van dezelve en varkensſpek de pyn der ambeien (*e*).

L. en E. CYNOSBATI FLORES. *De Bloemen der Hondsroos.*

Dit gedeelte van de plant, alhoewel in beide Apotheeken voorby gezien, is nogthans, als een van onze inlandſche purgeermiddelen, waerdig hier eene plaats te hebben; dewyl het buikzuiverende is, even als de Damaſt-Roos, als het in wey gekookt wordt, en derzelver menigvuldigheid moet ze aanpryzen. Ook is het vleeſch in de *Edinburgſche* Apotheek uitgemonſterd, ofſchoon het ons voorziet van een onzer aangenaamſte Conſerven.

L. DAUCUS. SYLVESTRIS. SEMEN. *Wilde Krooten zaad.*

Hier heeft het Collegie van *Edinburgh* behoorlyke oplettendheid getoond voor onze inlandſche planten, zelfs in 't aanneemen van deeze, en 't verwerpen van die van *Creta*; want wy behoeven inderdaad niet naa *Creta* te gaan om de zaaden van de wilde krooten, als een pisdryvend middel (*f*), te haalen, zoo lang als wy zelven met deeze rykelyk begiftigd zyn; welke, naar 't getuigenis van *van Helmont* en anderen, bevonden is, kragtige uitwerkingen te hebben in het uitdryven van kleine ſteentjes, die na het uitdryven van een grooten ſteen in de piswegen blyven zitten; en mogelyk is het tot dit oogmerk van beter uitwerking, dan dat het heeter ware ——, als zynde een aangenaam ſpeceryagtig, en balſemagtig geneesmiddel. Het poeder daar van wordt tot twee drachma's in wyn ingegeeven, of getrokken in een half pint water, des morgens en 's avonds, in graveelpyn met bloedige pis verzeld.

L. DENS LEONIS LATIORE & ANGUSTIORE FOLIO. C. B. *Leeuwentand met breede en ſmalle bladeren.*

Ook dit Artikel is by het Collegie van *Edinburgh* met recht behouden, als zynde, byzonderlyk de wortel, zagtelyk bitter en zoet, met een weinig ſcherpheid; en dus is het openende zonder heetheid, en is niet zonder reden aangepreezen in hoeſten, met bloedige en rotagtige fluimen verzeld, en Nachtſchaduw-melk verſch getrokken op de bladeren en wortels gegooten, en alle morgen ingenomen; en voor zulken, die veel wind in de maag hebben, ſchryft *Fuller* voor, dat het gekneusd worde, en in een verglaasd vat in een oven gezet, onmiddelyk na dat 'er het brood uit gehaald is, en dat het daar zes uuren in moet blyven ſtaan; waar door een klaar vogt van 't zelve zal vloeijen, welk tot vier of zes drachma's, driemaal daags, moet ingenomen worden, om de ſcherpheid van het bloed en de ſappen, in de ſcheurbuik en huidziekten te verbeeteren.

L. en E.

(*a*) *Miſcellanea Curioſa.* (*b*) *Febris intermittens.* (*c*) *Narcoticum.* (*d*) *Anodynum.* (*e*) *Haemorrhoïdes.* (*f*) *Diureticum.*

L. en E. DIGITALIS PURPUREA FOLIO ASPERO. C. B. *Vingerhoedskruid.*

Om van dit kruid niets te zeggen van deszelfs werking als een braak-en purgeermiddel (*g*), dewyl het te ſterk is voor zwakke lichaamen, zoo zyn de bloemen en bladeren toch waerdig om behouden te worden, indien al niet om andere reden, ten minſte om derzelver verdryvende hoedanigheid, — wanneer zy of alleen, by wyze van een pap, of met varkens ſpek of May-boter vermengd, op kropgezwellen gelegd worden, — eenige maanden lang dagelyks vernieuwd zynde; in ſommige van welke gevallen het werkt als een zagt blaartrekkend (*h*) middel, veroorzaakende eene ontlaſting van dun vogt.

L. DULCAMARA SOLANUM SCANDENS *ſeu* **DULCAMARA. C. B.** *Houtagtige Nagtſchade, of Bitterzoet.*

De ſteelen en wortels van deeze plant, in een afkookſel, hebben onlangs groote achting verkreegen als een verzoetend middel van het bloed; of met andere woorden; als verzagtende de ſcherpheid in Venus kwaalen, in ſcheurbuikagtige, en zelfs in teeringagtige gevallen, die niet te verre gekoomen zyn, om in de plaats van ſarſaparilla te gebruiken; derzelver afvaagende en verdunnende (*i*) hoedanigheid is ook zeer zagt, en verwekt geen de minſte ontſteeking: twee of drie oncen verſche ſteelen worden in een pint water gedaan, en maar een korten tyd gekookt.

L. en E. EBULUS, SAMBUCUS HUMILIS *ſeu* **EBULUS, C. B.** *Dwerg vlierboom. Hadig.*

Deeze plant wordt hier in 't wilde gevonden, en is een van onze inlandſche purgeermiddelen: derzelver kragten zyn zeer groot zoo wel in uitwendig als inwendig gebruik, zynde meeſt gelyk die van den Vlierboom. De middelſte baſt van den wortel was zoo wel bekend by de Ouden, als by de Hedendaagſchen, als een ſterk en ſpoedig werkend purgeermiddel in waterzugten, — twee oncen 'er van worden in een trekſel gebruikt, en een once van het ſap.

E. ELEMI GUMMI. *Ethiopiſche Olieboom, Hars.*

Dit is veeleer een Hars dan een Gom; en de *Londonſche* Apotheek heeft 'er eene zalf van; waarom die van *Edinburgh* hetzelve verworpen heeft, blykt niet.

L. en E. ERIGERON, SENECIO MINOR VULGARIS. *Kruiskruid, of Kruiswortel.*

De groote menigvuldigheid en 't nuttig gebruik van deeze plant, als een zeer gereed braakmiddel voor kinderen, behoort hetzelve aan te pryzen: een lepel vol of twee van het ſap in bier voor kinderen, of een trekſel of afkookſel van 't zelve in wey wordt met dit oogmerk ingegeeven. Ook wordt het als een purgeermiddel aan paerden en vogels ingegeeven; en twee oncen van 't ſap worden aan menſchen ingegeeven om wormen te dooden, tot welk oogmerk het by de Ouden gebruik werdt; ook wordt het ſap by de Laateren aan paerden ingegeeven om de wormen in den regten darm te verdryven.

L. en E. ERYSIMUM VULGARE C. B. *Edele Rakette, Heeskruid. Heg-moſterd.*

De Natuur heeft ons zeer mild hier van bedeeld: het is maar een weinig minder in ſcherpheid dan moſterd; en het wordt ſterk aangepreezen, als thee gedronken, en met honig zoet gemaakt, in oude hoeſten, ſlymige amborſtigheden, en hardnekkige heeſheden.

L. en E. EUPATORIUM CANNABINUM, C. B. *Hennep-Boelkenskruid, Leverkruid*

Deeze plant, hoewel in de Apotheeken voor-

(*f*) *Diureticum.* (*g*) *Emeticum & catharticum.* (*h*) *Veſicatorium.* (*i*) *Detergens & attenuans qualitas.*

voorby gezien, is aangenaam fpeceryagtig, bitter, en te gelyk zeer gemeen by ons. Zy wordt aangepreezen in zwakheden, die op fleepende ziekten volgen, byzonderlyk na afgaande koortfen, een trekfel daar van als thee gedronken; en eene ftooving met een afkookfel en een pap 'er van worden gezegd kragtig bevonden te zyn in het verdryven van waterzugtige gezwellen; en dat zelfs een (*k*) water-breuk door het zelve geneezen is, zonder doorfteeken, wordt door *Chomel* verzekerd.

L. en E. EUPHORBIUM. *Perfiaanfche Toorts Gom.*

Indien het gezach van *Fallopius*, *Hildanus* en anderen, eenige aanmerking verdient, zoo moet dit Artikel zekerlyk aangenomen worden wegens deszelfs nuttigheid in invreetende zweeren met beenbederf; en in de fteek van een zenuw of pees, welk dikwyls by 't aderlaaten gebeurt, zoo pryft *Scultetus* het volgend faamenmengfel aan:

Recipe, Euphorbii fcrupulum, Therebinthinae femiunciam, Cerae parum: Extende fuper alutam, & adplica calidè. ———

Dat is:

Neem van Euphorbium een fcrupel, Terpenthyn een half once, een weinig Wafch: fmeer het op zeemleer, en leg het warm op. —

Voeg hierby, dat het nuttig is om de werking van zagter ftoffen te verleevendigen, als door het bydoen van een agtfte *Euphorbium* by Burgundiefch pik in pleister.

L. en E. FABA MAJOR, C. B. *Tuinboonen, groote Boonen.*

Het overflaan van dit Artikel door beide Collegien is niet te verfchoonen, zelfs wegens de nuttigheid van deszelfs meel, byzonderlyk in ontfteekingen van de borften en de *tefticuli* — 't zy om ze te verdryven of tot ettermaaking te brengen; en daarenboven is de Boon verder waerdig byzonderlyk in aanmerking te koomen om haare fteelen, die zy in menigte uitleevert; want als zy tot afch gebrand worden, geeven zy, even als Brem, een volmaakt loogzout, (*l*) zonder eenig inmengfel van andere natuurlyke zouten (*m*); en om die reden is een trekfel daar van in wyn te verkiezen als een pisdryvend (*n*) middel, en zelfs om kleingraveel of zand uit te dryven, in gevallen van nierpyn (*o*) en waar ooit een zuiver loogzout vereifcht wordt.

L. en E. FEL TAURI. *Stieren Gal.*

Deeze Gal is waerdig om aangenomen te worden, niet alleen om dat zy een fcheivogt is om olieagtige en harsagtige lichaamen te ontbinden, en van nut is in klyfteeren om een ftoelgang te verwekken, en uitwendig op den buik gelegd om wormen te dooden; maar zy kan ook inwendig ingenomen worden, verdikt en tot pillen gemaakt zynde, en ingegeeven in ziekten, die uit werkeloosheid van de Gal voortkoomen (*p*); en *Hippocrates* gaf ze in wyn in, als een middel om de maandftonden te verwekken (*q*).

L. en E. FILIPENDULAE VULGARIS RADIX, C. B. *Roode Steenbreeken.*

De kenbaare hoedanigheden van dit kruid, zoo wel als het getuigenis van achtbaare Schryvers, pryzen hetzelve fterk aan, dewyl het van een aangenaamen reuk en wynagtigen geur, van eenen zoet bitteragtigen, zuuragtigen, fpeceryagtigen fmaak is, en te gelyk van eenige faamentrekking; en het wordt gezegd van zonderling nut geweeft te zyn, als een pisdryvend middel, in graveelagtig koliek, in breuken, in den witten vloed, en byzonderlyk in den buikloop; — zynde ingegeeven tot een drachma in wyn, of in den dooir van een ey.

L. en E.

(*k*) *Hydrocele.* (*l*) *Salia alcalina.* (*m*) *Salia naturalia.* (*n*) *Diureticum.* (*o*) *Cafus nephritici.* (*p*) *Inertia bilis.* (*q*) *Emmenagogicum.*

L. en E. FILIX MAS NON RAMOSA DENTATA, C. B. *Gemeene mannetjes varen.*

De wortel deezer plant is van een ſterken reuk, van een zoet-bitteragtigen ſmaak, en wrang. Hy ſchynt recht te hebben om hier geplaatſt te worden, zoo wel wegens zyne menigvuldigheid als zyne kragten. Een uitmuntend Schryver heeft verzekerd, dat twee drachma's van het poeder zagtelyk buikzuivert, en naderhand ſtopt, gelyk de Rhabarber. Het is beroemd, zo wel by de Ouden als Laateren, als een middel tegen de wormen, (*r*) zoo wel tegen de lange als de platte wormen; —— tot welk einde *Hoffman* drie drachma's in honig en water voorſchryft.

L. FOENICULUM VULGARE GERMANICUM, C. B. *Fenkel.*

Dit kruid is waerdig behouden te worden, niet alleen om den wortel, welke in reuk en ſmaak, en mogelyk ook in kragten, gelyk is aan de *Ginſing* der *Chineezen*, als zynde zagtelyk ſpeceryagtig, met eenigen graad van ſcherpheid; en als het verſch doorgeſneeden wordt, leevert het eene melk uit, welke in het ſtaan tot eenen helderen balſem wordt; en het zaad, welk ſterker is, is vol van wezendlyke Olie; en *Grew* pryſt een melkdrank (*s*) aan, als een windbreekend (*t*) middel daar van te maaken.

L. en E. FRAGARIA VULGARIS C. B. *Aardbezien plant.*

Om niets van de vrugt deezer plant te zeggen, de verſch gekneusde bladeren worden by de *Duitſchers* opgelegd in de geneezing van hardnekkige zweeren in de beenen, wanneer andere geneesmiddelen gefeild hebben. Zie RUBUS VULGARIS.

L. FUMARIA OFFICINARUM & DIOSCORIDIS, C. B. *Duive kervel.*

Dit Artikel is te recht in de *Edinburgſche* Apotheek aangenomen, dewyl het voorzien is van een grooten graad van bitterheid en ſcherpheid, en heeft de verzekering van Oude en Laatere Schryvers voor deszelfs kragten in huidziekten; tot welk einde het moet ingegeeven in het ſap of een trekſel in wey; want deszelfs ſcherpheid is vlug.

L. en E. GALLIUM LUTEUM, C.B. *Onzer lieve Vrouwen-Bedſtroo.*

Deeze ſoort van *Gallium* vereiſcht ten minſte eene byzondere aanmerking als zynde zeer menigvuldig, en om dat het daarenboven onderſcheiden is van andere planten, en byzonderlyk van zuuring, daar in: Dat het water, van deszelfs bladeren en bloemen gediſtilleerd, zuur is; en gevolglyk bevat het een fyner en vlugger zuur dan Zuuring. De Bloemen zyn van een' welriekenden, maar een weinig ſterken reuk; de Bladeren en Bloemen zyn van een bitteragtigen en eenigzins ſaamentrekkenden ſmaak. De Bloemen zyn meeſt in gebruik, volgens de *Franſche* Schryvers, in ſtuipagtige ziekten der kinderen, en by ons in krampagtige (*v*) ziekten van den buik; ten welken einde een lepelvol van het trekſel in wyn driemaal daags wordt ingegeeven.

L. GENISTA ANGULOSA & SCOPARIA C. B. *Gemeene Brem.*

Deeze plant verdient hier eene plaats, wegens haare menigvuldigheid en nuttigheid, voor eerſt, als een purgeer-en braakmiddel; — twee drachma's van de bloemen in zelfſtandigheid, en van het zaad van een half tot een heel drachma, wordt gezegd braaking te verwekken, en een once van het ſap der jonge ſteelen, te doen purgeeren en braaken; en een half once verlengd, zagtelyk te buikzuiveren. Ten tweede, de aſch deezer plant, even als die van Boonenſtroo, leevert een zout uit, dat volmaakter loogzout en vryer van inmengſel van de natuurlyke zouten is, dan eenige andere plant; en als zodanig is zy te verkie-

(*r*) *Anthelminticum.* (*s*) *Emulſio.* (*t*) *Carminativum.* (*v*) *Morbi ſpasmodici.*

kiezen, in wyn gebruikt, als een pisdryvend (*x*) middel.

L. en E. GENTIANA PRATENSIS FLORE LANUGINOSO, C. B. GENTIANELLA AUTUMNALIS OFFIC. *Basterd Gentiaan.*

Wy behoeven niet naa *Italien* of *Creta* te reizen om Gentiaan te haalen, dewyl wy in ons eigen Land zoo mildelyk daar van en van *Centaurium* voorzien zyn; want deeze plant wordt ook in 't wilde in de nabuurschap van *Dublin* gevonden; waaromtrent *Dale* in zyne *Pharmacologia* zegt, dat het een uitsteekend maagmiddel is, veel aangenaamer dan *Centaurium*, en dat het in dit opzigt te *Londen* veel in achting was.

L. en E. GERANIUM MOSCATUM. *Moschaat Kraansbek.*

Dus wordt dit kruid genoemd, wegens zynen muskus-reuk, welke, te gelyk met deszelfs saamentrekkende eigenschap, onze aanmerking verdient, als een hartversterkend (*y*) middel; het welk bevestigd wordt door het geen *Linnaeus* bericht, dat het voor deezen gebruikt is om uitslag of puisten (*z*) te verdryven.

L. en E. GRAMEN CANINUM ARVENSE, C. B. *Gemeen Hondsgras.*

Daar zyn twee soorten van Hondsgras by ons, te weeten behalven het boven genoemde,

L. en E. GRAMEN NODOSUM AVENACEA PANICULA, C. B. *Hondsgras met knobbelagtige wortels.*

Dit laatste heeft eene merkelyk grooter scherpheid dan het ander. Omtrent deezen wortel geeft *Simon Pauli* het volgend breedvoerig getuigenis? „ *Ubi insignis dyscrasia* „ *viscerum calida cum eorundem obstructione* „ *aegros affligit*, *vix exoptatius remedium* „ *ars nostra suppeditat.* Dat is: Wanneer de zieken door eene heete ongemaatigdheid der ingewanden, gepaard met verstoptheid van dezelven, gekweld worden, zoo levert onze kunst geen wenschelyker geneesmiddel uit, dan dit.

L. en E. GUMMI { AMYGDALAE CERASORUM PRUNI.

Deeze Gommen koomen met recht in aanmerking, als plaats vervangende, op afgelegene plaatsen, waar geene Arabische Gom te bekoomen is.

L. en E. HEDERA ARBOREA, C. B. *Boomveil, klimop met beziën.*

De bladeren van dit kruid worden op het Land niet alleen gebruikt, ligt gekneusd zynde, in plaats van de groene plyster in fontenellen; maar *Hildanus* pryst ook het hout aan, tot de gedaante van erwten gemaakt, om in setonnen en fontenellen gebruikt te worden; voor reden geevende, dat het niet dan eens in de maand behoeft veranderd te worden, om dat het aan geen verrotting onderworpen is. De beziën worden gezegd opwaards en nederwaards te purgeeren; maar in kleiner giften ingenomen wordenze aangepreezen als pisdryvende (*a*), zweetdryvende (*b*), en de maandstonden (*c*) bevorderende middelen.

L. en E. HIPPOSELINUM THEOPRASTI, *vel* SMYRNIUM DIOSCORIDIS. C. B. *Lavas.*

Dit kruid verdient hier ook een plaats, niet alleen om het gedistilleerde water van deszelfs bladeren, maar ook om deszelfs zaad, welk sterk speceryagtig is, en iets heeft van den geur der Jeneverbeziën, en waarschynlyk dezelfde kragten. Het is overvloedig in de nabuurschap van *Dublin.* Zie het bericht van de gedisteleerde wateren.

L.

(*x*) *Diureticum.* (*y*) *Cordiale.* (*z*) *Exanthemata.* (*a*) *Diuretica.* (*b*) *Diaphoretica.* (*c*) *Emmenagogica.*

L. HYOSCYAMUS NIGER *ſeu* VULGARIS. C. B. *Gemeen of zwart Bilzenkruid.*

Doctor *Whytt* maakt eene aanmerking omtrent deszelfs Uittrekſel, even als Dr. *Fothergill* maakt omtrent dat van de Scheerling, of dolle kervel; te weeten: Dat het den buik niet ſtopt als *Opium*; om welke reden Dr. *Whytt* bevondt, dat een kleine gifte van het Uittrekſel van Bilzenkruid by nacht, als van een tot twee of drie greinen, en in een minder hoeveelheid 's morgens, in gevallen, waar in het Heulſap (*d*) wegens zyne ſtoppende hoedanigheid niet beantwoordde, zeer wel ſlaagde, als een pynſtillend middel (*e*).

L. en E. JASMINUM VULGATIUS FLORE ALBO, C. B. *Witte Jasmyn.*

Deeze bloemen kunnen van wezendlyk nut zyn, niet alleen als een reukwerk, want zy hebben eenen welriekenden en zeer aangenaamen reuk, maar bezitten ook een zekeren graad van bitterheid en ſcherpheid, en als zodanig worden zy gezegd ſchurft en kwaad zeer wech te neemen; en door trekking wordt van dezelven een olie gemaakt, welke gezegd wordt dezelfde uitwerking voort te brengen, en aangepreezen om klieren koude gezwellen te ontbinden.

L. en E. ICHTHYOCOLLA, *Vischlym.*

Dit enkel geneesmiddel verdient te worden aangenomen als een van de beſte onder den rang der lymagtige dingen, en byzonderlyk om deszelfs gely; waar van *Bate*, in zyne *Apotheek*, eene fraaije beſchryving geeft.

L. IMPERATORIA MAJOR C. B. *Meester wortel.*

Het Collegie van *Edinburgh* heeft het goed gedacht deeze plant aan te neemen, en zulks met het grootſte recht; want het is een uitſteekend ſpeceryagtig middel, *Angelica* en *Zedoaria* verre overtreffende; — dewyl het zweetdryvend (*f*) pisdryvend (*g*) windbreekend (*h*), en als zodanig aangepreezen is in de trommelzugt (*i*) en windkolieken; maar in een ruimer gifte, b. v. van een half once, of een once, wordt het gehouden buikzuiverende te zyn, (*k*). Het is derhalve wel waerdig in onze tuinen geplant te worden, gelyk het doorgaands gedaan wordt.

L. en E. IRIS VULGARIS, *ſeu* GERMANICA, C. B. *Gemeene Liſch.*

Deeze plant is hier ook een plaats waerdig, als waar van wy uit onze tuinen voorzien worden. Het ſap des wortels, door bezinking gezuiverd, is een ſpoedig en ſterk werkend purgeermiddel, van twee drachma's tot een half once en zes drachma's, of een once, in vleeſchſop, wegens deszelfs ſcherpheid: ook is het een ſterk braakmiddel (*l*).

L. en E. JUGLANS, J. B. JUGLANS, *ſeu* REGIA VULGARIS, C. B. *De Walnooten boom.*

Dit Artikel is in beide Apotheeken ten onrechte verworpen; doch wel waerdig behouden te worden, al was het maar alleen om de Olie van de nooten, dewyl dezelve een dikker Olie is, of die minder waterdeelen heeft, dan de Olie van Olyven of Amandelen; en om die reden, gelyk ook wegens waarneemingen, te verkiezen in klyſteeren voor koliek pynen, en als een middel tegen de wormen (*m*); in beide welke gevallen dezelve beroemd is.

E. KERMES SUCCUS. *Karmozynboom Sap.*

Dit Artikel is te recht behouden in de *Londonſche* Apotheek, dewyl het ons voorziet van een aangenaam hartſterkend middel, genaamd *Confectio Alkermes.*

L. en E.

(*d*) *Laudanum.* (*e*) *Paregoricum.* (*f*) *Sudorificum.* (*g*) *Diureticum.* (*h*) *Carminativum.* (*i*) *Tympanites.* (*k*) *Catharticum.* (*l*) *Emeticum.* (*m*) *Anthelminticum.*

L. en E. LAC LUNAE, *Maan Melk.*

Deeze ſtoffe mag zoo wel eene plaats bekleeden in eene *Ierſche Materia Medica* (dewyl dezelve zeer gemeen is in onze ſteengroeven in den omtrek van *Dublin*), als zy deedt in die van *Parys*, onder den naam van *Agaricus mineralis*, of *Medulla ſaxi*; en zulks zoo veel te meer om dat wy tot nog toe geene waare kalk in *Ierland* ontdekt hebben, welker plaats deeze ſtoffe by gelegenheid zoude kunnen vervangen. Het is de *Terra Selenuſia* der Ouden, volgens Doctor *Hill* en *Mendez da Coſta*, en een uitſteekend en kragtig opſlorpend middel in ziekten, die uit zuur ontſtaan, en in bloedvloeden (*n*) loslyvigheid, (*o*) en buikloop (*p*).

L. LEVISTICI SEMEN. *Lavas.*

Dit kruid is te recht behouden in de *Edinburgſche* Apotheek, dewyl het een ſpeceryagtig middel is, gelyk *Angelica*, hoe wel van een ſterker geur, byzonderlyk de wortel en 't zaad; en de geheele plant is overvloedig voorzien van een geel Gomharsagtig ſap, dat gezegd wordt naar *Opopanax* te gelyken. Het lof of de wortel kan by 't zaad gedaan worden; om dat het, gekneusd zynde, en met meel, zout en wyn vermengd, gezegd wordt een uitſteekend verdryvend middel te zyn in uitwendige toepaſſing; en de wortel en 't zaad worden ſterk aangepreezen, als uitſteekende windbreekende (*q*) pisdryvende (*r*) en de maandſtonden bevorderende (*s*) middelen.

L. en E. LIGUSTRUM GERMANICUM. C. B. *Keelkruid Rhynwilgen.*

Dit heeſter gewas, hoewel in beide Apotheeken overgeſlaagen, is ten minſten een plaats waerdig in een *Ierſche Materia Medica*, dewyl het zeer menigvuldig is in onze heggen; de bladeren en bloemen, in de blykbaare hoedanigheden overeenkoomende, zyn van een zagten aangenaamen reuk, van een bitteren ſaamentrekkenden ſmaak, met eenigen graad van ſcherpheid, en bevonden afvaagende en heelende te zyn: en *Celſus* ordonneert de bladeren te kaauwen, en het ſap in den mond te houden, in zweeren van het tandvleeſch; en in verzwooren ſpruw (*t*) wordt een afkookſel van het ſap, met honig, zeer aangepreezen als een gorgeldrank.

L. LILIUM ALBUM FLORE ERECTO VULGARE. C. B. *Witte Lelien.*

L. en E. LILIUM CONVALLIUM ALBUM, C. B. *Lelien van den dale, of May Lelie.*

De wortel van de eerſte bloem is met recht behouden in de *Edinburgſche* Apotheek; dewyl het een uitſteekend ettermaakend middel is, en in ſommige gevallen boven Althaea te verkiezen, als meer verdryvende en verzagtende; en de bloemen van de tweede plant zyn waerdig hier eene plaats te hebben, niet alleen als een uitſteekend niesmiddel, maar ook om derzelver aangenaamen reuk, en zeer bitteren ſmaak; en zy worden gezegd als thee getrokken en gedronken te kunnen worden, of in een Conſerf ingenomen, in verzwakking der geeſten en andere zenuw-ziekten.

L. en E. LINARIA LUTEA VULGARIS, FLORE MAJORE, C. B. *Vlaskruid.*

Dit kruid is gemeen in onze tuinen, en waerdig om aangehouden te worden, dewyl het den reuk van vlier heeft, en deszelfs kragten bezit: het wordt uitwendig opgelegd in ontſteekingen (*v*) en de roos (*x*); want het is verzagtende, ontbindende, en pynſtillende, en wordt ſterk aangepreezen in een pap en ſtoovinge voor de aambeijen-pyn.

L. LIN-

(*n*) *Haemorrhagia.* (*o*) *Diarrhaea.* (*p*) *Dyſenteria.* (*q*) *Carminativum.* (*r*) *Diureticum.* (*s*) *Emmenagogicum.* (*t*) *Apthae ulceratae.* (*v*) *Inflammationes.* (*x*) *Eryſipelas.*

L. LINGUA CERVINA OFFICINARUM, SCOLOPENDRIUM PHARMACOPOEAE EDINBURGENSIS. *Hertstong.*

Het Collegie van *Edinburgh* heeft dit Artikel niet ten onrechte behouden, als zynde een zoet saamentrekkend middel (*y*); en het poeder, of een Conserf van hetzelve, is zeer aangepreezen by goede Schryvers in hartkloppinge en krampagtige moederkwaalen (*z*).

L. en E. LINUM SYLVESTRE CATHARTICUM GERMANICUM. LINUM PRATENSE FLOSCULIS EXIGUIS, C. B. *Purgeer-vlas.*

Dit kruid verdient hier ook wel een plaats, als een van onze inlandsche purgeermiddelen, wegens deszelfs algemeenheid, kragt, en nuttigheid; — dewyl het, in eenige beproevingen, voortreffelyker bevonden is, in zyne werking, dan de gemeene uitheemsche purgeermiddelen. Het wordt tot de gifte van een drachma van de bladeren in zelfstandigheid ingegeeven, of tot een handvol getrokken of gekookt in bier of wyn.

L. LUPULUS MAS & FOEMINA, C. B. *Hop.*

Deeze plant is met recht door *Lewis* aangenomen in zyne *Materia Medica*, en in de *Edinburgsche* Apotheek van 1735, alhoewel in de laatste agtergelaaten; dewyl het niet alleen gebruikt wordt in den Leefregel, om onze moutdranken, die tot een staat van lymigheid en zuurheid neigen, te verbeeteren; maar ook, als een speceryagtig bitter, dat buiten twyfel tot verscheide nuttige gebruiken kan toegepast worden; en mogelyk zal het uittreksel daar van (*a*), voornaamelyk als het met geest van wyn gemaakt is, gelyk zyn aan dat van Gentiaan, indien niet in sommige gevallen het zelve overtreffen; — dewyl het balsemagtig, bitter, en saamentrekkend is.

L. en E. LYSIMACHIA SPICATA PURPUREA, C. B. *Jooden kruid.*

Dit kruid, hoewel in geen van beide Apotheeken gemeld, vereischt een plaats, ten minste, in eene *Iersche Materia Medica*; zoo wel om zyne groote gemeenheid, als wegens de nuttigheid der bladeren en wortels in de geneezing van buikloopen, dewyl het sterk saamentrekkend is.

L. en E. MALVA SYLVESTRIS PUMILA GERM. SYLV. FOLIO ROTUNDO. *Kleine wilde Maluwe, of kaasjes kruid, Dwerg Malve.*

Deeze plant is wel eenige aanmerking waerdig wegens haare menigvuldigheid, en om dat de wortel een goed en nuttig middel zyn kan om de plaats van Althaea te vervangen (*b*); en is even slymig als die.

L. en E. MALUS HORTENSIS & SYLVESTRIS; *De wilde Appelboom en Haagappelboom.*

Deeze Artikels zyn ten onrechte verworpen in beide Apotheeken. Om nu niet te spreeken van 't gebruik der appelen, als een borstmiddel, en in den leefregel in uitdroogende koortsen (*c*) en teeringagtige gevallen (*d*); zoo is het vleesch van dezelven, het zy gekookt, of verrot, zeer nuttig in pyn en ontsteeking van de oogen (het laatste krygt door rotting een trap van ontbindende kragt); en het sap van den wilden appel is een goede saamentrekkende gorgeldrank in zweeren van den mond en de keel, en in verslapping van den huig (*e*).

L. en E. MARRUBIUM NIGRUM FOETIDUM BALLOTE DIOSCORIDIS, C. B. *Stinkende Andoorn, zwarte Malruwe.*

Dit kruid is by ons veel gemeener dan de witte, hoewel verre minder aangenaam in reuk, en alhoewel van beide Collegien over-

(*y*) *Adstringens.* (*z*) *Spasmata hysterica.* (*a*) *Extractum.* (*b*) *Succedaneum.* (*c*) *Febris hectica.* (*d*) *Casus Phthisicales.* (*e*) *Uvula.*

overgeslaagen, is het nogthans waerdig in aanmerking te koomen; —— dewyl het stinkend, bitter, en scherp is, en deszelfs sap veel nader bykomt aan een loogzout (*f*), dan dat van verscheiden andere bitters; en het afkooksel, of liever het sterke trekſel, wordt veel aangepreezen in moederkwaalen en miltzuchtige gevallen (*g*); en de loog (*h*), waar in het gekookt is, wordt door *Tragus* aangepreezen, als een uitsteekend waschwater voor zeere hoofden der kinderen.

E. MATRICARIA VULGARIS. *Moederkruid.*

Dit kruid is te recht behouden in de *Londonsche* Apotheek. Uit alle deszelfs merkbaare hoedanigheden blykt het een kragtig geneesmiddel te zyn, en dat het zynen Latynschen naam van *Matricaria* niet verbeurd heeft, maar dat het een plaats verdient onder onze voornaamste middelen tegen de moederkwaalen (*i*) en om de maandstonden te bevorderen (*k*); ook is het van zonderling nut, in heete zakken op den buik gelegd, in naweën, en in pynen, die de maandstonden verzellen.

E. MEL, *Honig.*

Dit Artikel verdient hier een plaats, als de grondslag van verscheide nuttige saamenmengsels, als *Mel rosarum*, Honig van roozen, en *Oximel scilliticum* een Honigdrank van Zeeuijens, alhoewel het by het Collegie van *Edinburgh* overgeslaagen is.

L. en E. MELILOTUS OFFICINARUM GERMANIAE, C. B. *Steenklaver.*

Dit kruid vereischt hier insgelyks eene plaats, wegens zyne menigvuldigheid, verzagtende, zagtelyk verdryvende, en pynstillende kragten in pappen, stoovingen, en klysteeren; en het sap der bloemen, in de oogen gedroopen, wordt gezegd paerels wech te neemen.

L. MEZEREON, *sive* CHAMELAEA OFFICINARUM, LAUREOLA FOLIO DECIDUO, FLORE PURPUREO, OFFICINIS LAUREOLA FOEMINA, C. B. *Dwerg-Olyfboom.*

De bast van den wortel deezes booms is by het Collegie van *Edinburgh* te recht aangenomen, wegens zyne kragt, die onlangs ontdekt is, als een veranderend middel, om venerische gezwellen of knobbels te geneezen; een once van den zelven wordt gekookt in anderhalf *gallon* (*) en verkookt tot een *gallon* water, en daar een once van Zoethout wortel by gedaan; — de gifte is een half pint viermaal daags. Zie de *Medical Observations and Enquiries*, *Vol. III.*

L. MILLEFOLIUM VULGARE ALBUM, C. B. *Gemeen Duizendblad.*

Volgens *Stahl* en *Hoffman* geeven de bloemen, door distilleering, eene Olie uit van een schoone kleur, als een sapphier, welke de zitplaats is van derzelver bedaarende en de kramp verdryvende kragt; ook is het louter trekſel in water van groote kragt in het koliek en andere ongesteldheden, die uit kramptrekking voortkoomen.

E. MINIUM, *Menie.*

Het Collegie van *Londen* heeft daar een plyster van: deszelfs kragten als een opdroogend en scherpheid verbeeterend middel, in uitwendige oplegzels, zyn erkend.

E. MORUS FRUCTU NIGRO, C. B. *Zwarte Moerbezieboom.*

De vrugt deezes booms voorziet ons van eene aangenaame syroop, welke het Collegie van *Londen* met recht behoudt.

L. en E.

(*f*) *Alcali.* (*g*) *Casus hysterici & hypochondriaci.* (*h*) *Lixivium.* (*i*) *Antiphysterica* (*k*) *Emmenagogica.*

(*) Hoeveel een *Gallon*, in vergelyking van de Amsterdamsche maat, bedraagt. Zie in de BRITSCHE APOTHEEK, bladz. 35.

L. en E. NARCISSUS SYLVESTRIS PALLIDUS CALYCE LUTEO. *De Wilde Engelsche Daffodil, of Tydloos.*

Alhoewel geen van beide Collegien melding maaken van deeze plant, heb ik dezelve nogthans hier by gevoegd, om dat ze een van onze inlandsche braakmiddelen (*l*) en mogelyk van dezelfde soort (*m*) is als de *Bulbus Vomitorius*, de Braak-bol der Ouden; want *Dioscorides*, *Clusius*, en *Lobel* verzekeren, dat de wortel van alle Narcissen braaking verwekt; maar volgens *Dodonaeus* moet het in een ruime gifte worden ingegeeven; want hy zeidt, dat men bevonden heeft, dat twee drachma's van het zelve, versch en nieuw vergaderd, met een weinig anys, of fenkelzaad, of gember in wyn of water gekookt, lymagtig slym door den stoelgang zuivert.

E. NEPETA, MENTHA CATARIA VULGARIS & MAJOR, C. B. *Nip, of Kattekruid.*

Dit kruid is te recht behouden in de *Londonsche* Apotheek: het heeft eenen vermengden reuk uit speceryagtig en stinkend, is van een scherpen heeten smaak, vol van wezendlyke olie, en is een van de beste onzer middelen om de maandstonden te bevorderen, en in longziekten; zoo dat het de Poley evenaart, indien niet overtreft.

E. NICOTIANA MAJOR LATIFOLIA, C. B. *Tabak met breede bladeren.*

Dit Artikel is by het Collegie van *London* te recht behouden; en dewyl wy in de laatste tyden bevonden hebben, dat men vergiften in kragtige geneesmiddelen kan veranderen, zoo mag het zelve, in dat oogpunt beschouwd, veilig worden toegelaaten, zoo wel tot inwendig als uitwendig gebruik; zoo dat dit Artikel zelfs met de scheerling, of dolle Kervel om den voorrang mag twisten wegens zyne kragt, in het geneezen van eenige hardnekkige kwaalen. — Ten voorbeelde zy alleen genoeg aan te merken, dat een afkooksel van de bladeren van twee tot zes drachma's wordt opgegeeven als een prikkelend klysteer in beroerdheid (*n*); en dat het, tot inwendig gebruik, door geneeskundige schranderheid van zyne hoedanigheid om te doen braaken (*o*) beroofd, en of purgeerend (*p*), zweetdryvend (*q*), pisdryvend (*r*), of borstontlastend (*s*), kan gemaakt worden, naar de graaden van kooking, die het ondergaan heeft. Dus wordt een once van de bladeren voorgeschreeven om in een kwart (*t*) water gekookt te worden tot op de helft, als een borstontlastend middel (*x*).

E. OLEUM OLYVARUM, *Olyf- of Boom-Olie.*

Deeze is by het Collegie van *London* met recht behouden, en derzelver nuttigheid wel bekend.

E. ORIGANUM, CUNILA BUBULA, C. B. *Wilde Marjolein.*

Dit kruid is insgelyks by het Collegie van *London* behouden. — Het is een van onze inlandsche speceryagtige planten, en zonderling nuttig, indien al niet om iets anders, ten minste om deszelfs wezendlyke Olie, welke scherper is dan olie van nagelen, en byna brandende; en daarom wordt zy te recht aangepreezen in de tandpyn, met katoen in de holte van den tand gestooken, of indien zy te scherp is, met een weinig olie van zoete amandelen vermengd.

E. OVUM GALLINACEUM, *Hoender-Eyeren.*

Om niets van derzelver dooyer of het wit te zeggen; zoo heeft het Collegie van *London* dit artikel te recht aangenomen, — om dat de schaal een kragtig opslorpend (*y*) middel voor 't zuur is, en dat dezelve geredelyk de plaats van alle geneesmiddelen van dien rang kan vervangen.

L. en E.

(*l*) *Emeticum.* (*m*) *Congener.* (*n*) *Apoplexia.* (*o*) *Emeticum.* (*p*) *Purgans.* (*q*) *Diaphoreticum.* (*r*) *Diureticum.* (*s*) *Pectorale.* (*t*) Hoe veel een *kwart* is, in vergelyking van de Amsterdamsche maat, zie in de BRITSCHE APOTHEEK, bladz. 35. (*x*) *Expectorans.* (*y*) *Absorbens.*

L. en E. OXULAPATHUM, LAPATUM FOLIO ACUTO, QUOD OXYLAPATHUM DIOSCORIDI & PLINIO, C. B. *Patientie met lange, smalle, scherpgepunte bladeren.*

Dit kruid verdient hier een plaats om zynen wortel, en om zyne menigvuldigheid, (dewyl het by ons veel gemeener is, dan Waterpatientie (z), en om zyne zagte buikzuiverende hoedanigheid, even als Rhabarber, dewyl het tegelyk saamentrekkend is, en de pis op gelyke wyze verwt; ook kan het in eene dubbele of grooter gifte worden ingegeeven. — Het afkooksel wordt ook aangepreezen, als een wasch water in de schurft en andere huidziekten, gevoegd by deszelfs inwendig gebruik in dezelfde gevallen.

E. PAEONIA MAS & FOEMINA, C. B. *Mannetjes en Wyfjes Peonie.*

De wortel deezer plant is zeer beroemd in stuipagtige ziekten, en volgens *Galenus* en sommige achtbaare Schryvers onder de Laateren, is dezelve wel kragtig bevonden zelfs in de vloeden (a), om den hals der kinderen gebonden zynde; en in dit voorbeeld heeft het Collegie van *London* eenige achting voor de Oudheid getoond, door hetzelve te behouden, alhoewel het *Edinburgsche* hetzelve verworpen heeft. Mogelyk zullen de blykbaare hoedanigheden der plant eenig ligt in deeze stoffe geeven. De versche wortel heeft een sterken reuk, welke door sommigen vergeleken is by dien van Paaver, — een zoetagtigen, scherpagtigen, bitteragtigen, en eenigzins saamentrekkenden smaak, en het afkooksel van denzelven wordt zwartagtig met Vitriool van staal (b). Zoude het derhalven niet wel eenige bedaarende, streelende, en spannende kragten kunnen hebben?

E. PAPAVER RHAEAS DIOSCORIDIS, C. B. *Roode Papaver, of Koorenroos.*

E. PARALYSIS VERBASCULUM PRATENSE ODORATUM, C. B. *Wolkruid.*

Van elk deezer planten heeft het Collegie van *Londen* ons eene syroop van de bloemen gegeeven, zynde veel zagter pynstillende (c) middelen, dan de witte Papavers. — dus eene nuttige verandering aanbiedende; want de zagter zyn in verscheide gevallen boven anderen te kiezen, en ontbreeken dikwyls in eenen zwakken staat der Zenuwen, alhoewel het Collegie van *Edinburgh* goed gevonden heeft, ons alleen de syroop der witte Papavers te geeven.

E. PENTAPHYLLUM QUINQUE FOLIUM MAJUS. C. B. *Vyfblad.*

Het Collegie van *London* heeft den wortel van deeze plant ook aangenomen; welke inderdaad saamentrekkend en zeer bitter is als de Peruviaansche Bast (d), zoo wel in zelfstandigheid, en afkooksels, als in Uittrexel (e), en is beroemd by alle de Oudheid in het geneezen van afgaande koortsen; ook hebben de Laateren dit bevestigd, geevende een drachma voor den aanval in: Jammer is het maar, dat dit, en verscheide andere van onze saamentrekkende bitters, in ruimer giften ingegeeven worden, en menigmaal herhaald, in dit geval.

L. en E. PERSICA MALUS, C. B. *Persikboom.*

Een treksel van een pond bloemen op drie pinten kookend water, vierentwintig uuren getrokken, met derdehalf pond suiker zoet gemaakt, en tot de dikte van syroop opgekookt, heeft men ingegeeven van twee drachma's tot een once, als een zagt braakmiddel, en gemeenlyk purgeert het ook een weinig; men zegt ook dat een once van het Conserf tot het zelfde oogmerk wordt ingegeeven. — Dit bovengemelde is eene zeer wer-

(z) *Hydrolapathum.* (a) *Effluvia.* (b) *Vitriolum Martis.* (c) *Anodyna.* (d) *Cortex Peruvianus.* (e) *Extractum.*

werkelyke en kostbaare bereiding; doch het is merkwaardig, dat de bladeren, welke in bitterheid en fynen geur met de bloemen overeenkoomen, en daar benevens gemakkelyker te bekoomen zyn, een bekend geneesmiddel by de Ouden waren, en by hen gekneusd en op den navel van den buik gelegd werden om wormen te dooden; en de Laateren hebben dezelven inwendig ingegeeven, in melk gekookt, tot het zelfde oogmerk; ook hebben zy 'er eene fyroop van gemaakt, welke ook openlyf maakende (*f*) in haare werking is.

L. en E. PERSICARIA ACRIS, *seu* HYDROPIPER, C. B. *Water Peper.*

Dit kruid kan de plaats vervangen van een blaartrekkende, of mosterd pleister, uitwendig opgelegd.

L. en E. PETASITES MAJOR & VULGARIS, C. B. *Dokke bladen, groote Hoefbladen.*

De wortel deezer plant verdient te worden aangehouden wegens haare menigvuldigheid, en als een sterke specery, hebbende huisjes met een natuurlyken balsem vervuld, en als zweetdryvend (*g*) zynde. Daarenboven zeidt *Welschius*, by *Emanuel Konig* aangehaald, dat het poeder op venus puisten gestrooid, dezelven al zoo kragtig verdryft als zevenboom (*h*).

L. en E. PETROSELINUM VULGARE, *seu* APIUM HORTENSE, C. B. *Pieterselie.*

Het Collegie van *London* heeft alleenlyk het zaad, en dat van *Edinburgh* alleen den wortel aangenomen; welke wortel één voordeel heeft boven verscheide andere pisdryvende (*i*) middelen, dat het de pisontlasting bevordert zonder te verhitten. Daarrenboven zyn de bladeren hier geene plaats onwaardig; want als zy gekneusd zyn, kunnen ze als een pap opgelegd worden om geronnen bloed, in kneuzingen, te ontbinden; gelyk ook om melk, in de vrouwen borsten gestremd, op te lossen.

L. en E. PINUS SATIVA, C. B. *De gekweekte Pynboom.*

L. en E. PINUS SYLVESTRIS, C. B. C. B. PINASTER OFFICINARUM; *de Wilde Pynboom.*

De toppen der bladeren, gelyk die van den Denneboom, worden in het afkooksel grootelyks aangepreezen, tegen de scheurbuik; zie ABIES. De korrels waren een oud geneesmiddel, waerdig om aangenomen te worden, als zoet zynde en veel aangenaamer dan Amandelen, en byna zoo smaakelyk als *Pistasjes* nooten; ook zyn zy zeer nuttig in melkdranken (*k*), als zeer voedende en de scherpheid verbeeterende.

E. PIX LIQUIDA. *Teer.*

Deeze stoffe levert eene nuttige zalve uit, de *Unguentum de Pice*; Pikpleister; ook moet men erkennen dat zy van groote kragten voorzien is tot inwendig gebruik, als in de *Pilulae de pice* van *Bate's Apotheek* en in Teerwater.

L. POLYGONATUM LATIFOLIUM C. B. *Salomons Zegel.*

Dit kruid is by het Collegie van *London* overgeslaagen, waar door wy beroofd kunnen worden van een der beste en uitsteekendste blanketsels, om een zagte en witte huid te maaken; dewyl de wortel van dit kruid, zoo wel by de Ouden als Laateren, zeer sterk als zodanig is aangepreezen geweest, wanneer het in wyn of water gekookt opgelegd wordt. — Het heeft een zagte afvaagende (*l*) hoedanigheid, en deszelfs afkooksel is zonderling nuttig, als een waschwater, om sproeten wechteneemen, daarenboven is een pap van 't zelve een goed verdryvend (*m*) middel, om geronnen bloed, in kneuzingen, te ontbinden.

L. en E.

(*f*) *Laxans.* (*g*) *Diaphoreticum.* (*h*) *Sabina.* (*i*) *Diuretica.* (*k*) *Emulsiones.* (*l*) *Detergens.* (*m*) *Tinctura.*

L. en E. POPULUS NIGRA, C. B. *De zwarte Popelierboom.*

Niettegenstaande de billyke verwerping van de populier botten; in de *Unguentum populeum*, als dienende tot een verkoelend of terug dryvend middel; nogthans verdient de Populier behouden te worden, dewyl zyne botten, vroeg in 't voorjaar of de Lente voortkoomende, eenen balsem of hars van eenen welriekenden reuk aanbrengen, die naar *storax* gelykt, en in geest van wyn kan ontbonden worden; en deeze balsem ook tot andere gebruiken kan nuttig zyn; en dienvolgens vind ik deszelfs - aftreksel (*n*) in geest van wyn, tot een drachma in vleesch nat 's morgens en 's avonds ingenomen, aangepreezen in verouderde loslyvigheid; en *Dioscorides* vermeldt inderdaad de *Lachryma Populi*, en pryst dezelve aan in buikloopen.

L. en E. PORRUM CAPITUM, C. B. *Look.*

Dit Artikel verdient een plaats in eene *Materia Medica*, zoo wegens zyne menigvuldigheid, als nuttigheid; het zelve was by de Ouden wel bekend, niet alleen in den leefregel, maar ook in betrekking tot de Geneeskunst, en byzonderlyk als een middel om de maandstonden te bevorderen (*o*); en *Hippocrates* schryft tot dat einde het sap voor om te drinken.

L. en E. PRIMULA VERIS, VERBASCULUM SYLVESTRE MAJUS SINGULARI FLORE, C. B. *Sleutelbloem.*

Behalven het gebruik der bladeren deezer plant tot snuif, zoo is de wortel, in den herfst vergaderd en gedroogd, tot de hoeveelheid van anderhalf drachma in bier of wyn ingenomen, een goed braakmiddel, gelyk de Mansooren (*p*) maar veilig, volgens *Gerard.*

L. en E. PRUNELLA MAJOR FOLIO NON DISSECTO, C. B. *Smeerwortel.*

Deeze plant schynt opmerking waerdig. Het sap is een weinig zoutagtig en lymig: *Boerhave* zeidt, dat het in kragt naar schurftkruid (*q*) gelykt, zeepagtig is, en iets salpeteragtigs bevat, verzagtende en tegelyk openende, en daarom goed in alle ontsteekingen en in ongemakken, die uit styfheid ontstaan. Van ouds was het in veel gebruik by de *Ieren*, in wey ingegeeven in de koorts, die zy de kleine koorts noemen, en daarom gaven zy aan de plant den naam van Keanavanbeug. Het afkooksel wordt gebruikt in ontsteekingen van den mond en de keel, en in zweeren van den mond en de spruw (*r*) als een gorgeldrank, en het is verkoelende, zagtelyk afvaagende en heelende: en in een van de ergste keelontsteekingen, of keelvernaauwingen (*s*) naa versterving, of heet vuur (*t*) hellende, by de Duitschers *De Brun* genaamd, wordt het veel gezocht; waar van daan de plant den naam van *Brunella* gekreegen heeft. — Ik heb bevonden, dat het een zeer groote menigte van loogagtig zout uitleevert, te weeten, van anderhalf drachma en vyftien greinen verkreeg ik twee scrupels en twaalf greinen.

L. en E. PRUNUS SYLVESTRIS, C. B. *De Sleepruimen Boom, of zwarte Doorn.*

Deeze Boom is in de *Londonsche* Apotheek inderdaad vermeld; doch alleen om de vrugt; daar de bloemen niet minder onze oplettendheid verdienen, dewylze, als ze versch vergaaderd worden, en by herhaaling in wey of wyn getrokken, en zagtelyk met suiker gekookt, een goed zagt buikzuiverend middel voor kinderen zyn, en veel gemakkelyker te bekoomen dan persikbloemen of persik bladeren, waar mede zy in den lieflyken geur en bitterheid van ratafia (*v*) overeenkoomen. Ik heb de gifte niet

(*n*) *Tinctura.* (*o*) *Emmenagogicum.* (*p*) *Asarabacca*, of *Asarum.* (*q*) *Scabiosa.* (*r*) *Aphthae.* (*s*) *Squinantia.* (*t*) *Gangrena.* (*v*) *Ratafia* is een lekkere drank van abrikoozen, persiken, karsen, enz. met derzelver pitten klein gestampt en op brandewyn getrokken, gemaakt.

niet volkomen en met zekerheid bepaald gevonden; maar *Albinus* verzekert in een Handschrift, dat het in bier of wyn getrokken een vry sterk buikzuiverend middel is. Zie hier voor PERSICA MALUS.

L. QUERCUS CUM LONGO PEDICULO, C. B. *de Gemeene Eikenboom.*

De binnenste bast tusschen den buitensten en het hout, gelyk ook het binnenste vliesje van den aker, of eikel, wordt veel aangepreezen in zaadvloeden (*x*) bloedspuwingen (*y*) en vloeden van den buik en de baarmoeder. Deszelfs menigvuldigheid en nuttigheid behooren hetzelve aantepryzen: men kan van hetzelve een aftreksel maaken zoo wel met geest van wyn, als met water; het welk overeenkomt met de aanmerking van *Grew* over deszelfs harsagtige vaten.

L. en E. RANUNCULUS PRATENSIS VERTICILLI MODO ROTUNDA. *Krajenvoet*, *Boterbloem.*

L. en E. RANUNCULUS LONGIFOLIUS PALUSTRIS MAJOR, C. B. RANUNCULUS FLAMMEUS OFFICINARUM. *Groote Krajenvoet met lange bladen.* DALE.

Deeze beide planten, hoewel in beide Apotheeken overgeslaagen zyn oplettendheid waerdig. *Hippocrates* gaf inderdaad de bladeren en de bloemen van sommige soorten der *Ranunculi*, in zoeten wyn getrokken, als een middel om de maandstonden te bevorderen; maar zy zyn by ons naauwlyks anders bekend, dan als blaartrekkende middelen; en het laatste heb ik leeren kennen als sterker dan de Spaansche vliegen (*z*), met dat voordeel, dat het geen koude pis (*a*) voortbrengt. — De *Ranunculus* nogthans, zal mogelyk de oplettendheid der Geneesheeren verdienen om eene andere reden, te weeten: Dewyl ik in de volgende Aanmerkingen over de gedistilleerde wateren, met daadelyke proeven getoond heb, dat de bol Ranunkels en de *pratensis erectus acris* een gedistilleerd water uitleeveren, welks scherpheid veel verschilt van dat van zulken, die heete tegen de scheurbuik genoemd worden, en welk ten uiterste vlug is; daar dat van de voorzeide Ranunkels van een bepaalde of standhoudende natuur is, en inderdaad gelyk dat van de *pulsatilla nigricans*; en dewyl deeze Ranunkels naar de Anemonies gelyken, in hunne brandende scherpheid, van welke Anemonies de *Pulsatilla nigricans* eene soort is; zoo vraag ik ja of neen, met opzigt tot de kragtige uitwerkingen, door Dr. *Stork* aan de *Pulsatilla nigricans* toegeschreeven, of deeze Ranunkels niet mogen beproefd worden, byzonderlyk derzelver gedistilleerd water, als de plaats vervangende van het *Aqua pulsatillae* in de *Edinburgsche* Apotheek? En zulks te meer, om dat ze veel gemeener zyn, en veel gemakkelyk te bekoomen. Sommigen der Ouden gaven Anemonie met gersten water (*b*) gemengd in opstoppingen van de Maandstonden, gelyk *Hippocrates* (*) de Ranunkels in wyn deedt, zoo als boven is aangemerkt, in 't zelfde geval.

L. en E. RAPA SATIVA ROTUNDA, C. B. *Raapen.*

Dit Artikel verdient zelfs als een geneesmiddel aangenomen te worden. Het sap van den wortel legt een geele zelfstandigheid af, als honig en even zoet; en het zelfde sap, uitgeperst en met honig helder gemaakt is een uitsteekend geneesmiddel voor alle zweeren van den mond, en byzonderlyk de spruw; en tot inwendig gebruik is het een goed borstmiddel, gekookt zynde of alleen, of met razeinen en vygen, en als gersten water in prikkelenden hoest en in dien van de kinderen gedronken. Het levert ook een fraaije syroop uit, aan schyfjes gesneeden en met broodsuiker bestrooid zynde, waar van in *Bate's* Apotheek gesprooken wordt.

L. en E.

(*x*) *Gonorrhaea.* (*y*) *Haemoptoes.* (*z*) *Cantharides.* (*a*) *Stranguria.* (*b*) *Ptisana.* (*) *De Natura Muliebri.*

L. en E. RAPHANUS HORTENSIS, RADICULA OFFICINARUM, RAPHANUS MINOR OBLONGUS. C. B. *Radys.*

Dit Artikel is by geen van beide Collegien gemeld; maar dewyl het een der inlandſche braakmiddelen is (zoo wel als de Mirxwortel), zoo verdient het hier ook een plaats. Het was by de Ouden niet onbekend als een braakmiddel (*b**); en als zodanig is het zagt in zyne werking, en veilig in allen ouderdom; ten welken einde twee oncen van den verſchen wortel geſtampt worden; in water, met honig daar by gegooten zynde, wordt het ſap er uitgeperſt en warm ingegeeven.

L. en E. RHAPONTICUM FOLIO LAPATHI MAJORIS GLABRO, RHA & RHEUM DIOSCORIDIS, C. B. *Raponticum.*

Niettegenſtaande dat beide Collegien zoo weinig eerbied voor de Oudheid getoond hebben, dat zy deeze plant met ſtilzwygen hebben voorbygegaan, welke de vermaarde *Rha* of *Rheum* van *Dioſcorides* is, zoo zoud ik het in my zelven als onverſchoonlyk veroordeelen, daar van geene melding te maaken, zoo wel om derzelver gemeenheid, als nuttigheid, dewyl zy in onze tuinen gekweekt wordt; zy overtreft de Rhabarber in ſaamentrekkende kragt, en evenaart dezelve in buikzuiverende hoedanigheid, als zy in eene dubbele gifte wordt ingegeeven. In zelfſtandigheid wordt ze tot twee drachma's ingegeeven, in een trekſel tot drie drachma's, en zy kleurt de pis, even als Rhabarber.

L. en E. RIBESIA, GROSSULARIA MULTIPLICI ACINO NON SPINOSA HORTENSIS RUBRA, RIBES OFFICINARUM. C. B. *Roode Aalbeziën.*

Het ſap deezer Beziën geeft een aangenaam zuur, dat waerdig is om bewaard te worden. Zie de Aanmerkingen over de Uittrekſels en Conſerven; en eene geley daar van is voorgeſchreeven in de *Edinburgſche* Apotheek van 1750, welke eene zeer aangenaame is; en de geley van de zwarte Aalbeziën gemaakt wordt gezegd uitſteekend goed te zyn in ontſteekingen van de keel.

L. RICINUS VULGARIS, C. B. *Gemeene Wonderboom.*

De Olie, uit het zaad geperſt, is een geneesmiddel, dat by de Ouden wel bekend was, en nu gelukkiglyk weder herleeft, en daarom te recht door het Collegie van *Edinburgh* aangenomen is. Vergelyk *Balanus Myrepſyca* hier voor.

E. RUBUS IDAEUS SPINOSUS, C. B. *De Braambozen-ſtruik.*

Het Collegie van *Londen* heeft de vrugt van deeze ſtruik met recht aangenomen, alhoewel door 't Collegie van *Edinburgh* voorbygegaan; dewyl ze een zeer aangenaam zuur uitleevert zoo wel in geur als ſmaak; veel voortreffelyker dan de gemeene braamen of brummelen. Zy voorziet ons van eene alleraangenaamſte ſyroop en Conſerf, welke den geur behouden.

L. en E. RUBUS VULGARIS, *ſive* RUBUS FRUCTU NIGRO, RUBUS DIOSCORIDI & PLINIO, C. B. *De Braam- of Brummel-Boſch.*

Deeze ſtruik is insgelyks waerdig hier ingevoegd te worden om derzelver bladeren, de menigvuldigheid, en de nuttigheid als een middel om te gorgelen, en om de eenvoudige werking, enkel door het kaauwen, ſlap tandvlees verſterkende, en zweeren in den mond geneezende; en de toppen, in wyn gekookt, worden aangepreezen als een afſpoeling in diepe verouderde zweeren van de beenen.

L. en E.

(*b**) *Emeticum.*

L. en E. RUSCUS, C. B. BRUSCUS, *Steekpalm*, *Muizendoorn*.

De wortel deezer plant heeft by alle zyne merkbaare hoedanigheden (als zynde eenigzins van eenen specerygtigen reuk, van een zoetagtigen, bitteragtigen, zuuragtigen, en eenigzins saamentrekkenden smaak) zyne hoedanigheid, als een van de openende wortels, niet verbeurd, en wordt door Schryvers van aanzien en gezach zeer aangepreezen als een pisdryvend (*c*) middel in ziekten van waterzucht en graveel of nierpyn (*d*); zy wordt by *Dublin* in 't wilde gevonden.

L. en E. SALIX VULGARIS ALBA ARBORESCENS, C. B. *De gemeene Wilgeboom.*

Deeze boom, hoewel in beide Apotheeken overgeslaagen, verdient hier eene plaats, zoo wel om zyne algemeenheid, als nuttigheid; dewyl hy dezelfde blykbaare hoedanigheden bezit, (te weeten saamentrekkende kragt en bitterheid) als de beroemde *Peruviaansche Bast*; en alhoewel men niet kan verzeekeren, dat hy denzelven evenaart, nogthans wordt ons op goed gezach (*) verzeekerd, dat een drachma van denzelven, alleenlyk om de vier uuren ingenomen in de tusschenpoozen van afgaande koortsen, van goed gevolg geweest is. Het zal hier niet kwaalyk passen, daar by te voegen, dat, alhoewel de *Salix* by de Ouden in geen ander licht beschouwd is, dan als een saamentrekkend (*e*) middel, wy nogthans eene soort van denzelven hebben, welke byzondere aanmerking waerdig is, als behoorende tot den rang der specerygtige bitters, en tegelyk saamentrekkend, te weeten de *Salix folio laureo, seu lato glabro odorato*, of welriekende Wilgenboom met gladde Laurieragtige bladeren. *Raii Synopsis*, hebbende behalven de bitterheid, en de saamentrekkende kragt, die aan verscheide andere van de soorte der Wilgen gemeen is, een aangenaamen reuk, als die van Laurierbladen.

L. en E. SALVIA AGRESTIS. C. B. *Wilde Salie.*

Deeze plant is overvloedig by ons, en zy mag, wegens haare merkbaare hoedanigheden, te weeten, van een sterken geur, en zeer bitteren smaak, met eenige saamentrekking, vermoed worden, groote kragten te bezitten, zoo wel voor inwendig als uitwendig gebruik. *Hildanus* roemt haar, wegens het geneezen van koud-vuuragtige zweeren (*e*); en voor inwendig gebruik was het een zeer begunstigd middel van den beroemden Doctor *Baynard*, in het geneezen van kwaadsappige ziekten (*f*).

L. en E. SAMBUCUS FRUCTU IN UMBELLA NIGRO, C. B. *Gemeene Vlierboom.*

Beide Collegien hebben de bladeren vergeeten, die even wel waerdig zyn behouden te worden, wegens hunne algemeenheid en nuttigheid; dewyl de versche bladeren, gekneusd en opgelegd, door derzelver verzagtende, zagtelyk verdryvende, en pynstillende hoedanigheid (*g*) zeer goed zyn in brandingen, en in het stillen van de pyn der ambeijen (*h*); ook purgeeren een handvol jonge bladeren of tedere toppen, of een half once bladeren, in vleeschnat, of in water met zout gekookt, zagtelyk. De binnenste bast, welke in 't *Londonsche* Collegie is overgeslaagen, is een van onze spoedig en sterkwerkende purgeer middelen, tot een half once in zelfstandigheid ingegeeven, en een once in sap, of een once op zes oncen water getrokken.

L. en E. SANICULA OFFICINARUM, C. B. *Sanikel*, *Breukkruid*, *Wondkruid*.

De blykbaare hoedanigheden, te weeten, een zagte bitterheid en scherpheid, gepaard met

(*c*) *Diureticum.* (*d*) *Morbi hydropicales & nephritici.* (*) *Phil. Transact. Vol. III.* (*e*) *Ulcera gangrenosa.* (*f*) *Morbi Cachectici.* (*g*) *Qualitas anodyna.* (*h*) *Haemorrhoides.*

met eenigen trap van ſaamentrekking deezer plant, bewyzen de gepaſtheid van derzelver benaaming; gelyk ook den lof, die aan dezelve gegeeven wordt in het heelen van wonden, en ſtinkende zweeren, als zy met een afkookſel van dezelve gewaſſchen worden.

E. SAPO. *Zeep.*

Zekerlyk is dezelve met recht behouden in de *Londonſche* Apotheek, en in die van *Edinburgh* van 1756. om derzelver wel bekende gebruik en uitwerking, inwendig in ruime giften ingenomen, als tot een of anderhalf once dagelyks, byzonder in gevallen van ſteen.

L. en E. SAPONARIA CONCAVA ANGLICA, C. B. *Holbladerig Zeepkruid.*

Dit kruid is zeer gemeen in de nabuurſchap van *Dublin*, en belooft nuttigheid zoo wel inwendig als uitwendig; dewyl het zynen naam ontleend heeft van deszelfs uitwerking van vet of ſmeer uit de kleederen wech te neemen; dewyl de bladeren met water geſchud een zeepagtig ſap uitleeveren, welk in geeſt van wyn zoo wel als in water ontbonden wordt, en gevolglyk niet enkel ſlymagtig is; zy zyn bitter en niet zonder ſcherpheid, en in fontanellen gedaan trekken zy het vogt volkomener uit, dan de bladeren van klimop, en worden gebruikt als een blanketſel om de huid mede te baden of te waſſchen.

L. en E. SCABIOSA PRATENSIS HIRSUTA, QUAE OFFICINARUM, C. B. *Apoſteumkruid.*

Beide Collegien hebben dit uitgemonſterd, zonder acht te geeven op den oorſprong van deszelfs naam, ontleend van deszelfs uitwerking in baden in de ſchurft, en in ziekten van uitſlag of melaatsheid, noch lettende op den aart van deszelfs ſap, als zynde zagtelyk zeepagtig; en alhoewel het niet vry is van eenigen graad van ſcherpheid en bitterheid, zoo is het toch vry van ontſteekende ſcherpheid. Dienvolgens verheft *Boerhave* deeze plant uitneemend in zydwee (*f*) en andere ontſteekingen (*g*) en in de amborborſtigheid (*h*) en hoeſten, als zuiverende en de borſtontlaſting bevorderende, in een afkookſel met honig ingenomen zynde.

L. en E. SCHROPHULARIA NODOSA, FOETIDA, C. B. *Speenkruid*, *Ambeijen kruid*, *Zeug-wortel.*

L. en E. SCHROPHULARIA AQUATICA MAJOR, C. B. *Betonica aquatica. Water-Betonie.*

Deeze Planten zyn nu verworpen van beide Collegien, alhoewel niet minder nuttig dan gemeen; want de bladeren van de tweede zyn een verbeeteraar van de zenebladeren (*i*), als men twee drachma's van dezelven doet, by drie van zenebladeren, in het trekſel van zenebladeren (*k*) van de *Edinburgſche* Apotheek van 1735; zy zyn overvloedig voorzien, van een ſtinkende olie, en hebben veel overeenkomſt met vlier, zoo in reuk, als in derzelver oploſſende en pynſtillende hoedanigheid; uitwendig opgelegd zynde, byzonderlyk in knoeſtagtige gezwellen (*l*) op te loſſen (*m*), waar van zy hunnen naam gekreegen hebben, en in de pyn der ambeijen (*n*); ten welken einde men eene zalf van het ſap met olie en waſch kan maaken.

L. en E. SECALE HYBERNUM *vel* MAJUS, B. B. *Winter-Rog.*

Dit graan is te recht behouden in de *Edinburgſche* Apotheek van 1735, alhoewel in de laatſte overgeſlaagen, zelfs om het meel en byzonderlyk om deszelfs gebruik in pappen, op ontſtooken deelen gelegd, als 'er eene geneigdheid tot rotting is; dewyl het verzagtende, verdryvende, en kragtig verrot-

(*f*) *Pleuritis.* (*g*) *Morbi inflammatorii.* (*h*) *Aſthma.* (*i*) *Sena.* (*k*) *Infuſum ſenae.* (*l*) *Tumores ſcrophuloſi.* (*m*) *Reſolvens & anodyna qualitas.* (*n*) *Haemorrhoïdes.*

rotting tegenftaande (*o*) is: ook heeft het dit byzondere, dat het eerder zuur wordt, dan het meel van tarw of garft; en om dezelfde reden geeven de afkookfels van het graan van Rog, of van Roggenbrood met een weinig citroenfap en wyn daar by gedaan, een zeer aangenaamen drank, die zeer nuttig is in rotkoortfen.

L. en E. SEDUM MAJUS VULGARE, C. B. *Huislook.*

L. en E. SEDUM MINUS LUTEUM, C. B. *Geele Muur peper.*

L. en E. SEDUM MINUS VERMICULATUM ACRE. *Muur peper, of Steenpeper.*

Alle deze drie hebben de verzekering van de Oudheid voor derzelver gebruik, alhoewel by alle beide Collegien overgeflaagen. *Bate* geeft in zyne *Apotheek* eene Wey op, van een pint van 't fap van 't eerfte tot een kwart melk bereid, waar van hy een pint of twee daags ingeeft in galkoortfen, als verkoelende en dorft leffende; en in kankers is het eerft getrokken fap, met poeder van Oogniet (*p*) in een looden mortier, gevreeven, en op de borft gelegd, een goed ftreelend (*q*) middel: maar het derde is een van onze inlandfche blaartrekkende (*r*) middelen, fcherper dan perfikkruid (*s*) en een fterk braakmiddel; en in de Merkwaerdige Mengelwerken (*t*) wordt het als zodanig vermeld; wanneer men een handvol in een pint oud bier in een toegedekt vat tot de helft verkookt; en twee of drie oncen tot eene gifte ingeeft.

L. en E. SERPILLUM VULGARE MINUS, C. B. *Wilde Thym.*

Dit is een van onze inlandfche fpeceryen, hier wel eene plaats waerdig, als zynde zoo aangenaam als Thym, maar zagter en een weinig faamentrekkend; en 't wordt gezegd zynen geur te behouden, zonder door gistende kragten overwonnen te worden; en dat deszelfs trekfel kragtig bevonden is in de geneezing van verfcheide hardnekkige zenuw ziekten; ook leevert het een goed gediftilleerd water uit.

E. SEVUM OVILLUM, *Schaapen vet.*

De nuttigheid van dit Vet in zalven en pleifters, gelyk ook in klyfteeren, is erkend.

L. STRAMONIUM OFFICINARUM. *Dale.* SOLANUM FOETIDUM POMO SPINOSO OBLONGO, C. B. *Doorn Appel van Peru.*

Dit gewas is te recht aangenomen by het Collegie van *Edinburgh.* Het wordt in onze tuinen gekweekt, en is hier wel eene plaats waerdig, wegens het zonderling gebruik van het fap der bladeren, in varkensvet tot de gedaante van een zalf gekookt, in alle ontfteekingen en in brandingen, het zy door vuur, water, buskruid, of blixem; alhoewel het niet zonder groote voorzigtigheid inwendig moet ingegeeven; dewyl het in zyne werking gelyk is aan eenig ander *Solanum*, of nachtfchaduwe: nogthans fchynt het uit fommige laatere proeven te *Stokholm* genomen, inwendig ingegeeven te zyn, van een half grein daags, in ftuipen, als een bedaarend middel.

L. en E. SUCCISA & GLABRA HIRSUTA, C. B. MORSUS DIABOLI. *Duivels Beet.*

Dit kruid is zeer gemeen, en een fterk bitter en faamentrekkend middel, zoo wel in bladeren als in de wortels, en buiten twyfel toepaffelyk tot meenig goed einde; byzonderlyk heeft het dit verfchynfel, welk hetzelve aanpryft, dat het fap, even als dat van duizendguldenkruid (*v*) een naauwer betrekking tot loogzouten (*x*) dan tot zuuren heeft. De bladeren en wortels in gorgel- dran-

(*o*) *Antifepticum.* (*p*) *Pompholyx.* (*q*) *Palliativum.* (*r*) *Veficatorium.* (*s*) *Perficaria.* (*t*) *Mifcellanea curiofa.* (*v*) *Centaurium.* (*x*) *Alcalia.*

dranken gebruikt, in verouderde gezwellen en ontsteekingen van de keel, en in venus- en andere zweeren; verdunnende de lymige vogten, en hebbende te gelyk eenen graad van te rugdryvende hoedanigheid.

E. TEREBINTHINA ARGENTORATENSIS. *Straatsburgsche Terpentyn.*

E. TEREBINTHINA è CHIO. *Terpentyn van Chius.*

Deeze zyn veel aangenaamer dan die van *Venetien*, byzonderlyk de Terpentyn van *Chius*, welke de ware Terpentyn der Ouden was; en wegens derzelver welriekendheid en voortreflyker aangenaamheid, is zy in menige gevallen boven die van *Venetie* te verkiezen.

E. THLAPSI ARVENSE SILIQUIS LATIS. *Boeren Mosterd.*

De *Londonsche* Apotheek onderscheidt twee soorten; een van deeze heeft weinig scherpheid in vergelyking van de hier gemelde; welke laatste derhalven alleen moest onderscheiden geweest zyn, en eene plaats verdient onder die, welke de heete middelen tegen de scheurbuik (*y*) genoemd worden, als mosterd, lepelblad, enz.

E. THUS VULGARE. *Wierook.*

Het Collegie van *London* heeft dit Artikel te recht behouden, als een inmengsel in verscheide van haare pleisters; maar *Baglivius* vermeldt een ander algemeen gebruik van het zelve, te weeten: in verzweeringen, somtyds door blaaren veroorzaakt, en die moeijelyk te geneezen zyn, dat het poeder daarvan, fyn gevreeven, en tweemaal daags op het deel gestrooid, wel slaagt in 't geneezen.

L. THYMUS CAPITATUS, QUI DIOSCORIDIS, C. B. *De waare Thym der Ouden.*

In de plaats van deeze stelt de *Londonsche* Apotheek eene andere plant; en dat geen Thym, maar wilde Thym, (*z*) te weeten *Serpyllum foliis Citri odore*, C. B. gemeenlyk genaamd *Lemoen Thym*; voor welke voorkeur ik geene beetere reden weet, dan den Citroen of lemoenagtigen reuk; daar integendeel de Ouden groote kragten aan hunnen *Thymus* toeschreeven, als zynde inderdaad een verwarmend speceryagtig en saamentrekkend middel; en als zodanig toepasselyk tot menig goed einde, dewyl het meer wezendlyke olie uitleevert, dan de wilde Thym. Voeg hier by, dat alle de voorige Schryvers, die over de *Materia Medica* geschreeven hebben, buiten twyfel van den *Thymus*, boven gemeld, moeten verstaan worden.

E. TILIA FOEMINA FOLIO MAJORE, C. B. *Lindeboom.*

De bloemen van den Lindeboom schynen met recht behouden te zyn by het Collegie van *London*, als zynde van een zoeten reuk een weinig speceryagtig en van een aangenaamen geur; en zyn zeer aangepreezen, zoo wel in Conserven als gedistilleerde wateren, in zenuwziekten en moederkwaalen (*a*).

L. en E. TITHYMALUS HELIOSCOPIUS, C. B. *Spurgie.*

Alhoewel beide Collegien van deeze plant zwygen, dezelve om haare brandende scherpheid verworpen hebbende; zoo mag zy toch wel aangenomen worden, in sommige wanhopige gevallen, als zy behoorlyk verzagt, en haare scherpheid door slymige vogten verstompt wordt (of met een vyg ingegeeven, gelyk de Ouden deeden). —— De Zonspurgie, van de andere onderscheiden, wordt voor een van de zagtste gehouden; en het poeder van den wortel derzelve (voor het zagtste deel gehouden) werdt door Doctor *Michaelis*, opvolglyk gegeeven in eene hardnekkige hardlyvigheid van een jongen, welke voor de sterkste purgeermiddelen

(*y*) *Antiscorbutica.* (*z*) *Serpyllum.* (*a*) *Casus hysterici.*

len (*h*) niet had willen wyken. — *Prevotius* geeft van vyf tot twaalf droppels van de melk voor eene gifte.

L. en E. TRITICUM HIBERNUM ARISTIS CARENS, C. B. *Winter Tarwe, of roode Wyt zonder puntjes.*

Het Collegie van *London* flaat vier, en dat van *Edinburgh* vyf, van deszelfs voortbrengfels over, die nogthans van groot gebruik zyn in de praktyk, en welke om derzelver menigvuldigheid waerdig zyn, aangenomen te worden, te weeten:

I. AMYLUM, *Styffel*; een zeer nuttig geneesmiddel.

II. FURFUR, *Zemelen*; welke van geen klein gebruik zyn, zoo wel uitwendig als inwendig, als een verzagtend en zagtelyk afvaagend geneesmiddel; en geen flegt inmengfel in gerftendranken (*c*) voor de borft, voor klyfteeren, en voor gorgeldranken in zeere keelen.

III. FERMENTUM, *Zuurdeeg*, gepafte inmengfels in rypmaakende pappen (*d*), en om by mofterdpappen (*e*) gedaan te worden.

IV. PANIS, *Brood.* Dit is beter, dan het zuivere meel, om den zuurdeeffem, en het bygedaane zout, welke aan hetzelve een grooter werkzaamheid mededeelt, dan 't bloote meel heeft; het welk bekwaamer is voor heeter ontfteekingen (*f*) of gezwellen, terwyl dit beter flaagt in ontfteekingen, die moeijelyk tot ettermaaking (*g*) te brengen zyn (*); en met water bevogtigd, en met olie of boter gemengd, en tot een behoorlyke dikte gekookt zynde, is het buiten twyfel zoo goed als menige kragtige zalf en pleifter.

Hier by kan men voegen,

V. Eene Olie, daaruit getrokken, welke by de Ouden aangepreezen is in fchubagtige melaatsheid (*h*); en bereid door de korls van Tarwe te kneuzen en tusfchen gloeijende yzeren of koperen plaaten fterk te perfen; het welk eene Olie uitleevert, die ook in *Bate's* Apotheek vermeld en fterk aangepreezen wordt, in dauwwurm, of haairwurm (*i*) en andere fcherpheden van de huid, fcheuren in de lippen, of klooven in de vingers en zweeren aan de voeten.

L. en E. VACCINIA PALUSTRIA GERM. VITIS IDEA PALUSTRIS, C. B. *Poel-Heidelbeziën.*

Deeze Planten zyn hier eene plaats waerdig, alhoewel door beide Collegien overgeflaagen; dewyl zy van een aangenaam zuur zyn, welk dorft left, en in de hitte van koortfen verkoelt.

E. VALERIANA SYLVESTRIS MAJOR, C. B. *Groote berg-Valeriaan.*

L. en E. VALERIANA HORTENSIS, PHU FOLIO OLUSATRI DIOSCORIDIS, C. B. *Tuin Valeriaan.*

L. VALERIANA SYLVESTRIS MAJOR, C. B. *Groote wilde Valeriaan.*

Het Collegie van *London* heeft het eerfte kruid aangenomen, als fterker zynde dan de andere; alhoewel zy alle in derzelver blykbaare hoedanigheden in 't algemeen overeenkoomen; en de twee andere byzonder het laatfte kan in een ruimer gifte ingegeeven worden: nogthans, omdat de twee laatften menigvuldig en veel gemakkelyker te bekoomen zyn, en de wortel van de *Tuin Valeriaan* fterker is dan de gemeene wilde; en te gelyk, om dat dezelve naaft aan de befchryving van het oude *Phu Diofcoridis* komt,

(*b*) *Cathartica.* (*c*) *Ptifana.* (*d*) *Cataplafmata maturantia.* (*e*) *Sinapifmus.* (*f*) *Phlegmones.* (*g*) *Suppuratio.* (*h*) *Impetigo. Celfus.* (*i*) *Herpes.* (*) Dus heeft men opgemerkt, dat Tarw gekaauwd en op gezwellen gelegd, dezelve tot ettering brengt, te weeten, omdat het fpeekfel daar mede vermengd is; want als ze met water gemengd wordt, zal ze die uitwerking niet voortbrengen.

komt, zoo verdient zy hier zekerlyk eene plaats; ook behoeft de gemeene groote wilde Valeriaan niet voorbygegaan te worden.

L. VERBASCUM MAS LATIFOLIUM, C. B. VERBASCUM ALBUM VULGARE. *Wolkruid. Raii Synopsis.*

De bladeren en bloemen deezer plant, alhoewel in de *Londonsche* Apotheek overgeslaagen, zyn beroemd, in uitwendig gebruik (in water gekookt zynde), wegens derzelver pynstillende hoedanigheid in pynen die de ontsteeking en gezwellen in de oogen, aan den aars, en de teelleden verzellen; en daarom niet onwaardig aangenomen te worden.

L. en E. VERBENA COMMUNIS FLORE COERULEO, C. B. *Gemeen Yzerkruid.*

Dit kruid is onzer oplettendheid waardig, dewyl het sap en trekfel 'er van bitter is, en tegelyk eenigzins saamentrekkend; het welk beveftigd wordt door de overleevering, van de Ouden ons nagelaaten, van deszelfs gebruik in afgaande koortsen (*m*), door *Chomel* gestaafd; die zegt, dat het van de Landluiden gebruikt wordt tot dat oogmerk, in de gifte van een half once, van het Uittreksel, of vier oncen van het sap der bladeren.

L. en E. VERONICA MAS SUPINA & VULGATISSIMA, C. B. *Mannetjes Eerenprys.*

Het Collegie van *London* heeft goed gevonden alleenlyk de wyfjes Eerenprys (*n*) van *Mathiolus* te behouden, onder de benaaming van *Elatina*; doch dit laatste is zeer schaars, daar de mannetjes Eerenprys zeer gemeen is. Het is zagt bitter, en maatig saamentrekkend, en volgens het getuigenis van alle Schryvers ten minste voorzien van gelyke kragten als het andere; afvaagende, en heelende in kwaadaartige zweeren; en in eene zekere kankeragtige zweer: ik zelf ben getuige geweest van deszelfs goede uitwerkingen, by wyze van een pap opgelegd zynde, dat het een vervuild bloedig vogt (*o*) in een loflyke etter veranderde; en *Hoffman* pryst het sterk aan als een losmaakend middel in verstoptheden van eenig ingewand: daarenboven wordt het byzonderlyk aangepreezen in amborstigheden (*p*), en zelfs in zweeren van de long, als thee gedronken.

L. en E. VINCA PERVINCA MAJOR & MINOR, C. B. *Maagdepalm, Vinkoorde.*

Deeze plant is door beide Collegien overgeslaagen, maar is onzer oplettendheid waardig, dewyl de bladeren bitter en een weinig saamentrekkend zyn, en als zodanig by de Heelmeesters gebruikt worden in de geneezing van vuile bloedige zweeren (*q*), en by de Geneesheeren, zoo wel Oude als Laatere, in loslyvigheid en buikloopen (*r*) — hebbende niet alleen eene heelende, maar ook eene zuiverende kragt; en *Tragus* verzekert, dat het zelve, indien het in een vat met lange, of lymerige, wyn gedaan, en vyftien dagen wel digt geslooten gehouden wordt, denzelven zal herstellen.

L. en E. VIRGA AUREA ANGUSTIFOLIA MINUS SERRATA, C. B. *Gouden Roede, of gulden Wondkruid.*

ANGUSTIFOLIA SERRATA, C. B. SOLIDAGO SARACENICA TRAGI *Saraceensch Wondkruid, Waalwortel.*

VULGARIS HUMILIOR, *Raii Synopsis.*

Deeze drie koomen in blykbaare hoedanigheden overeen, zynde van eenen eenigzins balsemagtigen reuk, bitteragtigen smaak en hebbende eenen zekeren graad van scherpheid. Zy worden gepreezen tot inwendig en uitwendig gebruik in zweeren, en als een

(*m*) *Febres intermittentes.* (*n*) *Veronica.* (*o*) *Humor saniosus.* (*p*) *Asthma.* (*q*) *Ulcera ichorosa.* (*r*) *Diarrhaea & Dysenteria.*

een kragtig pisdryvend middel (s); men geeft het poeder tot twee drachma's in witten wyn, om zand en flym uit de nieren te verdryven, maar niet om in de aanvallen van nierpyn (t) ingenomen te worden.

L. en E. ULMARIA BARBA CAPRI FLORIBUS COMPACTIS, C. B. *Weidenzoet.*

Dit kruid was voortyds een inmengfel in het vergift verdryvend water (v), alhoewel nu verworpen, zonder genoegzaame reden; want de bloemen zyn van een aangenaamen reuk, en een fynen ratafia geur; en geeven hunnen reuk aan 't water, dat 'er van gediftilleerd wordt over; en om derzelver aangenaamen en heilzaamen reuk worden ze in flaapkamers geftrooid, en in bier en wyn gedaan, om aan dezelven een aangenaamen reuk en fmaak te geeven; en zy worden ook veel aangepreezen als een zweetmiddel (x).

L. en E. ULMUS NOSTRAS *five* ITALICA, & ULMUS VERNACULA COLUMELLAE, C. B. *Gemeene Olmboom.*

De baft van deezen boom is flymagtig en faamentrekkend, en gebruikelyk in gorgeldranken, en daarenboven is hy laatft fterk aangepreezen in ziekten van melaatsheid (y), en de Melaatfchheid der Grieken (z); vier oncen van den verfchen binnenften baft, in twee kwarten water tot een kwart verkookt, wordt daar van een half pint, tweemaal daags, gedronken. (*)

L. URTICA URENS MAXIMA, C. B. *Gemeene groote Brandnetel.*

Deeze, zoo wel als verfcheide andere planten, in de voorgaande Lyft, is een van die gemeenfte planten, welke niet behooren verworpen te worden; want behalven het gebruik van dezelve, in het geen de Ouden *Urticatio* noemen, zoo koomen alle de Schryvers in derzelver uitwerking van 't fap in bloedfpuwingen (a) en andere bloedingen (b) overeen; ten welken einde het door ftaan te bezinken gezuiverd wordt, en van twee tot vier oncen gedronken.

L. ZINCUM. *Zink, Piauter.*

Dit metaal erts verdient hier eene plaats om deszelfs bloem, onlangs in de praktyk ingevoerd, als een middel tegen kramptrekkingen (c) en van een tot vyf greinen, driemaal daags ingegeeven. Het Collegie van *Edinburgh* heeft de behandeling opgegeeven.

(s) *Diureticum.* (t) *Paroxysmus.* (v) *Aqua alexiteria.* (x) *Diaphoreticum.* (y) *Impetigo.* (z) *Lepra Graecorum.* (*) *London Medical Obfervations. Lettfom's Medical Memors of the General Difpenfary.* (a) *Haemoptoës.* (b) *Haemorrhagines.* (c) *Antifpasmodicum.*

II. HOOFDDEEL.

Behelzende

Aanmerkingen op sommige der Bereidingen en Saamenstellingen in beide de Apotheeken.

De volgende Onderrichtingen, ten deele afgeleid uit myne eigene Waarneemingen, ten deele uit die van een schrander en vlytig Apotheeker, *Henry Barton*, die zyn beroep eere aandeedt, zal ik overgeeven, voor 't meeste gedeelte, in dezelfde orde als derzelver onderwerpen in den loop der Geneesmiddelen, in de *Londonsche* Apotheek beschreeven, voorkoomen; waar ik vind, dat het geen welk *Rob*, of Conserf, genoemd wordt en het Artikel van de Uittreksels *Extracten*, onder de eersten moeten zyn; en gevolglyk moeten eenige Onderrichtingen, deezen betreffende, voor alle andere gaan. Nogthans, voor zoo verre als deeze twee bereidingen alleen de overblyfsels zyn by de uitdamping van de vlugge deelen overgelaaten; zoo zal ik in dit voorbeeld de vryheid neemen om van deeze orde af te wyken, door met de *gedistilleerde Wateren* te beginnen, welke opzettelyk getrokken worden met een grooter trap van hitte, dan die van de *cold stil*, koude distilleerketel.

Nu koomen 'er in den loop der Waarneemingen twee dingen aan myne oplettendheid voor, betreffende gedistilleerde Wateren, welken ik oordeel niet onnut te zullen zyn, hier te laaten voorafgaan.

I. Wat of 'er ook van de enkele Bitters mag gezegd worden, dat zy in het distilleeren niet opryzen; ik vind, dat de specery agtige Bitters (*a*) niet alleen hunne specery agtige en prikkelende deelen in een zekeren graad overzenden, maar ook die, waar in de bitterheid huisvest. Want het is eene algemeene aanmerking by de Apotheekers, dat in het distilleeren van *enkeld Vergift verdryvend Water* (*b*) de Alsem menigmaal zulk een menigte van wezendlyke Olie uitgeeft, dat zy walgt door haare bitterheid; en daarenboven bevond ik, dat de Romeinsche Alsem (*c*) Wormkruid (*d*) Moederkruid (*e*), en Syrische Mastik (*f*), alle een verwarmend en bitter uitleeverden, alhoewel in een minder graad dan de voorgaande, te weeten Angelica, Lavendel, Salie, Majolyn, Lavendel-kattoen, Germander, Kamillen, Limoenschillen, en Oranjeschillen.

Hier uit volgt, dat zodanige Wateren niet ten eenemaal te verwerpen zyn, maar in de voorschriften, als voervogten, in 't gebruiken van andere bitters, kunnen dienen.

II. Het wordt voor toegestaan gehouden, dat de voornaamste van onze gedistilleerde Wateren van specerijen, of specery agtige planten, gemaakt worden, welker werkzaame deeltjes door dit middel kunnen bewaard worden; en hier in bevind ik dezelven grootelyks te verschillen van die planten, welke scherpe de scheurbuik tegenstaande (*g*) genoemd worden; althans van de volgende, te weeten: *Cochlearia*, *Raphanus rusticanus*, *Porrum*,

(*a*) *Amara aromatica.* (*b*) *Aqua alexitera simplex.* (*c*) *Absinthium romanum.* (*d*) *Tanacetum.* (*e*) *Matricaria.* (*f*) *Marum Syriacum.* (*g*) *Antischorbutica.*

rum, *Nasturtium*, *Erysimum*, *Thlaspi siliquis latis*, *Cardamine*, *Allium ursinum*, *Eruca marina*. en *Persicaria acris*; welker scherpheid, althans der meeste, van zulk een vluggen aart is, dat ze of geheel onder de bewerking verlooren wordt, of niet lang behouden; zoo dat alleenlyk de *Cochlearia* en de *Raphanus* een scherp water overgaven: maar zelfs ook in deeze blyft de scherpheid niet, noch wordt bewaard dan in geesten, als in het *aqua Raphani composita*; dewyl deeze planten weinig wezendlyke Olie hebben.

Dus blykt het, dat de scherpheid van de planten, zoo even opgenoemd, van een veel vlugger aart is, dan die van de speceryagtige.

Nogthans heb ik onder onze *Ranunculi* eenigen gevonden, welker scherpheid van eene even vaste natuur, en bekwaam is om bewaard te worden, als die van de speceryagtige; want onze *Ranunculus bulbosus*, en de *Ranunculus erectus acris*, gaven in myne gewoone bewerking met de koude distilleerketel, een water van eene brandende scherpheid over; welke het twaalf maanden lang volkomen behieldt; het welk een soortelyk verschil bewyst tusschen de scherpheid van deezen Ranunkel en de bovengemelde Antischorbutike.

In het geneeskundig gebruik van de Wateren, die van de *Ranunculus bulbosus* gedistilleerd worden, heb ik maar een voorbeeld ontmoet, en dat is in *Ray's Historia Plantarum*, te weeten: „*Aquam distillatam hujus radicis, vel infusionem in spiritu vinifactam* „*contra pestem ab herbilegis Noricis extolli*". Dat het water, van deezen wortel gedistilleerd, of een trekfel in geest tot wyn gemaakt, van de Norische (thans Beijersche) Kruidleezers tegen de pest sterk word geroemd.

Maar zie de Aanmerking op den *Ranunculus* hier boven.

Thans gaa ik over tot het opnoemen van zulke Wateren, als ik gemeenlykst verkryg door de koude distilleering, byzonderlyk van enkele geneesmiddelen, die gemakkelyk te bekoomen zyn, en welke, hunnen natuurlyken reuk en smaak behoudende, zoo als die in derzelver enkelden is, waerdig zyn om bewaard te worden, offchoon niet vermeld in beide Collegien, te weeten:

APII PALUSTRIS FOLIA.

Bladeren van Water-Eppe.

De bladeren van Water-Eppe leeverden een zeer sterk water uit, het welk den reuk en smaak van 't kruid behieldt, tot het einde van vier en een half jaar, nadat het getrokken was.

CALAMINTHA VULGARIS, *vel* OFFICINARUM GERMANIAE, C. B.

Gemeene Munt.

Dit kruid geeft overvloedig wezendlyke Olie uit; en deszelfs Water is sterker, dan dat van poley (*b*), en van eenen smaak tusschen dien van poley en dien van pepermunt (*i*).

GAL-

(*b*) *Pulegium.* (*i*) *Mentha piperitidis.*

GALLII LUTEI FOLIA & FLORES.

Onzer Lieve Vrouwen-Bedstroo.

Dit kruid leevert in 't diftilleeren een vlug zuur uit, waarin deeze plant geheel en al verfchilt van zuuring en andere zuuren van plantgewaffen, en welke zuurheid het zelve een jaar lang behoudt, nadat het getrokken is; en deeze byzonderheid fchynt aan 't zelve recht te geeven tot verder aanmerking in de praktyk.

HIPPOSELINI FOLIA.

Lavas bladeren.

Deeze bladeren geeven een fterk fpeceryagtig water, welk zyne kragt ten einde van twee jaaren, na dat het getrokken is, behoudt.

LIMONUM CORTEX.

Limoenfchillen.

Het Collegie van *London* meldt de Oranjefchil, maar flaat die van de Limoenen geheel en al over; het gediftilleerde water van welke, zoo wel om deszelfs menigvuldigheid, als om deszelfs zeer aangenaamen fpeceryagtigen geur en reuk, hier zekerlyk eene plaats verdient, als een bekwaam inmengfel in koeldrankjes (*k*). Dat, welk ik trok met de koude diftilleering, behieldt zyne kragt meer dan drie jaaren. Het is overvloedig van wezendlyke Olie voorzien.

MARUM SYRIACUM.

Syrifche Maftick.

Het gediftilleerde Water van dit kruid behoudt den fpeceryagtigen en prikkelenden reuk van 't kruid, als 't wel bewaard wordt, drie jaaren lang.

NEPETA. *Nip, kattekruid.*

Dit kruid geeft een water, dat vol is van wezendlyke Olie, en mogelyk voortreffelyker, dan Poley (*l*).

SERPYLLUM. *Wilde Thym.*

Dit is een zeer aangenaam fpeceryagtig kruid, en is by ons overvloedig te vinden; het leevert een aangenaam gediftilleerd water uit.

TANACETUM. *Rhynvaaren, Wurmkruid.*

Dit geeft een fterk water, en is waerdig behouden te worden.

Ein-

(*k*) *Julapium.* (*l*) *Pulegium.*

Eindelyk; wy zyn onlangs voorzien geworden van een uitſteekend water, dat de plaats van Kaneel-water kan vervangen, te weeten:

CASSIAE LIGNEAE GERMINA, *Kaſſia knoppen.*

Het gediſtilleerde water van deeze knoppen heeft den ſmaak van Kaneel-water, en is ryker van wezendlyke Olie, en te gelyk veel beter koop.

ULMARIA, *Weidenzoet, Koningin der Weiden.*

Dit kruid levert een water uit van een aangenaamen reuk en geur; en dewyl deszelfs vlugge deelen vry ſchynen van de ſchadelyke hoedanigheden, die in het Water van de zwarte Karſſen (*m*) onderſteld worden; zoo zal dit mogelyk met nut deszelfs plaats vervangen.

Zie ULMARIA in het voorgaande *Hoofddeel.*

By de GEDISTILLEERDE WATEREN mogen om derzelver betrekking gevoegd worden de WEZENDLYKE OLIEN, byzonderlyk:

De WEZENDLYKE OLIE van KRUIDNAGELEN, ORIGANUM, en CUMMINUM, welke in de *Edinburgſche* Apotheek overgeſlaagen, maar in die van *London* met recht behouden zyn; en die van LIMOEN SCHILLEN, is waerdig om aangenomen te worden by beide Collegien, gelyk zy was in de *Edinburgſche* Apotheek van 1756.

Van de UITTREKSELS en VERDIKTE SAPPEN.

THANS gaa ik over tot de beſchouwing van de vaſter deelen der Plantgewaſſen, het zy dat ze de overblyſſels zyn, die na kooking of diſtilleering overblyven, genaamd Uittrekſels (*n*), of de verdikte ſappen van vrugten, gemeenlyk Conſerven (*o*) geheeten.

Over het eerſte deezer Artikelen, zyn de beide Apotheeken vry breedvoerig geweeſt, maar in de laatſte ten uiterſte ſchraal; zoo dat zy 'er alleenlyk één van gegeeven hebben, te weeten: dat van Vlierbezien, alhoewel inderdaad de *Edinburgſche* van 1756, ons ook de geleyen van Aalbezien, Berberiſſen, en Kweepeeren gaf; maar deeze, met ſuiker gemengd zynde, zyn geene enkele Conſerven; ik bedoel nu alleen de nuttigheid derzelven, zonder ſuiker bereid, aan te toonen: maar eer ik daar toe overgaa, zal ik het Artikel der Uittrekſels in overweeging neemen.

Nu heb ik in geen klein getal en verſcheidenheid van Plantgewaſſen, die ik beproefd heb, bevonden, dat, wanneer de afkookſels zoo lang voortgezet wierden, tot dat zy eene dikte kreegen, een weinig dunner dan die van gemeen Extract, zy alle eenen zekeren graad van zuurheid kreegen, welke zuurheid nog veel blykbaarer werdt in het Uittrekſel, zoo dat het zelfs in den ſmaak doorſtraalde.

Zoda-

(*m*) *Aqua Ceraſorum nigrorum.* (*n*) *Extracta.* (*o*) *Robs.*

Zodanig was het gelegen met de Bitters, byzonderlyk, *Alſem*, *Kamillen*, *Germander*, *Hop*, *Centaurium*, *Gentiaan*, en den *Peruviaanſchen Baſt*. Eveneens was het gelegen met de *Speceryagtige*, byzonderlyk *Angelica*, *Lavendel* en *Lavas*, de Uittrekſels van welken eene zuurheid in den ſmaak doen blyken, gelyk door derzelver opbruiſſching met eenige van de vaſte Loogzouten (*p*), als zy daar by gedaan worden; gelyk ook deeden de Uittrekſels van die getrokken, welke de vlugge (*q*) en tegen de ſcheurbuik (*r*) genoemd worden, byzonderlyk Lepelblad (*s*) Waterkers (*t*) Steen-Raket, Look, Radys, en Cardamon; gelyk ook deedt het beruchte Uittrekſel van dolle Kervel (*v*).

Daarenboven worden dezelfde Vertooningen gezien by de Zoeten zelfs, zoo wel als by de Bitteren; byzonderlyk verkrygt het Uittrekſel (*x*) van de bladeren der groote Madelieven (*y*) eene Zuurheid; ook verwekt het Uittrekſel van Zoethout (*z*) met de vaſte Loogzouten eene opborling. Theriakel is insgelyks een ander bewys; want dat verwekt ook eene opbruiſſching met gemeen Zout.

Deeze Proeven ſchynen onze achting voor Uittrekſels in 't algemeen te moeten verminderen; zoo dat wy ten minſten, als wy de zelfſtandigheid, of 't trekſel, of 't afkookſel, of het ſap van eene plant kunnen bekoomen, altoos meer verzekerd zyn, derzelver geheele kragten te hebben, dan in het Uittrekſel, voor zoo verre in den voortgang van deeze bewerking, de natuurlyke hoedanigheden van de Plant, door de bykoomende zuurheid bedorven zyn; en dewyl het een vaſte grondregel is, byzonderlyk met opzigt tot de bittere dingen, dat deeze en de Zuuren elkanderen tegenwerken, zoo worden de eerſten, door het bykoomen van de laatſten, in zoo verre verzwakt.

Ik zal niet op my neemen te trachten het gebruik der Uittrekſels geheel en al te verbannen, dewyl zy in veele gelegenheden veel gemakkelyker en beter geſchikt zyn voor zwakke magen, wegens de kleinheid der giften, die men 'er van ingeeft; en daarom zal ik nu overgaan tot de beſchouwing van eenige weinige Uittrekſels, die in gebruik zyn, en tot de aanpryzing van eenige weinige anderen, welke in geen van beide Apotheeken gevonden worden.

Het Uittrekſel van Duizend-gulden-Kruid (*a*) is met recht behouden in de *Edinburgſche* Apotheek van 1756, alhoewel ſedert verworpen, en mag de plaats van *Gentiaan* vervangen; en zulks zoo veel te meer om dat de *Gentiaan* ſedert eenige Jaaren door een zekere vergiftige wortel is vervalſcht geworden.

De vrugt van de Hondsroos (*b*) is in de *Londonſche* Apotheek, in de gedaante van een Conſerf, voorgeſchreeven, en dat met een groot gedeelte ſuiker; doch ik heb 'er een Extract van bewaard, met ſuiker toebereid, drie jaaren lang, en het was niet muf, maar behieldt zynen aangenaamen zoet-bitteren ſmaak.

Insgelyks verdient het Uittrekſel van dolle of wilde Kervel (*c*) een plaats onder de Uittrekſels van wezendlyk gebruik; maar ik verzoek verlof om 'er eene nieuwe bereiding van aan te bieden, waar van ik dezelſde uitwerkingen ondervonden heb, als een pynſtillend (*d*) middel, en welk inderdaad aan dat der Ouden beantwoordt, en waarſchyn-

lyk

(*p*) *Alcalia ſolida.* (*q* en *r*) *Volatilia antiſcorbutica.* (*s*) *Cochlearia.* (*t*) *Naſturtium aquaticum.* (*v*) *Cicuta.* (*x*) *Extractum.* (*y*) *Bellis major.* (*z*) *Liquoricium.* (*a*) *Centaurium.* (*b*) *Cynosbatos.* (*c*) *Extractum cicutae.* (*d*) *Anodynum.*

lyk te verkiezen is boven dat, welk door vuur bereid wordt; dewyl het minder van zyne vlugge deelen beroofd wordt; te weeten: van een pint van 't sap, van den droessem afgegooten en gekleinsd, en dan aan de hitte der Zonne blootgesteld drie dagen lang, verkreeg ik anderhalf once Extract.

Aanmerking. De Ouden maakten ook een Extract van het sap van Bilzenkruid (*e*) in de Zon, het welk zy als een pynstillend middel voor gebruik bewaarden.

Het Uittreksel van de Aardveil (*f*), alhoewel van 't zelve in geen van beide Collegien gewag wordt gemaakt, kon wel waerdig zyn aangenomen te worden; want *Cartheuser* heeft aangemerkt, dat de werkzaamste deelen deezer plant in eene vaste Gomagtige zelfstandigheid gelegen zyn, en dat het Extract met water gemaakt, veel sterker is, dan dat met Geest bereid wordt; het welk in myne proeven bevestigd is, dewyl 'er eene blykbaare hitte in het eerste was; derhalven kan het waardig geacht worden om bereid te worden, uit aanmerking van de algemeenheid en nuttigheid der Plante, die het zelve aanpryzen.

Maar behalven deezen zyn 'er nog andere Geneesmiddelen, die nog gepaster onderwerpen voor Uittreksels en verdikte sappen zyn, dan de meesten van die, welke hier voor reeds gemeld zyn; te weeten: van de zuure soorte, alhoewel maar weinig bekend tot dit oogmerk; zoo dat ik 'er maar twee in beide Apotheken vind, tot enkele Conserven of verdikte sappen voorgeschreeven, dat is van Vlierbeziën, in de *Londonsche* en van Sleën of wilde Pruimen in de *Edinburgsche* Apotheek van 1756.

De Zuuren van Oranjes, Limoenen, en Bergstoffen, hebben in eene groote maate eene behoorlyke oplettendheid op onze natuurlyke inlandsche Zuuren van plantgewassen verhinderd; doch omdat de Oranjes en Limoenen overal niet te krygen zyn, zoo kan het ander derzelver plaats wel vervullen; dewyl ze eveneens en sommigen nog meer seepagtig zyn; en in verscheide gevallen boven de ruwe bergstoffelyke Zuuren (*g*) te verkiezen.

Dus is een Uittreksel van Zuuring, of van wilde Zuuring, niet eens gemeld in een van beide Apotheeken, alhoewel deeze Planten, als zy groen zyn (want zy verliezen haare zuurheid, als zy droog zyn, even als die, welke vlugge (*h*) tegen de scheurbuik genoemd worden, haare scherpheid) een zeer groot gedeelte van een aangenaam zuur Uittreksel uitleeveren; zoo dat ik van drie oncen van 't afkooksel van 't overblyffel in de distilleerketel byna zes drachma's Extract bekwam, van het eerste; en van 't tweede meer dan zeven drachma's Extract, het welk beter is dan de Planten zelve, of derzelver sappen, in hunnen raauwen staat; in zoo verre, dat het veel sterker is; dewyl het echte zuur van de plant als in een middelpunt saamengetrokken, of van heure waterdeeltjes gescheiden is.

Behalven deeze zullen de meeste van onze dagelyksche Vrugten eene dergelyke bereiding toelaaten; zoo dat wy kunnen voorzien worden van al 't geen in dezelven van wezendlyk gebruik is, het zy als levensmiddel, het zy als een Geneesmiddel (den geur van sommigen derzelven mogelyk alleen uitgezonderd), in 't midden van den winter; en deeze zyn zoo veel te meer oplettendheid waardig, om dat zy van een zagter en zeepagtiger hoedanigheid zyn, dan Zuuring, Limoenen, of Oranjes.

En

(*e*) *Hyposciamus.* (*f*) *Hedera terrestris.* (*g*) *Acida mineralia.* (*h*) *Volatilia antiscorbutica.*

En inderdaad, de *Edinburgsche* Apotheek van 1756, geeft de bereiding van fommigen deezer op, onder de benaaming van *Gelatina*, geleijen, byzonderlyk die van Aalbeziën, Berberiffen, en Kweën, maar altyd met een groot gedeelte fuiker, het welk het zuur verzwakt, en het mengfel meer voor gifting gefchikt maakt. Hierom zal ik de hoeveelheid van Extract opgeeven, welke ik verkreeg van drie oncen van de afkookfels der overblyffelen in de diftilleerketel, die na de diftilleering daarin gelaaten worden, van de volgende Artikels zonder eenige fuiker, en waar door derzelver evenredigheid, met betrekking tot elkanderen, eenigzins kan blyken.

1. Van roode Aalbeziën, aan zeer zuur en zoet Extract 3 drachma's, 23 greinen.

2. Van witte Aalbeziën, aan zoet en zuur Extract, 7 drachma's.

3. Van zwarte Aalbeziën, zuur en zoetagtig, doch minder aangenaam dan de twee voorgaande, 7 drachma's, 1 fcrupel.

4. Van zwarte Beziën, zeer zuur, 7 drachma's, 28 grein.

5. Van Aardbeziën zeer zoet en zuur, maar met verlies van den geur, 4 drachma's, 1 fcrupel.

6. Van rype Peeren, zoo zoet als honig, met naauwlyks eenige zuurheid, 7 drachma's 26 greinen.

7. Braamboozen, zuur en aangenaam zoet, en den geur behoudende, 6 drachma's, 2 fcrupels en 14 greinen.

8. Rype Kruisbeziën, zeer zuur en zoet, 1 once, 6 greinen.

9. Van roode Karfen, aangenaam zoet en zuur 1 once, 2 fcrupels en een half.

10. Van rype Pruimen, zuur en zoet, 1 once, 27 greinen.

11. Wilde Braamen, Brummelen, zoet, zuur en wrang, 1 once, 1 drachma, 4 greinen.

12. Van rype vroege zuure Appelen zeer zoet en een weinig zuur 1 once, 2 fcrupels, 6 greinen. Daarenboven waren de fappen, uit elk deezer Artikelen geperft, uitgedampt tot de dikte van een Extract, door de hitte van den damp van heet water; en in fyne aarden potten, met blaazen digt gemaakt, behielden zy hunnen eigenen fmaak anderhalf jaar lang, zonder dat 'er fuiker werdt bygedaan.

Voeg by deezen het fap van Moerbeziën, op dezelfde wyze bereid, op het gezach van *Daniel Ludovicus*.

Insgelyks het fap van de *Vaccinia nigra*, Heidelbeziën, of Blaauwe-beziën, in 't Ierfch *Fragnans*, ryp zynde; van welke een half pint een Extrakt gaven van een aangenaam zoet-zuuren fmaak, 5 drachma's, 17 greinen; en het fap van Perfiken, waar van een half pint een Extract uitleeverde van den natuurlyken aangenaamen, zoet-zuuren fmaak, 4 drachma's, 2 fcrupels.

De

De Appelen kunnen ook in den winter en andere jaarſaizoenen tot gebruik bewaard worden, door dezelve geheel in een bakkers oven te doen, na dat het brood daar uit genomen is, en zulks herhaald, tot dat de appelen gerimpeld en bruin zyn, als gedroogde Pruimen; en dus kunnen ze een geheel jaar bewaard worden; zynde dus alleen van hun vogt beroofd, terwyl de aangenaame zoet-zuure ſmaak overblyft.

Deeze Onderrichtingen kunnen van zonderlingen dienſt zyn in de praktyk by verſcheidene gelegenheden; en dat zoo veel te meer, dewyl het gebruik van vrugten in koortſen onlangs gelukkiglyk begonnen is te herleeven.

Van de OLIËN *en* ZOUTEN.

Nu zal ik vervolgens overgaan naar de orde der bereidingen in de *Londonſche* Apotheek beſchreeven, tot die van de uitgeperſte Oliën, en hier komt eerſt voor:

De *Olie van Moſterd*, door perſinge bereid; eene Olie tot hier toe gemeenlyk verondersteld in 't geheel niet voorzien te zyn van eenige ſcherpheid; maar zoo zagt te zyn als de Olie van zoete Amandelen; het tegendeel daar van is echter by de laatſte proeven gebleeken.

De *Oleum Sinapinum* der Ouden, inderdaad, werdt gemaakt, door het zaad, fyn geſtampt in warm water te doen, waar by dan naderhand Olie gedaan werd; en dit mengſel geperſt zynde, werdt het vogt, welk 'er uit voortkwam, Olie van Moſterd genoemd; noch ook kenden de Laateren geene andere by deezen naam, dan zulk eene zagte, als boven gemeld is, gelyk klaarlyk blykt in de Apotheeken van beide Collegien, tot dat door de ſchranderheid van *James Ivory*, Koopman te *Dublin*, ontdekt is, dat men door middel van een ſterker perſing eene Olie kon verkrygen, zoo wel van de gemeene, als van de witte Moſterd, die begaafd was met de ſcherpheid van het zaad, zelfs door de ſterker perſing van een wigge op het zaad, in zakken van kanefas beſlooten, en geplaatſt tuſſchen twee yzeren plaaten in een molen; en door deeze ſterke perſing de wezendlyke Olie met de gemeene verdunnende, verkrygt men een ſterke ſcherpe Olie, welke haare ſcherpheid twee Jaaren behoudt, na dat ze getrokken is; en deeze zal ongetwyfeld nuttig bevonden worden, tot menig goed oogmerk, zoo wel uitwendig als inwendig.

Van de ZOUTEN.

Naaſt op de Oliën volgen, in de *Londonſche* Apotheek, de *Zouten* en zoutagtige dingen; en onder de overige, het purgeerzout van *Glauber* (*a*). En hier verdient het Zout van *Seignette*, of Zout van *Rupel*, het Zout van *Rochelle* (*b*) aanmerking, als een gemakkelyk buikzuiverend middel, dewyl het een ſaamenmengſel is van het loogzoutagtig Zeezout (*c*) met room van wynſteen (*d*), eenigzins gelykende naar den ontbindbaaren wynſteen

(*a*) *Sal catharticus Glauberi.* (*b*) *Sal de Seignette, ſive Sal Rupellenſe, Sal de Rochelle.* (*c*) *Sal alcali marinum.* (*d*) *Cremor Tartari.*

ſteen (*e*), maar boven dien te verkiezen, als niet onderworpen zynde vogtig te worden, gelyk die, en vry zynde van den walgenden bitteren ſmaak van *Glaubers* Zout.

Van de verſcheidene BUIKZUIVERENDE MIDDELEN *in beide Apotheeken.*

Het gemeene Trekſel van Zenebladeren (*f*) en van Limoenen (*g*) in de *Londonſche* Apotheek hebben *cremor Tartari* en het ſap van Limoenen in hunne ſaamenſtelling; dat van *Edinburgh* wordt met Tamarinde en Cremor Tartari bereid. Nu, wat ook de uitwerking van deeze Zuuren moge weezen, in het wechneemen van de walglykheid der Zenebladeren; als Zuuren verhinderen zy de uittrekking van deszelfs tinctuur, en gevolgelyk deszelfs purgeerende werking, welke ten deele in een ſlymagtige ſtoffe, ten deele in eene, die naby aan Olie of hars komt, huisveſt; want Limoenſap vernielt het aftrekſel van Zenebladeren in water, en Cremor Tartari verhindert het in zyn trekſel aan water over te geeven; en andere Zuuren, als Azyn, Verjuis en Cyder, of Appeldrank, hebben dezelfde uitwerking, zelfs in evenredigheid van hunne zuurheid; en Franſche Claret (*h*) trekt 'er naauwlyks iets in 't geheel uit: Integendeel bevordert het zout van wynſteen (*i*) aanſtonds het trekſel van Zenebladen (*k*) en brengt het ter uitvoer; maar Sek en Oporto-Wyn, Mede, Bier en Ale (in alle welke het zuur grootendeels ingewikkeld is) trekken hooger aftrekſels uit het zelve, dan Water, of Rhynſche Wyn, of Franſche witte Wyn; omdat de olieagtiger, giſtende vogten beter geſchikt zyn tot het uittrekken van de olieagtige of harsagtige ſtoffe, dan water, of water met Wyn en Azyn vermengd; en gevolglyk zyn de Trekſels van Zenebladen, in beide Apotheeken, niet geſchikt tot bevordering van de kragt des Geneesmiddels; maar veel eer om den ſmaak te voldoen.

Maar na dat alles, is de beſte wyze om Zenebladen in te geeven mogelyk, dezelve in een ruimer gedeelte van vogt te trekken, dan in beide Apotheeken is voorgeſchreeven, als in de *Ptiſana Cathartica* van *Bate*; waar niet boven een ſcrupel geordonneerd is tot een half pint water; waaromtrent hy zegt: *quinquies aut ſexies movere raro fallit*". Dat is; vyfmaal of zesmaal om te ſchudden, miſt het zelden.

De verſcheide bereidingen van Aloë zyn niet minder waerdig nader beſchouwd te worden, nopens welke de volgende Aanmerkingen meeſt zyn medegedeeld door den ſchranderen Apotheeker boven gemeld, en een van de eerſte, die de uitwerkingen van Gommen en Slymen, in 't ontbinden van harsagtige zelfſtandigheden heeft aangeweezen.

De *Tinctura ſacra* van de *Londonſche* Apotheek is niet naauwkeurig ten opzigte van de Wynen, ordonneerende onbepaaldelyk witten Wyn, in plaats van Spaanſchen Wyn; want witte Franſche Wyn is juiſt het ſlegtſte ſcheivogt voor Aloës, als blyk in de volgende Tafel:

I. Vier

(*e*) *Tartarum ſolubile.* (*f*) *Infuſum ſenae commune.* (*g*) *Limonatum.* (*h*) *Claretum*, een drank van wyn en honig, door 't kooken klaargemaakt. (*i*) *Sal Tartari.* (*k*) *Tincturae Senae.*

I. Vier drachma's van Succoterinsche Aloë, drie dagen in rivier water getrokken,	laat onopgeloft	Een en een half drachma taaije stoffe.
II. Vier drachma's van de zelfde in Franschen witten Wyn,		1 Drachma en twee scrupels taaije stoffe.
III. Vier drachma's van dezelfde in proef-Geest, verdund in de evenredigheid van een half pint water tot een pint Geest,		Een half drachma, welk niet taay was.
IV. Vier drachma's van dezelfde in zuiveren proef-Geest,		1 Scrupel smaakende een weinig naar Aloë.
V. Vier drachma's van dezelfde in verbeeterden Geest,		1 Scrupel en 5 greinen smaakelooze hesse, zonder taaiheid.

Hier uit zien wy, dat de Fransche witte Wyn, onder deeze verschillende scheivogten, de minste hoeveelheid van de Aloë oploft; maar dat verbeeterde Geest van wyn het volmaaktste scheivogt is, welk de taaiheid van de Aloë gantschelyk vernietigt, en dezelve van haaren smaak berooft. Dezelfde Apotheeker, begrypende dat de kwaade uitwerkingen, die de Aloë somtyds verzellen, als krimpingen, buikpynen, aan deeze taaiheid mogten toe te schryven zyn, deedt verscheide proeven, om deeze hoedanigheid te verbeeteren, te weeten, met zout van Wynsteen (*l*) Spaansche Zeep, Broodsuiker, Honig, Schaapen Gal, en den dooier van een Ey; en hy bevondt dat Zout van Wynsteen het kragtigst was om deeze aanhangende hoedanigheid wech te neemen, en pryst de volgende pillen, of koekjes aan:

Neem van *Aloë* 1 once,
Sal Tartari 1 drachma,
Ol. Anisi gutt. XXX.

Meng het wel te saamen.

Ook heeft hy nog eene andere zelfstandigheid, die kragtig tot het zelfde oogmerk dient, gevonden, gelyk in de volgende proeve blykt: tot een drachma Arabische Gom werdt gedaan twee theelepeltjes vol water, om een dik slym te maaken; by 't welk een drachma Aloë, tot poeder gemaakt, werdt gedaan: dit mengsel wordt met twee oncen rivier water in een mortier gevreeven, en de Aloë was opgeloft, en hadt haare taaiheid geheel en al verlooren.

De Tinctuuren van Rhabarber kunnen ook nog wel eenige verbeeteringen toelaaten, te weeten:

Het aftreksel met wyn is in de *Londonsche* Apotheek geordonneerd met witten Wyn te maaken, onbepaald, in plaats van met Spaanschen Wyn; en dat deeze beter is dan Rynsche en andere vogten, die van een zuur voorzien zyn, blykt daaruit, dat deeze veel slapper treksel van Rhabarber trekken dan de Sek, en Mede doen, in welke het zuur ingewikkeld is. En als de Tinctuur met Proefgeest gemaakt wordt, gelyk in de *Edinburgsche* Apotheek van 1774 is voorgeschreeven, zoo zal die van Moutwyn, welke in alle proe-

(*l*) *Sal tartari.*

proeven een minder graad van Zuurheid toont dan Rum of Brandewyn, een hooger kleurig tinctuur uittrekken.

Van het Gebruik van KALKWATER, *als een* SCHEIVOGT.

Dat *Kalkwater* een kragtiger fcheivogt is dan Geeft van wyn, om harfen, flymagtige zelfftandigheden en Oliën zoo wel van plantgewaffen, als van dieren te ontbinden, van welken fommigen door Geeft van wyn niet worden aangedaan, wordt algemeen erkend; maar op welk grondbeginfel dit wordt uitgewerkt, is federt onlangs eerft ontdekt, dat is door de Kalk, die de vafte lucht uittrekt; en het verbindmiddel is van aankleeving (*l*) in deeze zelfftandigheden, van welken ik nu eenige voorbeelden zal opnoemen, van zulke bereidingen, die wel eene plaats verdienen in een volgende *Apotheek*, naar de proeven van Doctor *Macbride* *.

I. In de plaats van het vlugge Aftrekfel van *Guaicum* (*m*) van de *Londonfche* Apotheek, kan de volgende bereiding gefteld worden:

Laat de hars van *Guaiacum* met gelyke deelen levendige of ongeblufte Kalk gevreeven worden, en daarna gemengd met eene genoegzaame veelheid van Kalkwater, welk een volkomen oploffing van dezelve geeven zal.

II. In het meer en minder faamengefteld Kalkwater (*n*) van de *Londonfche* Apotheek, is aan te merken, dat de Guaicum en Saffefras veel vafte lucht bevatten; welke in deeze bereiding, door het Kalkwater verbonden wordt; en door dit middel keert de Kalk weder tot den ftaat van eene logge kalkagtige aarde; en gevolglyk, indien men eenig vertrouwen mag ftellen, in de kragten van levendige Kalk, gelyk men inderdaad in 't algemeen mag doen, dan moet men dezelve in de bereiding daar by doen.

III. De Koeldrank uit Kamfer bereid (*o*) van de *Londonfche* Apotheek kan dus verbeeterd worden:

℞. *Camphorae*, ʒi.
Sacchari albiſſ. ʒi.

Conterantur Saccharum & Camphora, deinde affunde gradatim aquae Calcis Lib. ftent duas horas, dein filtra. Dat is: laat de Suiker en Kamfer geftampt worden, giet 'er vervolgens langfaamerhand een pond Kalkwater by, laat het twee uuren ftaan, en kleins het dan. Dus zal 'er voortgebragt worden, niet eene volkomen ontbinding, maar een veel fterker dan de gemeene Koeldrank van Kamfer.

IV. En de Koeldrank van Muskus (*p*) dus:

℞. *Mofchi* ∋i.
Sacchari albiſſimi ℥i.
Aquae Calcis ℥vi.

Conterantur Mofchus & faccharum; dein affunde Aquam Calcis; ftent duas horas, dein filtra.

(*l*) *Vinculum cohaefionis.* (*m*) *Guaiacum.* (*n*) *Aqua Calcis.* (*o*) *Julepum é Camphora.* (*p*) *Julepum é Mofcho.*

filtra. Dat is: Laat de Muskus en fuiker geftampt worden, daarna kalkwater daar by gegooten; laat het twee uuren ftaan, en kleins het dan.

Het aftrekfel van Peruviaanfchen Baft (*q*) kan ook door dergelyke proeve aanmerkelyk verbeeterd worden, byzonderlyk wanneer de Baft wordt voorgefchreeven met opzigt tot deszelfs faamentrekkende kragt, als in gezwelagtige en flappe geftellen, om zweeren op te droogen, of zaaddruiping, of Moeder-ontlaftingen te ftuiten.

℞. *Cort. Peruv.* ℥ii.
Calcis vivae ℥i.

Conterantur; affunde gradatim aq. Calcis ℥XXX. *ftent* XII *horas dein filtra. Dofis fit Coch.* VI *ter in die.* Dat is: Laat het geftampt worden, giet 'er allengs ℥XXX Kalkwater by, laat het twaalf uuren ftaan, en kleins het dan. De gifte zy zes lepels vol, driemaal daags.

VI. Het aftrekfel van Bevergyl (*r*) kan dus verbeterd worden.

℞. *Caftorei* ʒii.
Calcis vivi ʒi.

Conteranter Caftoreum & Calx viva, affunde Aq. Calcis ℥vi. *Fiat Tinctura fortis & elegans; aut addi poteft ad gratiam, Aq. Nucis mofchatae, deinde Cochl.* II *vel* III. *exhibenda.* Dat is: Laat het Bevergyl en de ongeblufchte Kalk klein gevreeven worden, giet 'er ℥vi. Kalkwater by, zoo wordt het een fterk en fraai aftrekfel; of men kan 'er, om het aangenaam te maaken, wat Noot-muskaat-water bydoen; daarna tot de gifte van twee of drie lepels vol ingeeven.

Aanmerking.

Deeze Aftrekfels, met Kalkwater gemaakt, hebben dit byzonder voordeel, dat de opgelofte lichaamen niet nedergeploft worden, op het bydoen van wateragtige inmengfels, gelyk die doen, welke met geeften van wyn gemaakt worden.

Onder het Artikel der *Mixtuuren*, ontmoet men, in de *Londonfche* Apotheek *Lac Ammoniaci*, waar by met voordeel twee andere bereidingen kunnen gevoegd worden, te weeten: van *Myrrhe* en van *Olibanum*, beide Gom-Harfen, zoo wel als die, welke *Ammoniac-Gom* genoemd wordt; en gevolglyk kan 'er eene Melk van Myrrhe (*s*) bereid worden, die de geheele zelfftandigheid, en gevolglyk alle de kragten van de Myrrhe heeft, in de gedaante van een vogt; want als Myrrhe met water in een mortier geftampt wordt, komt daar een melkdrank uit voort, die zoo wel de Gom als de Hars der Myrrhe bevat, en die even daarom te verkiezen is boven die, welke met Geeft van wyn bereid wordt.

Op dezelfde wyze kan eene Melk van Olibanum (*t*) bereid worden, dewyl die ook eene Gom-Hars is, welke door vryving met water een melkdrank zal uitleeveren, waar door het onderfcheiden is van de *Thus foemininum*, of gemeene Wierook; dewyl deeze laatfte een

(*q*) *Tinctura Corticis Peruviani.* (*r*) *Tinctura Caftorei.* (*s*) *Lac Myrrhae.* (*t*) *Lac Olibani.*

een oprechte Hars van den Pynboom is, die geheel en al in Geest van wyn wordt opgelost.

By deezen kan men nog voegen een Melkdrank van Gambog (*v*), welke insgelyks tot den rang der Gomharsen behoort, en welke ik menigmaal in die gedaante heb ingegeeven, in gevallen van Waterzucht, met gedistilleerd water en suiker gevreeven zynde.

Naast aan deezen volgen in de orde der *Londonsche* Apotheek de Artikelen der Syroopen; en wel 1. dat van de Syroop van Althaea (*x*). Hier is de hoeveelheid van den wortel veel te groot in beide Apotheeken, en het kooken veel te lang uitgerekt; want daar beide, de *Londonsche* en de *Edinburgsche*, Apotheeken ordonneeren dat het zoo lang moet kooken, tot dat het water op de helft verminderd is, vindt myn, bovengemelde, ervaaren Bewerker, dat een once van zeer dun aan schyfjes gesneeden versch gegraaven wortel tot een kwart en een half pint water, te weeten een veel minder hoeveelheid van den wortel, dan in een van beide de Apotheeken, en geevende het, zoo als hy 't noemt, één kooksel en niet meer, en laatende het een geheelen nagt staan, en doende den volgenden morgen zoo veel suiker daar by, als noodig is om het de dikte van eene syroop te geeven, (dat zeg ik deeze Syroop) die zal overtreffen, welke door het gewoone lang kooken gemaakt is, in taaiheid (de hoedanigheid welke aan dit Geneesmiddel de waarde geeft); dewyl de slymen door het lang kooken veel van hunne taaiheid verliezen. Voeg hier by de groote verkwisting van den wortel door de al te groote hoeveelheid in evenredigheid van 't water. Hy erkent inderdaad, dat de Syroop, op zyne wyze gemaakt, eer gereed is om te schimmelen; dewyl dezelve nogthans, als een Geneesmiddel, wegens haare grooter taaiheid en meerder slymigheid ver boven de andere te verkiezen is, zoo kan dit voorgekoomen worden door minder te gelyk op eene reis te maaken.

II. In de Syroop van *Balsem* (*y*) ordonneert de *Londonsche* Apotheek eene lange kooking van den Balsem in water, welk weinig van den Balsem maar voornaamelyk het suure Zout uittrekt, dewyl het eigen scheivogt (*z*) voor den Balsem verbeeterde Geest van wyn is; en daarom wordt de Tinctuur, daar mede bereid, in de *Edinburgsche* Apotheek daar by gevoegd tot de gemeene Syroop, en behoudt de kragt van den Balsem geheel en al.

De Althaea Zalf (*a*) in de *Londonsche* Apotheek is een ander voorbeeld van dwaaling in de saamenstelling; want daar de Olie uit slymen (*b*) haaren naam van de slymen ontleent, alleen van derzelver inmengsels, zoo is op dezelve niet te vertrouwen, als een slymagtig geneesmiddel, noch gevolglyk ook op een van deeze saamenstelsels; dewyl nieuwer proeven en waarneemingen getoond hebben, dat het een tastbaare dwaaling is, slymen in uitgeperste Olien te ontbinden, op de wyze, die hier ter neêr gesteld is, daar niet alleen de wortels en zaaden geordonneerd worden een half uur te kooken, maar ook andermaal te kooken, als 'er de Olie by gedaan is, zelfs tot dat het wateragtig vogt uitgedampt is; want als al het water uitgewaassemd is, vormt het slym zich tot korlagtige, gomagtige deeltjes, welke naderhand met den droesem worden weeghgeworpen.

Ik zal deeze Aanmerkingen besluiten, met te zien hoe ver de vermaarde *Elixir Vitrioli* (waarop groot vertrouwen gesteld wordt als een bindmiddel, wegens eene onderstelde ver-

(*v*) *Gambogia.* (*x*) *Syrupus ex Althaea.* (*y*) *Syrupus balsamicus.* (*z*) *Menstruum.* (*a*) *Unguentum ex Althaea.* (*b*) *Oleum é mucilaginibus.*

vereeniging van de ſpeceryagtige Oliën met het zuur van Vitriool) mag geoordeeld worden een gevoeglyk mengſel te zyn; het welk de volgende proeven van den bovengemelden Schryver zullen helpen bepaalen.

I. Tot een deel Olie van Vitriool waren vier deelen water gedaan, in plaats van zuivere Olie van Vitriool, in beide Apotheeken.

Dit werdt gegooten op het ſpeceryagtig Aftrekſel (c), met ſterken Geeſt van Wyn gemaakt, waarop een groote ſtremming en nederploffing volgt.

II. Zoete Geeſt van Vitriool (d) werdt op het ſpeceryagtig Aftrekſel, met proefgeeſt gemaakt, gegooten, gelyk in het zoet Elixir van Vitriool (e); en daar op volgde hier in ook eene ſtremming en nederploffing, hoewel veel minder dan in de voorgaande proeve, zoo dat 'er zoo veel van de ſpeceryagtige Olie bleef hangen, dat men het proeven kan.

Uit deeze proeven blykt, dat de vereeniging van de ſpeceryagtige Oliën met Geeſt van Wyn, verhinderd wordt door het zuur van Vitriool, naar evenredigheid der ſterkte van dat zuur, wordende ſterker van het ontvlambaare deel (f) aangetrokken; en dit wordt nog nader beveſtigd door een verſchynſel, dat dikwyls waargenomen is in het zuure Elixir van Vitriool (g) met Olie van Vitriool bereid, te weeten: welke na dat het eenigen tyd gemaakt geweeſt was, een bezinkſel liet vallen, welk een ſaamenvoegſel is van het zuur van Vitriool en de ſpeceryagtige Olie, door de ſterker aantrekking van het zuur van Vitriool op de ſpeceryagtige Olie, dan die van Geeſt van Wyn op de ſpeceryagtige Olie.

Aanmerking.

Dit ſaamenſtelſel ſchynt te gelyken na, en wordt opgehelderd door, het geen in de ingewanden der Aarde voorkomt, in de wording van Amber, Joodenlym, Zwavel; zynde vereenigingen van het zuur van Vitriool en minerale Olie.

Over het geheel blykt dan, dat deeze ſcheiding van de ſpeceryagtige Olie van den Geeſt van Wyn, door middel van het zuur in zoo ver het zuure Elixir van Vitriool tot een ongevoeglyk mengſel maakt, dat het daar door, ten minſte met den tyd, niet veel meer doet zyn, dan Olie van Vitriool met Geeſt van Wyn zoet gemaakt; en zelfs dat, welk met zoet gemaakten Geeſt bereid wordt, is ook in zekeren trap aan het zelfde ongemak onderworpen, te weeten: eene volgende nederploffing van de ſpeceryagtige Olie.

Dit ſchynt het Collegie van *Edinburgh* begreepen te hebben, en daarom geordonneerd, dat hun *Elixir Vitrioli acidum* moet bereid worden met een minder gedeelte van het zuur, dan in het *Elixir Vitrioli acidum* van de *Londonſche* Apotheek.

Dewyl de volgende AANMERKINGEN, die eenige verdere Kruidmengkundige dwaalingen aan-

(c) *Tinctura aromatica.* (d) *Spiritus Vitrioli dulcis.* (e) *Elixir Vitrioli dulce.* (f) *Phlogiſton.* (g) *Elixir Vitrioli acidum.*

aanwyzen, door een ander oordeelkundig en ervaaren Bewerker naderhand zyn medegedeeld; zoo zal ik dezelve hier byvoegen, als waerdig zynde om in acht genomen te worden in het opstellen van eenige volgende Apotheek.

In het MUCILAGO GUMMI TRAGACANTHAE,

Geeft het Collegie van *Edinburgh* een uitgewerkte behandeling op, te weeten: eerst, de Gom te stampen, en dezelve dan 24 uuren in heet water te weeken; welk een onnoodige moeite is: want, behalven dat deeze Gom zeer taai en moeijelyk te stampen is, zal dezelve in 5 of 6 zes uuren volkomen smelten in koud water.

TINCTURA CASTOREI, *het Aftrekfel van Bevergyl.*

Wordt geordonneerd met verbeeterden Geest van Wyn te maaken; maar Proefgeest is een beter scheivogt, gelyk het Collegie van *London* heeft voorgeschreeven; dewyl het Bevergyl niet alleen zich overgeeft aan geestagtige, maar ook ten deele aan wateragtige scheivogten, en een sterk en fraai kleursel geeft aan kalkwater, gelyk boven is aangemerkt.

OLEUM MENTHAE ESSENTIALE,

Wezendlyke Olie van Munt,

Is in de *Edinburgsche* Apotheek geordonneerd met het drooge kruid te maaken, strydig met de algemeene en betere gewoonte van het te bereiden van het groene kruid, als het in zyn grootste volmaaktheid en bloei is, zonder eenige weeking; alhoewel dit laatste zoo wel in de *Londonsche*, als in de *Edinburgsche* Apotheek voorgeschreeven is. De behandeling om den vluggen speceryagtigen Geest (*b*) te maaken, in beide, de *Londonsche* en *Edinburgsche*, Apotheeken voorgeschreeven, is zeer veele uitzondering onderworpen; want, behalven dat de Oliën dikwyls aan vervalsching onderhevig zyn, zullen zy niet volkomen opgelost worden in eenigen Geest, waar in het minste gedeelte van slymagtigheid is; waar van de *Spiritus salis Ammoniaci vinosus*, in de *Edinburgsche* Apotheek, en de *Spiritus salis Ammoniaci dulcis* in de *Londonsche* Apotheek, een groot gedeelte bevat: en gevolglyk, als de Oliën eerst by den Geest gedaan worden, zelfs ondersteld zynde, dat ze zuiver zyn, zullen zy melkagtig en naderhand rood worden; en daarom is de oude praktyk van deezen Geest te maaken de beste, te weeten, den zelven te distilleeren met een weinig uitgezochte speceryagtige Kruiden, in plaats van derzelver Oliën, die toch al te dikwyls vervalscht zyn.

In de *Syrupus de spina cervina*, heeft het Collegie van *Edinburgh* in 1774. de speceryagtige als Verbeeteraars overgeslaagen, alhoewel het Collegie van 1735. Olie van Nagelen daar by doet; en dat van *London* Kanneel, Gember, en Nootmuschaat.

In het *Electuarium lenitivum*, heeft het Collegie van *Edinburgh* de nuttigste inmengsels, als de Cassia en de Tamarinde uitgelaaten; behoudende alleen de Zenebladeren, en het vleesch van Pruimen, welk een onaangenaam geneesmiddel en dat geneegen is om te gisten, uitmaakt.

De

(*b*) *Spiritus volatilis aromaticus.*

De *Pilulae Aloëticae* zyn ver van een verbeetering te zyn van de *Pilulae Aloëticae* in de Apotheek van 1756. waar inderdaad Zeep met de Aloë vermengd is; maar hier is by dezelve een groote hoeveelheid van het Uittrekfel van Gentiaan bygedaan, het welk den klomp des geneesmiddels zonder eenig voordeel vergroot; en het Sal polychrest, gelyk de zoute zelfftandigheden doorgaands doen, maakt een ongepaft mengfel in pillen.

Voeg hier by, dat het tegenwoordig Collegie van 1774 de volgende Artikels uitgefchrapt heeft, die in deszelfs Apotheek van 1756, behouden waren, alhoewel in 't algemeen aangenomen, en voor 't meefte gedeelte zeer nuttig, te weeten:

Aqua Calcis fimplex & compofita,
Balfamum Locatilli,
Confectio Alkermes,
Conferva Cynosbati & Lujulae.
Decoctum album,
Decoctum pectorale,
Elaterium,
Extractum Centaurii minoris,
Lohoch ex Amylo,
Mel Rofarum,
Minium,
Oleum Caryophillorum,
Oleum Corticis Limonum,
Oleum Origani,
Oxymel fcilliticum,
Oxymel fimplex,
Sal Fabarum ftipitum,
Sal Geniftae,
Unguentum feu Linimentum Arcei,
Unguentum citrinum,
Flores Sulphuris,
Lac Sulphuris.

HOOFDZAAKELYKE HERHAALING.

En om nu eens hoofdzaakelyk op te tellen wat hier van nieuws is bygedaan, en hoeveel men in de kunft gevorderd is:

De nieuwe GEDISTILLEERDE WATEREN *van de volgende Plantgewaffen voorgefteld, zyn deeze, van.*

Apium Paluftre,
Calamintha montana,
Caffiae ligneae germina,
Gallium luteum,
Hippofelinum,
Limonum Cortex,
Marum Syriacum,
Nepeta,
Serpyllum,
Tanacetum.

NIEUWE UITTREKSELS, en die nuttig zyn, worden bereid van de volgende Artikels:

Tanacetum,
Centaurium minus,
Cynosbati fructus,
Hedera terreftris,
Acetofa,
Lujula.

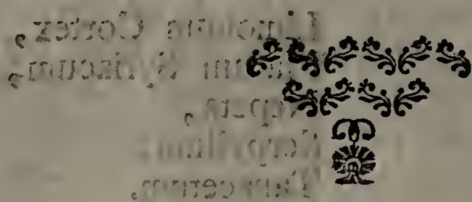
De volgende verdikte SAPPEN, ROB of CONSERVEN *genaamd, en zonder Suiker bereid, zullen van groot nut en gebruik zyn in alle Jaarsaizoenen, te weeten deeze van,*

Roode, witte en zwarte Aalbesiën,	Roode Karsen,
Berberissen,	Rype Pruimen,
Aardbeziën,	Brummelen,
Rype Peeren,	Moerbeijen,
Bramboozen,	Heidelbeziën,
Rype Kruisbeziën,	Persiken.

Nieuwlyks voorgestelde nuttige Bereidingen.

Oleum sinapinum per expressionem validiorem.	Olie van Mosterd, door sterker uitpersing bereid.
Sal Rupellense, Sel de Seignette.	Zout van Rupel, Zout van Seignette.
Tincturae extemporaneae.	Aftreksels die op staande voet gemaakt worden.
Tinctura Guaiacina,	Tinctura Myrrhae,
Julepum e Camphora,	Lac Myrrhae,
Julepum e Moscho,	—— Olibani,
Tinctura Corticis Peruviani,	—— Gambogiae.
——— Castorei,	

Daar is nog een andere nuttige Verbeetering, die den Laateren eer aandoet, en niet door stilzwygen moet onderdrukt worden, maar eene plaats waerdig is onder de *Preparationes simpliciores* eenvoudiger Bereidingen, of by dezelven kan gevoegd worden, te weeten: De Balsems, Harsen, en vetagtige zelfstandigheden mengbaar te maaken met water, door middel van slymen. Dus worden Balsem van Copivi, Peru, Tolu, Campfer, Wasch, Gom Guaiacum, en Sperma Ceti door vryving met Arabische Gom of deszelfs slym, ontbindbaar in water; eene manier in sommige gevallen te verkiezen boven de voorgaande praktyk, van dit te doen met den dooier van een Ey, of Geest van Wyn.

III. HOOFD-

III. HOOFDDEEL.

De Rangen der ENKELDE GENEESMIDDELEN en PLANTEN *van de Winkels, het zy inlandsche, het zy aangekweekte, volgens derzelver blykbaare Hoedanigheden en Werkingen, welken een genoegzaamen grond uitleeveren, om de plaats van anderen te vervangen.*

I. AFDEELING.

I. RANG.

Volgens de blykbaare Hoedanigheden.

AROMATICA. *Speceryagtige.*

ANGELICA.
Ageratum,
Betonica,
Carum,
Caryophyllatae radices,
Dauci sylvestris semen,
Foeniculum,
Hipposelini semen,
Horminum,
Hyssopus,
Imperatoria,
Lavendulae,
Lauri folia,
Levisticum,
Majorana,
Marum Syriacum,
Marum vulgare,
Origanum,
Rosmarinus,
Salvia,
Satureja,
Serpyllum,
Sphondylii semen,
Tanacetum,
Thymus verus.

FRAGRANTIA. *Welriekende.*

Chaerophyllum.
Geranium Moschatum,
Jasmini flores,
Leucoji lutei flores,
Liliorum convallium flores,
Paralyseos flores,
Rosae,
Spinae albae flores,
Tiliae flores,
Thymus citratus,
Violae flos,
Ulmariae flos.

STINKENDE, of DIE EEN STERKEN REUK HEBBEN.

Alliaria,
Allium,
Anonis,
Artemisia,
Linaria,
Lupulus,
Matricaria,
Marrhubium nigrum,

Ca-

Calamintha Pulegii odore,
Cepa,
Cicuta,
Cotula foetida,
Cynogloſſum,
Cardiaca,
Ebulus,
Galeopſis,
Geranium Robertinum,
Hedera terreſtris,

Menthaſtrum,
Nepeta,
Peucedanum,
Porrum,
Pulegium,
Ruta,
Sabina,
Sambuci folia,
Scrophularia,
Stramonium,
Valeriana.

ACRIA. *Scherpe.*

Allium,
Arum,
Cardamine,
Cepa,
Chelidonium majus,
Cochlearia,
Cotula foetida,
Dracontium,
Eruca,
Eryſimum,
Lilii convallii flores,
Leucoium luteum,
Laureola,

ACRIA. *Scherpe.*

Lepidium,
Mezereon,
Naſturtium aquaticum,
——— Hortenſe,
Pimpinella ſaxifraga,
Perſicaria acris,
Porrum,
Ptarmica,
Raphanus ruſticanus,
Ranunculus,
Sinapi,
Sedum minus acre,
Tithymalus.

AMARA. *Bittera.*

Abſinthium,
Carduus benedictus,
Centaurium minus,
Cichoreum ſylveſtre,
Dentis leonis radices,
Dipſacus,
Euphraſia,
Fumaria,
Geniſta,
Gentianella,

AMARIA. *Bittere.*

Glaſtum,
Hieracii Radix,
Leucojum luteum,
Lupinus,
Lupulus,
Perſicae mali folia & flores,
Saponaria,
Succiſa,
Trifolium paluſtre,

AMARO-ADSTRINGENTIA. *Bitter-ſaamen-trekkende.*

Liguſtrum, Veronica mas,
Verbena, Vinca pervinca,

AMARO-AROMATICA. *Bitter-Speceryagtige.*

Ageratum, Lauri Baccae,
Chamaemelum, Marrhubium album,
Chamaedrys, Tanacetum.
Eupatorium Cannabinum.

ACIDA.

ACIDA. *Zuuren.*

Acetoſa,
Acetoſella ſeu Lujula,
Acetoſa arvenſis lanceolata,
Berberis,
Ceraſa,
Corni fructus,
Groſſularia,
Lyſimachiae lutea folia,
Vaccinia paluſtria.

Acido-Dulcia. Zuur-Zoute.

Corni fructus maturus,
Cydoniae mali fructus maturus,
Cynosbati fructus putridus,
Ceraſus nigra,
Fragariae fructus,
Groſſulariae fructus maturus,
Mori fructus maturus.
Perſicae mali fructus,
Pruni vulgaris fructus,
Ribeſia,
Rubi fructus maturus Idaei,
Sambuci baccae,
Vaccinia nigra,
Uvae paſſae majores.

ACIDO-AUSTRIA. *Zuure-wrange.*

Cydoniae mali fructus immaturus,
Groſſulariae fructus immaturus,
Malus ſylveſtris,
Meſpeli fructus immaturus,
Mori fructus immaturus,
Pini folia Juniora,
Pruni ſylveſtris fructus,
Rubi vulgaris fructus immaturus,
Vacciniae nigrae fructus immaturus.

ADSTRINGENTIA. *Saamentrekkende.*

Alchimilla,
Aquilegiae ſemen,
Argentina,
Biſtortae radix,
Cypreſſus,
Cynosbati fructus immaturus & ſpongia,
Equiſetum,
Filipendula,
Geranium Robertinum,
Hypericum,
Lyſimachia,
Nymphaeae albae radix,
Pentaphyllum,
Phyllitis ſeu Lingua cervina.
Pini Cortex,
Pyrus ſylveſtris,
Quercus,
Roſa rubra,
Rubi folia,
Salicis cortex,
Sorbi fructus immaturus,
Tamariſci cortex,
Tormentillae radix,
Ulmi Cortex.

DULCIA. *Zoete.*

Aſparagi radices,
Avellanae nuces,
Bardanae radices,
Betae radices,
Bellis major,
Bulba-Caſtani radices,
Juglandis nuces,
Meſpili fructus putridus,
Paſtinacae radices,
Petroſelini radices,
Pini nuclei,
Pyra,

DULCIA. *Zoete.*

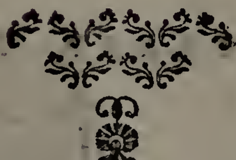
Castanea,
Dauci sylvestris radix,
Fagi glans,
Ficus,
Glycurrhiza,
Rapum,
Satyrion,
Sisari radix,
Scorzonera recens,
Sorbi fructus maturus.

MUCILAGINEA & FARINACEA, *Slymagtige en meelagtige.*

Alcea,
Alsine,
Althaea,
Avena,
Borrago,
Branca ursina,
Cannabis semen,
Cicer,
Consolida,
Cucumeris semen,
Cucurbitae semen,
Cydoniorum semen,
Faba,
Ovi albumen,
—— Vitellus,
Papaveris albi semen,
Pisum,
Plantaginis semen,
Portulaca,
Psyllii semen,
Ficus,
Foenumgraecum,
Fungus sambucinus,
Gummi cerasorum,
——— Pruni,
Hordeum,
Hyacinthi radix,
Lini semen,
Linaria,
Malva,
Melonis semen,
Milii semen,
Oryza,
Sambuci flores,
Satyrii radices,
Secale,
Spinae albae fructus,
Triticum,
Viscum Misseltoe,
Urticae folia & semen.

ACIDORUM ABSORBENTIA. *Zuuren-opslorpende dingen.*

Bolus Blesensis,
Cancrorum chelae & oculi,
Corallium rubrum,
Corallina,
Cornu cervi calcinatum,
Lac Lunae,
Lapis calaminaris,
Margaritae,
Ostreorum testae,
Ovorum testae,
Os sepiae,
Zincum.

II. AF-

II. AFDEELING.

II. Rang.

De Verdeeling der Planten *volgens derzelver blykbaare Werkingen.*

I. Eccoprotica. *Middelen, die een zagten Afgang maaken.*

Absinthii ſuccus,
——— larga doſi, in ruime gifte.
Allium,
Becabunga,
Bellis minor cum floribus,
Beta,
Bonus Henricus,
Borrago,
Braſſica non diu cocta,
Bryoniae turiones,
Calendulae folia & flores,
Centaurium minus,
Cepa,
Ceraſa dulcia,
Cichoreum ſylveſtre,
Cucurbitae caro,
Dens leonis,
Dulcamarae ſtipites,
Ebuli turiones,
Ficus,
Filicis maris folia tenera & radix,
Sapo,
Saponaria majore doſi,
Secale,
Sinapi,
Fumaria majore doſi,
Hieracii radix majore doſi,
Hordeum,
Juglandis nuces virides cum exteriore Cortice,
Lactuca,
Lens,
Lupuli turiones,
Mala dulcia,
Mercurialis foemina,
Parietariae ſuccus,
Perſicae mali folia & fructus maturus.
Piſorum juſculum primum,
Polypodii radix,
Porrum,
Pruna,
Pyra dulcia,
Sambuci caules teneri, folia juniora gemmae & baccae,
Sorbi fructus maturus,
Valerianae radix,
Urtica.

II. Leniter Purgantia. *Zagtelyk buikzuiverende.*

Alnus nigra baccifera,
Convolvulus major,
Cynosbati flores,
Geniſtae folia & ſuccus doſi majore,
Lapathi radix, majore doſi,
Oxylapathi radix,
Perſicae mali flores,
Pruni ſylveſtris flores,
Raponticum,
Roſa Damaſcena,
Sambuci flores recentes & folia.
Spina cervina,
Violae folia & flores.

III. PURGANTIA DRASTICA. *Sterk en ſpoedig werkende middelen.*

Bryoniae radix,
Cataputia minor,
Convolvulus maritimus, ſeu ſoldanella.
Digitalis,
Dracontii radix,
Dulcamarae folia & ſuccus,
Ebulus,
Geniſta majore doſi,
Iridis omnis radix,
Laureolae folia & fructus,
Linum catharticum,
Mezereon,
Sambuci cortex interior,
Spatulae foetidae radix,
Tithymalus.

EMETICA. *Braaking verwekkende middelen.*

Aſari folia & radix,
Digitalis,
Erigerum,
Eruca,
Geniſta,
Hederae arboreae baccae,
Iridis noſtratis radicis ſuccus,
Iridis paluſtris radix,
Mizerei Cortex,
Narciſſi radix,
Primulae veris radix,
Raphani hortenſis radix,
— — ruſticani radix,
Sedum acre,
Sinapi.

CAUSTICA & VESICATORIA. *Brand-en blaartrekkende Middelen.*

Allium,
Anemone,
Ari radix,
Bryoniae radix, ſuccus recens,
Cepa,
Chelidonii majoris ſuccus luteus,
Dracontium,
Erucae ſemen,
Iberidis radix,
Laureola,
Lepidium,
Mezereon,
Perſicaria urens,
Pimpinella ſaxifragae radix,
Ranunculus,
Raphani ruſticani radix,
Sedum acre,
Sinapi,
Thymelaea ſeu Grana Cinidia, Gallicè, dat is in 't Franſch, *Garou.*
Tithymalus.

By deezen behooren nog gevoegd te worden,

SEDATIVA, *bedaarende*, ANODYNA, *pynſtillende*, NARCOTICA, *verdoovende.*

(Als zynde tegenſtrydig in hunne werkingen tegen de voorgaande, te weeten: de ontlaſtingen ſtillende en niet bevorderende).

Cannabis,
Cicuta,
Cynogloſſum,
Horminum,
Hyoſcyamus,
Nicotiana,
Papaver,
Paralytis,
Spiritus vini.

Van de verſaameling van eenige Wortels.

Het zal niet onnuttig zyn, voornaamelyk dewyl de laatſte *Edinburgſche* Apotheek dit ſtuk geheel en al met ſtilzwygen voorbygegaan heeft, hier vervolgens eenige weinige Aanmerkingen te maaken over den rechten tyd om wortels te verſaamelen; dewyl een verzuim van deeze ſtoffe een middel zou kunnen zyn om dezelven te berooven van 't vertrouwen, dat men ſtelt in de kragten, die aan dezelven worden toegeſchreeven, enkel uit gebrek dat men dezelven niet opgenomen heeft, toen zy in hunne grootſte volmaaktheid waren. Dus zal, volgens den bovengemelden ſchranderen Apotheeker, de wortel van Kalfsvoet (*a*), (een inmengſel in het ſaamengeſteld poeder van Kalfsvoet (*b*), een geneesmiddel van groote werking, indien het bereid wordt van deezen wortel, in deszelfs volmaaktſten ſtaat) als dezelve in de Lente gegraaven wordt (gelyk, zegt hy, by ons dikwyls geſchiedt) zal het zyne ſcherpheid wel haaſt verliezen en kragteloos worden; niet wegens de vlugheid zyner deelen, welke by ervaarenheid blykt minder te zyn, dan in de middelen tegen de ſcheurbuik (*c*), als mirxwortel en lepelblad; maar wegens den onvolkomen ſtaat, waarin het op dien tyd van 't Jaar gevonden is; want de wortels zyn dan in een ſlappen verwelkten ſtaat. en teffens worden 'er dan nieuwe voortgebragt, welke niet volkomen zyn voor het laatſt van den Zomer: want als de ſteelen verwelken, dat omtrent het einde van Auguſtus geſchiedt, of in het begin van September, zoo worden de nieuwe wortels dik en gezwollen; en als de wortels in dit Jaarſaizoen opgenomen en zorgvuldig gedroogd en bewaard worden, zullen zy hunne ſcherpheid behouden tot de wederkeering van 't zelfde Jaarſaizoen, zoo als de bovengemelde Perſoon my verzeekerd heeft, en uit de natuur van de zaak ook zeer wel te gelooven is.

Om in dit ſtuk tot eenige zekerheid te koomen, en geleerd hebbende van de Heeren *Grew* en *Ray*, dat de wortel van Kalfsvoet en eenige van de overjaarende planten, gemaakt wordt van de Jaarlykſche afſtammingen van den ſteel, welke allengs in wortel verandert; zoo graafde ik eenen wortel van Kalfsvoet op in Maart, welken ik bevond uit drie verſchillende deelen te beſtaan, te weeten: het eerſte, welk naaſt aan den ſteel zat, was wit en ſappig; zynde de grondbeginſels van een nieuwen wortel, die nog niet volkomen gevormd, en het voortbrengſel was van dat zelfde Jaar; het tweede deel was bruin, en beginnende te ſchilveren; zynde het voortbrengſel van het voorgaande Jaar; het derde was geheel geſchilverd, tot een zeer kleinen klomp vergaan, en gereed om af te vallen, zynde geweeſt het voortbrengſel van het eerſte Jaar; daar 't voortbrengſel van 't tegenwoordige Jaar eerſt in 't laatſt van den Zomer tot zyne behoorlyke Rypheid komt.

Daar zyn nog twee andere Wortels, welke insgelyks in gevaar zyn om het vertrouwen, dat men aan dezelven verſchuldigd is, in hunne kragten te ſtellen, voor een gedeelte te verliezen, door dat zelfde verzuim van den behoorlyken tyd in 't vergaaderen waar te neemen, te weeten: Water Dock-en Valeriaan Wortels.

Wat de eerſte betreft; daar van hebben wy niet alleen het gezach van *Miller*, in zyn *Hoveniers Woordenboek*, om de wortels van de Patientie (*d*) in 't algemeen, nadat de bla-

(*a*) *Ari radix.* (*b*) *Pulvis ari compoſitus.* (*c*) *Antiſcorbutica.* (*d*) *Lapathum.*

bladeren afgevallen zyn, opteneemen; maar by naauwkeurige oplettendheid hieromtrent geoeffend, is gebleeken, dat de Herfſt de beſte en rechte tyd daar toe is: want uit vergelyking van zulke wortels, die in de Lente opgenomen waren, met die, welke in den Herfſt waren opgenomen, bleek het, dat de eerſte veel wateragtiger waren, zoo ſterk en zoo vaſt niet, en meer verminderden in het droogen; en gevolglyk moet de bezorging daar van in het rechte Jaargetyde voordeeliger voor den Apotheeker zyn, en hem voorzien van veel ſterker en naar hunne inwendige waarde veel beter wortels. Dus moet ook de wortel van Valeriaan in den Herfſt opgenomen worden; want die in May opgenomen is, wordt by naauwkeurige vergelyking veel wateragtiger, minder ſterk en min ſtinkende bevonden, dan die in September en October opgenomen is: dus heb ik ook van deezen wortel doen opneemen in July, in Auguſtus, en in September, en bevond, dat die, welke in July waren opgenomen, uit kleine vezelen beſtonden, die in Auguſtus uit grooter, en die in September uit nog veel grooter.

Eveneens is het geleegen met den wortel van eene der ſoorten van *Orchis* waar van een vogt gelyk Salep kan gemaakt worden; dezelve wordt beſt opgenomen, tot dit oogmerk, als het zaad gevormd is, en de ſteel gereed om te vallen; want dan is de bol tot zyne volkomen rypheid gekoomen, en kan van den ouden, wiens kragt door de voorgaande uitſpruiting verſpild is, wel onderkend worden.

De laatſt genoemde Schryver meldt ook, als een wel bekende praktyk, dat de rechte tyd om de meeſte bollen en bolagtige wortels te verſaamelen, en te bewaaren, het zy tot geneeskundige oogmerken, of tot keukengebruik, is, in 't laatſt van den Zomer, of in den Herfſt, te weeten: als de ſteelen en de bladeren afvallen; als look, knoflook, uijen, aardappelen, krooten, ſuikerwortel, zoethout, Mekrap, en Boksbaard (*e*): zoo dat de Hovenier, die verkiezen zoude zyne Aardappelen, voor 't gebruik van de tafel, vroeg in den Zomer op te neemen, wanneer de plant in haare volle kragt, maar de wortel in een raauwen en wateragtigen ſtaat is; liever dan tot den Herfſt te wagten, wanneer dezelve die meelagtige hoedanigheid verkrygt, waar van deszelfs voortreffelykheid afhangt, geen ſlegter Huisverzorger zoude zyn, dan die Apotheeker, die wortels van Kalfsvoet (*f*) en de andere hier boven genoemde, in de Lente of in 't midden van den Zomer wilde opneemen, eer zy tot hunne rypheid gekoomen zyn.

AANHANGSEL.

Ik zal hier, om de Weetgierigen nog een weinig te onderhouden, dewyl de leere van de Gifting in de eerſte wegen (*g*) nu in 't algemeen aangenomen is, eene Lyſt geeven van verſcheide plantgewaſſen, welke de ſpysverteerende kragten in zoo verre te leur ſtellen, dat zy hunne onderſcheidende hoedanigheden verre buiten de eerſte wegen behouden. Zodanigen zyn

Hippoſelinum, *Iridis* Florentinae radix, Juniperi baccae, Terebinthina è Chio, ——— Argentoratenſis, ——— Laricea;	Deeze alle worden bevonden een ſterken reuk aan de Pis te geeven.

Mas-

(*e*) *Tragopogon.* (*f*) *Ari radix.* (*g*) *Primae viae.*

Maſtik wordt gezegd zich zelven ook in de pis te verraaden, door den zelfden terpentynagtigen reuk.

Kool, Aſpargie wortels en ſpruiten, Radys,	rykelyk gegeeten, geeven ook een ſtank aan de pis.

Anys-Olie wordt in de pis van een zuigend kind geroken, wanneer de Minne die gedronken heeft.

Gedroogde Vygen (*h*), rykelyk gegeeten, geeven eenen ſtank aan het zweet.

Opium, rykelyk ingenomen, geeft eenen reuk aan de pis en aan 't zweet beide.

Uijen geeft zynen reuk over aan de melk van de geenen, die ze eeten, of inneemen.

Look deelt zynen reuk mede aan de melk, aan de uitwaaſſemende ſtoffe, en aan zweeren en loopende wonden.

Look zonder Look (*i*) geeft zynen reuk aan den adem en het zweet.

Eryſimum geeft aan de melk der geenen, die het gebruiken, den reuk van knoflook.

Prey geeft aan de melk en boter der beeſten, die ze eeten, haaren reuk.

Alſem maakt het vleeſch der dieren, die het eeten, zeer onaangenaam.

Zwavel maakt de uitwaaſſemende ſtoffe ſtinkende, en verft het zilver in de zakken der geenen, die denzelven inneemen, met een zwarte kleur.

En de volgende van eene welriekende ſoorte:

Fraga, Aardbeziën, Limoenſchillen, Foelie (*k*), Muskus (*l*), Olibanum, Pinxternakelen (*m*).	geeven hunnen reuk aan pis over.

En wilde Thym (*n*) wordt gezegd eenen zoeten geur te geeven aan 't vleeſch der dieren, die 'er mede gevoed worden.

Voeg hier by

den Pynboom, Schotſche Denneboom genaamd, en Anyszaad,	welke beide hunnen reuk aan de melk mededeelen.

En

(*h*) *Caricae.* (*i*) *Alliaria.* (*k*) *Macis folia.* (*l*) *Moſchus.* (*m*) *Paſtinacae radices.* (*n*) *Serpyllum.*

En deeze volgende geeven eene kleur aan de pis, te weeten:

Coccinella, Cochenille,
Lignum Campechianum, Campechehout, } een donker rood.

Curcumae radix, wortel van Kurkema, donker geel.

En in de *Philosophische Transactien*, I. Deel; wordt verhaald, dat Indigo de pis en den room van de melk der Koeijen, die 'er mede gevoed worden, blaauw verft.

Levistici semen, Lavas-zaad verft de pis zwart.

Rhabarber hoog geel.

Rhapontici radix, de wortel van eene groote patientie plant uit *Thracien*, hoog geel.

Rubiae tinctorum radix, Mekrap, verft de pis en de beenderen der dieren, en de kristallyne en glasagtige vogten der oogen met een roode kleur; en *Etmuller* heeft opgemerkt, dat het zweet, na het gebruik daar van, geel geworden is.

EINDE.

